

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRK EDITORYAL İLLÜSTRASYONDA
SÜRREALİZM ETKİSİ**

Funda KAYA

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Zeynep PEHLİVAN BASKIN**

**YÜKSEK LİSANS
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ANASANAT DALI**

TEMMUZ 2023

**TÜRK EDITORYAL İLLÜSTRASYONDA
SÜRREALİZM ETKİSİ**

Funda KAYA

**YÜKSEK LİSANS
GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI ANA SANAT DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2023

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Funda KAYA

17.07.2023

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Görsel İletişim Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Funda Kaya tarafından hazırlanan “Türk Editoryal İllüstrasyonda Sürrealizm Etkisi” başlıklı tez çalışması, 17/07/2023 tarih ve 11:00 saatinde yapılan tez savunması sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak KABUL edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Pelin ÖZTÜRK GÖÇMEN	☒	☐
Danışman (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Zeynep PEHLİVAN BASKIN	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Deniz Yeşim TALUĞ DEMİRİZ	☒	☐

TÜRK EDITORYAL İLLÜSTRASYONDA SÜRREALİZM ETKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Funda KAYA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2023

ÖZET

İllüstrasyonlar, tarih boyunca görsel bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Farklı türleri ile karşımıza çıkan illüstrasyonlar, konularına göre birbirinden ayrılmaktadır. Bir illüstrasyon türü olan editoryal illüstrasyon, metinleri desteklemek ve onlara eşlik etmek amacıyla dergi, gazete, kitap gibi basılı materyallerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Editoryal illüstrasyon, basılı materyallerdeki metinlerin anlaşılabilirliğini ve etkililiğini artırmak için kullanılan bir iletişim aracıdır. Bu tür illüstrasyonlar, belirli bir konuyu veya fikri vurgulamak, okuyucuların dikkatini çekmek ve metnin genel tonunu yansıtmak için kullanılır. Türk editoryal illüstrasyon tarihi, 1831 yılında yayınlanmaya başlayan Takvim-i Vakayi gazetesi ile başlamaktadır. Günümüze kadar uzanan süreçte, bu tür illüstrasyonlar çeşitli teknolojik gelişmelerin ve sanat akımlarının etkisiyle değişerek evrim geçirmiştir. Özellikle 19. yüzyılda fotoğrafın icadı ile, editoryal illüstrasyonlar özgür bir alana doğru ilerleyerek edebiyat ve mizah dergilerinde daha sık tercih edilir hale gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi ve sanat akımlarının etkisiyle, illüstrasyon sanatı da değişip gelişmiştir. Yaratıcılarının yani illüstratörlerin çizgilerini ve hayal güçlerini daha fazla yansıtmaya başlamıştır. Bu nedenle, editoryal illüstrasyonlar da farklı stillere ve tekniklere sahip olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türk editoryal illüstrasyon tarihindeki gelişim ve değişim sürecini incelemek ve özellikle sürrealizm akımının bu alandaki etkisini araştırmaktır. Sürrealizm, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bir sanat akımıdır ve hayal dünyasını, gerçeküstü imgelerle yansıtmayı amaçlamaktadır. Sürrealizm akımının günümüz Türk editoryal illüstrasyonlar üzerindeki etkisi, bu çalışmada detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu çalışmayı oluşturan veriler yazılı ve görsel olarak akademik, basılı ve internet üzerindeki kaynakların taranması ile gerçekleştirilmiştir. Yöntem olarak betimsel araştırma teknikleri, metin analizi ve eser inceleme seçilmiştir. Kullanılan bu yöntemler ve incelenen kaynaklar doğrultusunda günümüz sanat anlayışına uygun sürrealizm editoryal illüstrasyon uygulaması yapılmıştır.

Bilim Kodu : 115609
Anahtar Kelimeler : İllüstrasyon, Editoryal İllüstrasyon, Sürrealizm
Sayfa Adedi : 145
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Zeynep PEHLİVAN BASKIN

THE INFLUENCE OF SURREALISM IN TURKISH EDITORIAL ILLUSTRATION

(M.Sc.Thesis)

Funda KAYA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
July 2023

ABSTRACT

Illustrations have been used as a visual communication tool throughout history. Illustrations appear in various forms and differentiate from each other based on their subjects. Editorial illustration, which is a type of illustration, is widely used in printed materials such as magazines, newspapers, and books to support and accompany texts. Editorial illustration serves as a communication tool to enhance the clarity and effectiveness of the textual content in printed materials. This type of illustration is used to emphasize a specific topic or idea, attract readers' attention, and reflect the overall tone of the text. The history of Turkish editorial illustration begins with the publication of the Takvim-i Vakayi newspaper in 1831. Over the course of time, these types of illustrations have evolved and transformed through various technological advancements and art movements. Especially with the invention of photography in the 19th century, editorial illustrations moved towards a more liberated realm and became more preferred, particularly in literature and humor magazines. With the advancement of technology and the influence of art movements, the art of illustration has also changed and developed. Illustrators began to reflect their lines and imaginations more prominently. As a result, editorial illustrations have also adopted different styles and techniques. The purpose of this study is to examine the development and transformation process in the history of Turkish editorial illustration, with a particular focus on the influence of the surrealist movement in this field. Surrealism, an art movement that emerged in the early 20th century, aims to reflect the realm of imagination through surrealist imagery. The impact of surrealism on contemporary Turkish editorial illustrations will be thoroughly examined in this study. The data for this study were collected through academic, printed, and online sources, both in written and visual formats. Descriptive research techniques, text analysis, and artwork examination were employed as the methods. Based on these methods and the analyzed resources, a surrealist editorial illustration application aligned with the contemporary art understanding was created.

Science Code : 115609
Key Words : Illustration, Editorial Illustration, Surrealism
Page Number : 145
Supervisor : Doç. Dr. Zeynep PEHLİVAN BASKIN

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasını hazırlamamda her türlü desteği gösteren ve devam etmemi sağlayan sayın danışmanım Doç. Dr. Zeynep PEHLİVAN BASKIN'a ve tecrübeleriyle bana destek olan değerli jüri üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında bana sabır gösteren sevgili annem Şükran KAYA'ya, tez çalışmamı bitirmem için beni yüreklendiren sevgili babam Mustafa KAYA'ya ve bu süreçte yanımda olan ve beni destekleyen tüm aileme teşekkür ederim.

Ayrıca bana destek olan, yol gösteren Zeynep TOPAL, Yunus Emre KARAMAN arkadaşlarıma ve son olarak üzerimde büyük emeği olan müstakbel eşim Yavuz Doğukan ÇEKİÇ'e gerek kaynak araştırmalarımda gerek teknolojik araç gereç sağlama ve psikolojik anlamda destek olma konusunda her zaman ve her şeyde yanımda olduğu için teşekkürlerimi sunmayı kendime borç bilirim.

Funda KAYA

17.07.2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
RESİMLERİN LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. İLLÜSTRASYON	5
2.1. İllüstrasyonun Amacı ve İşlevi	6
2.2. İllüstrasyon Tarihsel Gelişimi.....	8
2.3. İllüstrasyon Teknikleri	21
2.3.1. Karakalem Tekniği	21
2.3.2. Mürekkep ve Lavi Tekniği	22
2.3.3. Sulu Boya Tekniği	23
2.3.4. Guaj Boya Tekniği.....	24
2.3.5. Akrilik Boya Tekniği.....	25
2.3.6. Yağlı Boya Tekniği	26
2.3.7. Kolaj Tekniği	27
2.3.8. Püskürtme Tekniği.....	28
2.3.9. Dijital İllüstrasyon	29
2.3.9.1. Çağdaş illüstrasyonlarda dijital araçlar	30
2.3.10. Karışık Teknik	31
2.4. Yaklaşım Olarak İllüstrasyon Türleri	32
2.4.1. Tipografik İllüstrasyonlar	32
2.4.2. Fantastik ve Gotik İllüstrasyonlar.....	33
2.4.3. Pop Art İllüstrasyonlar.....	34
2.4.4. Realist (Gerçekçi) İllüstrasyonlar	35
2.4.5. Sürrealist (Gerçeküstü) İllüstrasyonlar	35
2.5. Kullanım Alanlarına Göre İllüstrasyon Türleri.....	36
2.5.1 Reklam İllüstrasyonları.....	36
2.5.2. Moda İllüstrasyonları.....	38

2.5.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar	39
2.5.4. Editoryal İllüstrasyonlar	40
2.5.4.1. Editoryal illüstrasyon türleri	42
2.5.4.1.1. Dergi illüstrasyonları	42
2.5.4.1.2. Gazete illüstrasyonları	43
2.5.4.1.3. Kitap illüstrasyonları	44
2.5.4.1.4. Çocuk kitabı illüstrasyonları	46
2.5.4.1.5. Ders kitabı illüstrasyonları	47
2.5.4.1.6. Kutsal kitap illüstrasyonları	47
2.5.4.2. Türk editoryal illüstrasyonun tarihsel süreci	49
3. SÜRREALİZM	67
3.1. Sürrealizmin Tarihsel Gelişimi	68
3.2. Sürrealist Resmin Özellikleri	74
3.3. Türkiye’de Sürrealizm Akımının Gelişmesi	82
4. SÜRREALİZM AKIMININ TÜRK EDİTORYAL İLLÜSTRASYONUNA ETKİSİ	93
4.1. Sürrealizm Etkisinde Çağdaş Türk Sanatçıları	93
4.1.1. Mustafa Delioğlu	93
4.1.2. Gürbüz Doğan Ekşioğlu	95
4.1.3. Selçuk Demirel	97
4.1.4. Mustafa Kutlukhan Perker	101
4.1.5. Sedat Girgin	104
4.1.6. Kaan Bağcı	108
4.1.7. Ethem Onur Bilgiç	110
4.1.8. Lutfu Er	111
4.1.9. Burak Dak	112
4.1.10. Mert Tügen	113
5. SÜRREALİZM ETKİSİNDE EDİTORYAL İLLÜSTRASYON UYGULAMASI	117
6. SONUÇ	135
KAYNAKLAR	137
ÖZGEÇMİŞ	145

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. The Lascaux Caves (Lascaux Mağarası), South Western France, 17.000-MÖ 15000.....	9
Resim 2.2. The Ambrosian Iliad, 5.yy (Bare,2009), 2023.....	11
Resim 2.3. Johannes Gutenberg Priting Press, Facts, Accomplishmnents & Biography Britannica (Manastır Yazıhanesi), 15.yy	12
Resim 2.4. Art Nouveau Çalışmaları. TheSeasons, 1986 Alphonse Mucha.....	14
Resim 2.5. Alois Senefelder'in portresi,1834.	14
Resim 2.6. AloisSenefelder, Litografi baskı tekniği, 1798.....	15
Resim 2.7. Sovyet devrimi propaganda afişi.....	16
Resim 2.8. Amerika Afiş Örneği	17
Resim 2.9. Levni Minyatürleri	18
Resim 2.10. İbrahim Müterrika'nın Matbaası.....	19
Resim 2.11. İhap Hulusi Görey İllüstrasyonları	20
Resim 2.12. Araştırmacı Tarafından Karakalem Tekniği ile Oluşturulmuş Natürmort Çalışması, 2011.	22
Resim 2.13. Araştırmacı Tarafından Mürekkep Tekniği ile Oluşturulmuş Doodle Çalışma, 2015.....	23
Resim 2.14. Pilipchatina, Behance 2023.	24
Resim 2.15. Guaj Boya Tekniği Örneği.....	25
Resim 2.16. Sedat Girgin, Tuval Üzerine Akrilik Teknik Örneği.	26
Resim 2.17. Yağlı Boya Tekniği Örneği.....	27
Resim 2.18. Kolaj Tekniği Örneği.....	28
Resim 2.19. Püskürtme Tekniği Örneği.....	29
Resim 2.20. Araştırmacı Tarafından Wacom Tablette Çizilen Dijital İllüstrasyon Örneği, 2021.	30
Resim 2.21. Sedat Girgin Kağıt Üzerine Karışık Teknik Çalışma Örneği.	31
Resim 2.22. Tipografik İllüstrasyon Örneği.....	33
Resim 2.23. Tim Burton, Fantastik ve Gotik İllüstrasyon Örneği.....	34
Resim 2.24. Andy Warhol Pop Art İllüstrasyon Örneği.....	34
Resim 2.25. Realistic İllüstrasyon Örneği.....	35

Resim	Sayfa
Resim 2.26. Sürrealist İllüstrasyon Örneği, Aykut Aydoğdu	36
Resim 2.27. JBL, ajans Cheil Hong Kong, 2017.....	38
Resim 2.28. Megan Hess, Moda İllüstrasyonu Örneği.....	39
Resim 2.29. Mark Belan, 2017.	40
Resim 2.30. New Yorker dergisi kapak çalışması, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, 1992. .	42
Resim 2.31. Ot Dergisi, 92.Sayı, 2020	43
Resim 2.32. İzmir Kültür Gazetesi illüstrasyon örneği,1943	44
Resim 2.33. Elmas Sutra, bilinen en eski kitap illüstrasyonu; 9. yüzyıl MS 868.....	45
Resim 2.34. Seda Anthı, çocuk kitabı illüstrasyonu, Ökçesiz Hanife, 2019	46
Resim 2.35. Aslan Henry İncili, Aslan Kral Henry tarafından resmedilmiştir.	48
Resim 2.36. Takvim-i Vakai Gazetesi, 1831.....	50
Resim 2.37. Taşra Basının Öncüsü İlk Vilayet Gazetesi Tuna Gazetesi, 1865	51
Resim 2.38. İlk resimli gazete, Ayine-i Vatan, 1866.....	52
Resim 2.39. İlk karikatür dergisi, Terakki Eğlence, 1870	53
Resim 2.40. İlk Çocuk Dergisi Mümeyyiz, 1869	54
Resim 2.41. Hanımlara Özel Gazete Örneği	55
Resim 2.42. Dersaadet Gazetesi, 1920	56
Resim 2.43. Akbaba Mecmuası (1922-1977).....	57
Resim 2.44. Marko Paşa Dergisi Mizah Dergisi	59
Resim 2.45. Resimli Ay Dergisi.....	60
Resim 2.46. Halikarnas Balıkçısı minyatür çalışmalarından örnek.....	61
Resim 2.47. Hisar Dergisi, 1978, Cumhuriyet dönemi	62
Resim 2.48. Mengü Ertel,kitap illüstrasyonu	63
Resim 2.49. Necati Abacı, Karikatür, kapak illüstrasyonu,1998	64
Resim 3.1. André Breton, René Hilsum, Louis Aragon ve Paul Éluar ellerinde Dada dergisiyle.....	69
Resim 3.2. Dadaizm Akımı Manifestosu.....	70
Resim 3.3. Minotaure Dergisi Sayıları	71
Resim 3.4. Hieronymus Bosch'un Dünyevi Zevkler Bahçesi	72
Resim 3.5. Picabia'nın Pavonia İsimli Eseri	73
Resim 3.6. Max Ernst,Merhamet Haftası kitabından çalışmalar.....	75
Resim 3.7. Max Ernst, UbuImperator, 1923.....	75

Resim	Sayfa
Resim 3.8. René Magritte, Adamın Oğlu, 1964	76
Resim 3.9. Rene Margritte, Philosopher's Lamp, 1936	77
Resim 3.10. Rene Margritte, The Therapist, 1937.....	77
Resim 3.11. Paul Delvaux's "TheTunnel" (1978).....	78
Resim 3.12. Giorgio de Chirico, Hektor ile Andromakhe, 192, Tuval üzerine yağlıboya, Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi Koleksiyonu, Roma	79
Resim 3.13. Jindrich Styrsky, 'Little Alabaster Hand 'frotaj ve kolaj çalışması,1940	80
Resim 3.14. Karel Teige, 'Poems of the Night' kitabının kapak illüstrasyonu, 1938.....	81
Resim 3.15. Roland Topor,illüstrasyon çalışması.....	82
Resim 3.16. Şeytanlar, cinler, tılsımlar (Metin And), (Taş ve Öztürk,2015:919).....	85
Resim 3.17. Acaibû'l Mahlûkat adlı yazmada yer alan ve Gerçeküstücü tasvirler...	86
Resim 3.18. Mehmet Siyah Kalem, Topkapı Sarayı'nda.....	87
Resim 3.19. Yüksel ARSLAN Arture 156, Kapital VI (Sınıflar)	87
Resim 3.20. Yüksel Arslan, Arture 28, Sürrealizm, Kökenleri - Tarihi - İlişkileri Sergisi, 1963	88
Resim 3.21. Gürkan Çoşkun (Komet), Tuval üzeri yağlı boya imzalı 50x60 cm	89
Resim 3.22. Alaattin Aksoy,"Arınmışlık",1942	90
Resim 3.23. Alaattin Aksoy, İlâhi komedi, 1984.....	90
Resim 3.24. Mehmet Uygun Figürlü Kompozisyon,2000.....	91
Resim 3.25. Nazan Erkmen, Regretand Illusion, (Baldaş ve İpek, 2017)	92
Resim 4.1. Mustafa Delioğlu, Gılgamış Destanı kitap kapağı illüstrasyonu, 16. Baskı / 01.2023	94
Resim 4.2. Mustafa Delioğlu, Gılgamış Evliya Çelebi'den: Gülabi Ağa'nın Başından Geçenler kapağı illüstrasyonu, 2023	94
Resim 4.3. Mustafa Delioğlu Şahmaran ile Lokman Hekim'in Hikâyesi kitap kapağı illüstrasyonu, 2015.....	95
Resim 4.4. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, The New Yorker Dergisi Kitap Kapağı İllüstrasyonu,1993	96

Resim	Sayfa
Resim 4.5. Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Cafe City Yayınları, Birinci Baskı: 2003 - İstanbul, 190 sayfa, 25x34 cm.....	97
Resim 4.6. Selçuk Demirel Kıyıdaiki Adam kitap kapağı illüstrasyonu, 2019	98
Resim 4.7. Selçuk Demirel PSİ Bilinçaltından Gerçeküstüne kitap kapağı illüstrasyonu, 2019	98
Resim 4.8. Selçuk Demirel kitap kapağı illüstrasyonları örnekleri	99
Resim 4.9. Selçuk Demirel evde kal sloganı illüstrasyonu ,2020	100
Resim 4.10. Selçuk Demirel, COMPUTER, 1996, 33x23 cm	100
Resim 4.11. Kutlukhan Perker, Gece Vardiyası,2020, Kâğıt üzerine mürekkep 40 x 51 cm, Pilot.....	102
Resim 4.12. Kutlukhan Perker, Gece Vardiyası,2020, Kâğıt üzerine mürekkep 40 x 51 cm, Pilot.....	103
Resim 4.13. Kutlukhan Perker, Kitap illüstrasyonu, Büyüklere Masallar, 2016.....	103
Resim 4.14. Kutlukhan Perker, TODD kapak tasarımı, 2015	104
Resim 4.15. Sedat Girgin, Karıncanın Kardeşi, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2009	105
Resim 4.16. Sedat Girgin, Tembel Balık Sefa, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2015..	105
Resim 4.17. Sedat Girgin, The3 Guide kapak illüstrasyonu.....	106
Resim 4.18. Sedat Girgin Kitap kapağı illüstrasyonları	106
Resim 4.19. Sedat Girgin, Keçilerle Kaçarken sergisi, 2017	107
Resim 4.20. Sedat Girgin, Sabit Fikir Dergisi Kapak İllüstrasyonu.....	107
Resim 4.21. Kaan Bağcı, Sabit Fikir Dergisi Çizimleri	109
Resim 4.22. Kaan Bağcı, Digital Age Dergisi Çizimleri.....	109
Resim 4.23. Kaan Bağcı, Kaft tşörtleri için kullanılan illüstrasyonlar.....	110
Resim 4.24. Ethem Onur Bilgiç,Sabit Fikir dergisi illüstrasyon çalışmaları	111
Resim 4.25. Lutfu Er, Kayıp Masalın Şifresi, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2019 ...	112
Resim 4.26. Lutfu Er, Ölü Kadınlar Memleketi, Kitap İllüstrasyonu, 2022	112
Resim 4.27. Burak Dak, Sabit Fikir Dergisi Kapağı İllüstrasyonu, Egypt, 2013	113
Resim 4.28. Mert Tügen, Sabit fikir, Freedom of Opinion	114
Resim 4.29. Mert Tügen, Yalnızlar Mektebi	115
Resim 4.30. Mert Tügen, Bant Mag İllüstrasyon çalışması	115
Resim 4.31. Mert Tügen, İllüstrasyon çalışması örneği, 2014	116

Resim	Sayfa
Resim 5.1. Kör Baykuş, kitap kapağı illüstrasyon çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	118
Resim 5.2. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	119
Resim 5.3. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	120
Resim 5.4. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	121
Resim 5.5. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	122
Resim 5.6. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	123
Resim 5.7. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	124
Resim 5.8. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	125
Resim 5.9. Kör Baykuş, kitap kapağı mock-up ve detay, Funda Kaya, 2023	126
Resim 5.10. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	127
Resim 5.11. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	128
Resim 5.12. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	129
Resim 5.13. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	130
Resim 5.14. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	131
Resim 5.15. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	132
Resim 5.16. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023	133

1. GİRİŞ

Görsel iletişim, görsel unsurların kullanıldığı iletişim biçimidir. Görsel iletişimde, resimler, fotoğraflar, illüstrasyonlar, grafikler ve videolar gibi görsel öğeler kullanılır. Bu görsel öğeler, belirli bir mesajı veya bilgiyi iletmek için kullanılabilirler. Görsel iletişim, insanların duyularına hitap ederek, mesajları daha çarpıcı ve akılda kalıcı hale getirir. Görsel iletişim, birçok farklı sektörde kullanılır, örneğin reklamcılık, grafik tasarımı, eğitim, medya, sosyal medya ve daha birçok alanda etkilidir.

Görsel iletişim elemanlarından biri olan illüstrasyon, algıya dayalı her şeyde karşımıza çıkmaktadır. Kavramsal olarak illüstrasyon; içeriğin görsel bir şekilde aktarılmasını sağlayarak problemlerin çözümü, dekorasyon, eğlence, süsleme, açıklama, esinlenme, eğitim, dikkat çekme ve öykülendirme gibi işlevleri yerine getiren yaratıcı olarak çizerin kendisine özgü çizgilerle oluşturduğu resimlerdir. Bu sanat formu, canlı ve sürekli olarak gelişmektedir ve uzun bir tarihe sahiptir. Ayrıca, illüstrasyon, tüm alanlarda etkili görsel imajlar sunabilen dinamik, çağdaş bir görsel iletişim aracıdır (Wigan, 2012: 9).

İllüstrasyon, fotoğrafın icadından önce daha yaygın ve çeşitli amaçlar için kullanılan bir sanat formuydu. Belgeleme, illüstrasyonun en büyük amaçlarından biriydi. Önemli olayları görsel olarak anlatmanın neredeyse tek yolu olarak görülürdü. (Eczacıbaşı, 2008: 733). Bilgi aktarımı konusunda son derece önemli olan illüstrasyonlar günümüzde hemen hemen her yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu da illüstrasyonları türlere ayırır. Genel itibari ile illüstrasyon türleri; reklam illüstrasyonları, moda illüstrasyonları, bilimsel ve teknik illüstrasyonlar ve editoryal illüstrasyonlar olarak başlıklara ayrılır.

Bu çalışmanın konusu olan editoryal illüstrasyonlar Türkçede basın-yayın illüstrasyonları olarak karşılık bulur. Kavramsal olarak editoryal illüstrasyonlar; bir metni açıklayıcı nitelik taşırlar. Çeşitli basılı materyallerde örneğin dergi, gazete ve kitaplarda metinlerin yanında onları açıklayıcı, özetleyici, güçlendirici etkilere sahiptirler. Bu bağlamda sadece basılı materyallerle sınırlı kalmamaktadır. Editoryal illüstrasyon metinlere eşlik ettiği düşünüldüğünde Türkçe karşılığı olan basın yayın illüstrasyonları konunun içeriğini tam olarak karşılamadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışma adında ve içeriğinde “Editoryal” olarak kullanılmıştır.

Fotoğrafın icadından önce belgeleme amacıyla kullanıldığından ana akım medyada daha fazla kullanılmıştır ve metni düz anlamı ile gerçekliğe uygun bir şekilde betimler diyebiliriz. Fotoğrafın icadı ile editoryal illüstrasyonlar belgeleme niteliğinden sıyrılarak daha yaratıcı ve sanatsal bir alanda kullanılmaya başlandı denebilir.

Teknolojinin gelişimi ve sanat akımları sanatın her dalını etkilemiştir. Sanatın içerisinde olan aynı zamanda bir iletişim aracı olan illüstrasyonlar da bahsi geçen teknoloji gelişimi ve sanat akımlarından etkilenecek gelişmiş ve değişmiştir.

Bu çalışmanın diğer bir kavramı olan sürrealizm kavramı bir sanat akımıdır. Dadaizm kökenli gerçeküstücülük (sürrealizm) akımı, genç Fransız şair ve yazarlar topluluğunun 1924 yılında Paris'te kurduğu bir sanat akımıdır. Sürrealistler, Freud'un çalışmaları ile ilgilenecek sezi, bilinçaltı ve hayal dünyası gibi konulara odaklanmış ve somut gerçekliğin ötesindeki daha gerçek olan gerçekliği incelemişlerdir. Sanatı uygarlığın sıkı kurallarına karşı kullanarak doğal dünya olarak inandıkları düş, fantezi ve imgelemin üst gerçekliğini açığa çıkarmayı amaçlarken, görsel ifadenin dilinden ziyade konunun içeriğine ve izleyici üzerinde bıraktığı etkiye önem vermişlerdir (Bektaş, 1992: 49).

Bu çalışma Türk Editoryal İllüstrasyonda Sürrealizm etkisini inceleyecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde illüstrasyon kavramı, ortaya çıkışı tarihi ve gelişimi ve Türkiye'deki gelişimi incelenmiş olup tarz olarak ve yaklaşım olarak türlerine ve tekniklerine değinilmiştir. İllüstrasyon türü olan editoryal illüstrasyon kavramı tarihi, türleri ve Türkiye'deki gelişimi ayrıca yine bu bölümde incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde sürrealizm akımı tanımı, tarihi gelişimi resim ve illüstrasyon ile olan ilişkisi incelenmiş olup Türkiye'deki gelişimi ayrı bir başlık olarak incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünü Türk editoryal illüstrasyonunda sürrealizm etkisinde olan çağdaş illüstrasyonlar ve günümüz sürrealizm etkisindeki illüstratör ve eserleri incelenerek Türkiye'deki editoryal illüstrasyonun gelişimi ve sözü edilen konunun gelişiminde sürrealizm akımının etkisi incelenmiştir. Mustafa Delioğlu, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Selçuk Demirel, Mustafa Kutlukhan Perker, Sedat Girgin, Kaan Bağcı, Ethem Onur Bilgiç, Lurfu Er, Burak Dak ve Mert Tügen illüstrasyonları bu bölümde incelenmiştir.

Bu çalışmanın beşinci bölümü ise, uygulama bölümüne ayrılmıştır. Araştırmanın bütününde yapılan incelemeler kapsamında sürrealist etkide editoryal illüstrasyon uygulaması yapılmıştır. Uygulama çalışmasında sürrealist edebiyat örneğine uygun olarak dünya klasiklerinden bir kitap çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı; Türkiye’deki editoryal illüstrasyonun gelişimi ve sürrealizm akımının editoryal illüstrasyonlar üzerinde ne gibi etkilerinin olduğunu açıklayarak günümüz sürrealist akımından etkilenmiş editoryal illstratrlerinin illüstrasyonlarını incelemektir. Bir diğer amaç ise ağdaş illstratrleri ve illüstrasyonlarını literatüre katarak bu alanda çalışma yapacak araştırmacılaraya kaynak oluştırmaktır. Alt amaç olarak illüstrasyonun tarihinde fotoğraf icadından sonra belgeleme aracı görevinden çıkıp sanat akımlarından ve teknolojinin gelişiminden nasıl etkilendiği incelenecektir ve sürrealist etki ve çizgilerle özgün editoryal illüstrasyonlar üretmektir.

Araştırmanın nemi; günümüz Türk editoryal illüstrasyonları ve yaratıcıları hakkında grnebilirliklerine katkı sağlamayı amaçladığından ‘‘Türk Editoryal illüstrasyonda Sürrealizm Etkisi’’ adlı çalışmanın araştırmacılaraya kaynak oluşturacağı düşünülmektedir. Sürreal etkisinde ağdaş Türk editoryal illstratrlerini literatüre katmak çalışmanın diğer bir önemini oluştırmaktadır.

Bu tez çalışmasında araştırma yöntemi genel olarak literatür tarama, güncel verilerin literatürde bulunmaması nedeniyle internet kaynakları tarama, gözlem sonucunda çıkarsama ve deneyimleme olarak düşünülmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evreni editoryal illüstrasyon, çalışmanın örnekleme ise günümüze ışık tutan 2000 ve 2023 tarih aralığındaki sürrealizm etkisindeki Türk editoryal illstrasyonudur. Bu çalışmanın sınırlılığını sürrealizm kavramı ve günümüz illüstrasyonları oluştırmaktadır. Araştırma sonucu elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda araştırmanın son bölümü olan beşinci bölümde betimsel araştırma tekniklerinden faydalanılarak elde edilen veriler ve bilgiler doğrultusunda sürrealizm temalı kitap resimlemeleri gerçekleştirilmiştir.

2. İLLÜSTRASYON

Bu bölüm de gerçekleştirilen çalışma kapsamında asıl inceleme konusu olan Türk editoryal illüstrasyonunda Sürrealizm etkisinin incelenmesinden önce illüstrasyonun tanımı, amacı, tarihi gelişimi, Türkiye’deki gelişimi türleri ve teknikleri hakkında açıklamalarına ve incelemelerine yer verilmiştir.

Duyular aracılığıyla etkileşim halinde olduğumuzu düşünürsek, görsel iletişim insanlar arasında en yaygın kullanılan iletişim türlerinden biridir. Görsel iletişimin sanat alanlarından biri de illüstrasyondur. Bu nedenle, insanların mağara duvarlarına yaptığı resimler ve sonrasında yazının icadı illüstrasyonun başlangıç noktaları olarak kabul edilebilir. Kavramsal olarak illüstrasyon Türk Dil Kurumu'nun önerdiği Türkçe karşılığı "bezeme" veya "resimleme" olan Fransızca kökenli bir kelime olan "illüstrasyon", kelime anlamı olarak, "herhangi bir konuyu içerikle bağlantılı şekle getirmek için resim, yazı veya dekorasyon gibi malzemelerden yardım almak" şeklinde tanımlanabilir. Daha geniş bir anlamda, illüstrasyon, bir yazıda veya kitapta bahsi geçen konunun çizgilere aktarılmasıdır. İllüstrasyon, bir fikri veya hikâyeyi imgesel olarak anlatır, bir metni veya iletiyi daha etkili kılmak için kullanılan resim yoluyla anlatma sanatıdır. Başka bir deyişle, illüstrasyon, sözlerin veya mesajların resimli bir versiyonudur (Başbuğu, 2007: 4).

1580'lerde "zihni aydınlatma ve açıklama" şeklinde kullanılmıştır ve 1610 yıllarında "örneklerle eğitme" anlamında, 1630'larda "açıklama veya süsleme amacıyla resimleme" şeklinde ortaya çıkmıştır. Türkçe anlamıyla illüstrasyon "resim, yazı ya da dekorasyon gibi malzemeler yardımıyla bir konuyu resimli şekle getirme" olarak tanımlanmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2009).

İllüstrasyon, grafik sanatının bir parçasıdır ve insanların, farklı dilden ve ırklardan olsalar bile başka bir araç gerektirmeden konu ile ilgili fikir sahibi olmalarını amaçlar. İllüstrasyon günlük yaşamımızın birçok alanında görülebilir (Tuna, 1997:14). Örneğin kitaplarda ve afişlerde, gazete ve dergi sayfalarında, ambalajlarda ve hatta toplu taşıma araçlarında insanlar arasında mesajları ileterek iletişime olanak sağlayan sembol, simge ve imgelerin her biri illüstrasyon alanına girer (Hidayetoğlu, 2008: 17).

İllüstrasyonlar, görsel bir biçimde içeriğin iletilmesini sağlar. Yaratıcı, kişisel ve farklı yollarla problemlerin çözümünden süslemeye, bilgilendirme ve eğitmeden hikâye anlatmaya kadar birçok işlev görür. İllüstrasyon, gelişen ve güçlenen

uygulamalı bir sanat formudur. Zengin bir tarihi olan antik bir mecra aynı zamanda hareketli ve çağa uygun bir yorumlama ve iletişim aracıdır. Tüm alanlarda etkili görsel iletiler yaratabilir (Wigan, 2012: 9).

İllüstrasyonlar, sanatçının benzersiz tarzı ve yorumuyla birleşerek estetik bir haz verirler ve okuyucuda veya izleyicide duygusal bir bağ yaratırlar. İllüstratörler olarak adlandırılan bu sanatçılar, yaratıcı ve son derece yüksek hayal gücüne sahip olmalıdır. Ayrıca, kitlelerin sosyal, kültürel ve psikolojik durumlarını anlamak ve sanat eğitimi almak, illüstrasyonların kültür düzeyini yükseltme potansiyelini artırır. Özellikle, hayatın gerçeklerini yansıtan ve dönüştüren estetik bir yaklaşımı benimseyen illüstrasyonlar, sanat dünyasında saygın bir konuma sahiptir (Çakmak, 2010: 48).

İllüstrasyonlar bugün farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Metnin yanında veya tek başına, resim, renk lekesi veya çizgi şeklinde görülebilir. Etkili olabilmesi için renk, gölge, perspektif ve simetri unsurlarının iyi kullanılması gerekir. İyi bir illüstrasyonda bulunması beklenen bazı fiziksel öğeler de vardır, bunlar stil, çizgi, mekân, oran, renk ve sayfa düzeni olarak adlandırılabilir. Çizgi hareketi illüstrasyonda sağlanır ve stil sanatçının kendi düşünce ve duygularını yansıtan ve diğerlerinden farklılaşmasını sağlayan özelliğidir. Sanatçı mesajını kendi yorumu ile ifade eder. Mekân, illüstrasyonun doğru algılanmasını sağlar ve perspektifle ilişkilidir. Mekânda perspektif kurallarına uygun olması çalışmanın etkililiğini artırır. Oran parçaların birbiriyle uyumlu olmasıdır. Bilinçli olarak bozulan oran, dikkati belirli bir bölgeye çekmek için kullanılır. Renk de illüstrasyonun dikkat çeken bir diğer unsurudur. Resme gerçeklik katar. Üç şekilde kullanılabilir: ilki, her objenin gerçek rengini kullanmak; ikincisi, en çok kullanılan renge uygun renkler tercih etmek; üçüncüsü ise, ışık, gölge ve ton olmaksızın bir renkle ifade etmek. Resimde, dağıtıcı renk uyumundan kaçınmak gerekir. Siyah-beyaz denge ve uyum hataları illüstrasyonu olumsuz etkiler. Sayfa düzeni ise okuma algısı ve grafiksel etkiyi sağlar. Aynı boyutlar kullanılan çerçeveler monoton bir görünüm oluşturur ve illüstrasyonun yanlış okunmasına neden olabilir (Kınık ve Topaklı, 2012: 73-74).

2.1. İllüstrasyonun Amacı ve İşlevi

İçerdiği yorumlarla metni anlamlandıran illüstrasyonlar, zihinsel gelişime ve görsel algılama becerilerinin gelişimine önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu resimler, konunun hafızada kalmasını sağlamak ve unutulmaz bilgileri aktarmak için

kullanılabilir. Bu tür resimler kavramların geliştirilmesinde kullanılabilir ve karakteri veya zekayı yansıtırken aynı zamanda kişilik gelişimini destekleyen, görsel ve duygusal deneyimleri arttıran özellikleri de barındırır (Açıkgöz, 2007: 24).

Metni tamamlayıcı resimler, bazı teknik olayların açıklanması veya ayrıntılı ve karmaşık nesnelerin kolayca anlaşılması için tasarlanabilir (Gülpınar, 2010: 42). Bu tip resimler, açıklanması zor, detaylı ve karmaşık nesnelerin ve olayların kolayca anlaşılmasına yardımcı olmak için tasarlanabilir. Ayrıca, teknik olayların açıklanmasında da kullanılabilir. Bu tasarım yöntemiyle farklı varlıklar, ana özellikleriyle birlikte tanımlanabilir. Örneğin, gerçekliği gizleyerek bir kartal ya da aslan çizerek keyif alınabilir (Açıkgöz, 2007: 24).

İllüstrasyonlar, edebi sorulara cevap veren, bilgiyi açıklayan veya sosyal yorumlar sunan çalışmalardır. Geçmişte, vasıfsız bir iş olarak görülen illüstrasyonlar, günümüzde edebi eserlerle kıyaslanabilecek bir düzeye yükselmiştir. Önceden, sadece anlatım amacıyla kullanılan illüstrasyonlar, fotoğrafın keşfinden sonra kompozisyon ve sanatsal tema ikinci planda kalmıştır. Ancak günümüzde, illüstrasyonlar gelişerek sanatsal bir yaklaşıma kavuşmuş ve değerleri artmıştır (Gill, 1984: 6).

Bu sanat formu, grafik tasarımın bir parçası olarak algılsa da geniş çeşitlilik sunan ve ayrı bir görsel iletişim alanı haline gelmiştir. İletişimle de ilişkili olduğu için iletişim ve grafik tasarım mesleklerinde aktif bir rol oynar. Ancak, sürekli değişen ve gelişen günümüzde illüstrasyon sanatı için sınırlama yapmak yanlış olabilir. Çünkü illüstrasyon gün geçtikçe ifade çeşitliliği kazanarak, fikir geliştirme ve problemlere uygun çözümler üretme becerileriyle de ön plana çıkmıştır (Songür Dağ, 2015: 14)

Tabletlerin yaygınlaşması ve grafik tasarım yazılımlarının gelişmesi sayesinde, illüstrasyonlar artık daha kolay ve hızlı bir şekilde oluşturulabilmektedir. İletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, illüstrasyonun farklı iletişim dilleri geliştirmesine olanak sağlamıştır. Artık illüstrasyon sadece kitap resimleme işi değil, farklı alanlarda varlık göstermektedir. Yeni sosyal hareketler ve icatlar, illüstrasyonların yeniden yorumlanmasına ve algılanmasına neden olmaktadır (Dursun, 2013: 40-41).

İllüstrasyonların metinle birlikte kullanımı, başlangıçta dini içerikli metinlerin yazılması ve çoğaltılmasıyla ortaya çıkmıştır. Örneğin, Batı'da yazı ve kâğıdın keşfinden sonra kutsal kitaplara olan ilgi arttıkça, Hristiyan rahipler el yazmalarını ve resimlemelerini parşömenler üzerine aktarmışlardır. Ağaç ve gravür baskı

tekniklerinin gelişmesiyle birlikte, 1450 yılında Gutenberg'in matbaayı icat etmesiyle görsel ve yazılı üretim hız kazanmıştır. Benzer şekilde, Doğu'da daha fazla kişiye ulaşmak amacıyla Budist sutralar ağaç baskı yöntemiyle çoğaltılmaya başlanmıştır. İllüstrasyon, teknik olarak sınırlı değildir ve anlamsal olarak geniş bir kitle iletişim aracı denilebilir. İleri teknolojik araçlardan yararlanan illüstrasyon, çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda farklılaşarak varlığını sürdürmektedir. İllüstrasyonun varlığını değerlendirirken, kelime anlamının yanı sıra, resimli kitaplarla başladığı bilinmektedir. Tarihin başından beri, insanlar mesajlarını, kavramlarını veya ürünlerini anlaşılır hale getirmek için illüstrasyonları kullanmıştır. Dijital çağda, yeni iletişim araçları ve yöntemleri ile birlikte, illüstrasyon da değişim göstermektedir (Bahar, 2021:6).

2.2. İllüstrasyon Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihine baktığımızda, illüstrasyonların yüzeylere resmedilmesiyle doğduğunu görüyoruz. Bu nedenle, mağara duvarlarındaki resimler illüstrasyon tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir (Kılıç, 2014: 31). İllüstrasyonun kökeni, mağara duvar resimleriyle bağlantılı olduğu düşünülse de bazı sanat tarihçileri, illüstrasyon tarihini resimli kitapların ortaya çıktığı döneme kadar geri götürmektedirler (Çıtav, 2015: 17). Atalarımız, çevrelerindeki olayları resimlere dökmeye ihtiyaç duyarak mağara duvarlarına vahşi hayvanlar ve av sahneleri gibi çeşitli imgeler çizmişlerdir. Bu resimler düzenli bir şekilde yerleştirilmemiştir, tam tersine karmaşık bir şekilde üst üste boyanmış veya kazınmıştır. İlkel insanlar, bu imgelerin gücüne inandıkları için vahşi hayvanları boyunduruğu altına alabileceklerine inanmışlardır. Bazı sanat tarihçilerine göre, resimli kitapların ortaya çıkışı illüstrasyon tarihinin başlangıcı olarak kabul edilirken, bu tarihin asıl kökeni mağara duvar resimleriyle başlamıştır (Gombrich,2019:42).

Mağara duvarı resimleri görülen nesneleri çizen ve onları tasvir eden çeşitli imgeler ile desteklenmiştir. Avrupa, Anadolu ve Asya'da Lascaux mağarası gibi çeşitli yerlerde duvar resimleri yapılmış ve belgelenmiştir (Uçar, 2017:19).

Resim 2.1. The Lascaux Caves (Lascaux Mağarası), South Western France, 17.000-MÖ 15000

(<https://www.nytimes.com/2020/08/06/arts/design/street-art-nyc-george-floyd.html>) (Erişim Tarihi:10.01.2023).

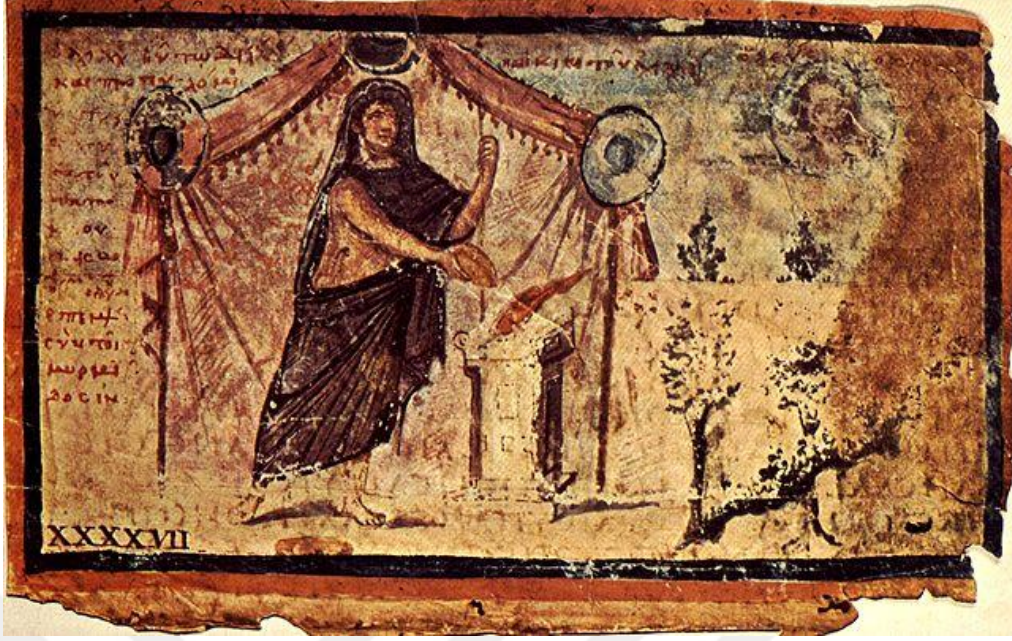
Mağara duvarlarındaki resimlerin sanatın kaynağı olduğuna dair bir tartışma olmasına rağmen, insanların görsel iletişim çabalarının ilk ürünleri olarak nitelendirilebilirler. Aynı şekilde, illüstrasyonun eğitme, açıklama ve bilgilendirme işlevlerine dikkat ederek, illüstrasyonun ilk örneklerinin mağara resimleri olduğu sonucuna varabiliriz.

Sözü edilen duvarlar yer alan resimler, orta çağdaki el yazmaları, sanayi devrimindeki dergiler, ambalajlar, çocuk kitapları, çizgi romanlar gibi farklı materyallerle, teknolojinin gelişmesiyle birlikte değişen ve gelişen illüstrasyon, tarih boyunca her yerde kullanılmıştır. Mağara duvarlarındaki resimler belirli amaçlarla yapılmıştır, özellikle gözlem ve bilgi aktarımı amaçlanmıştır. Hayvan tasvirleri ve av sahneleri gibi resimler, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde sonraki kuşaklara bilgi aktarımını sağlamıştır. Mitlerin veya halk hikayelerinin kayıt altına alınması da daha sonraki yıllarda el yazmaları, süsleme ve bilgilendirme amaçlı imgelerle devam etmiştir ve bu şekilde illüstrasyon oluşmuştur (Songür Dağ, 2015: 12).

Tarihin ilerleyen sürecinde insanlar, hikayeleri anlatmak için resimleri kullanmışlardır 30.000 ila 11.000 yıl önce, Eski Taş Devri döneminde, Fransa'nın

güneyi ve İspanya'nın kuzeyindeki mağaraların duvarlarına kazınmış ve boyanmış bazı dikkat çekici sanat eserleri yapılmıştır (Thurman, 2008). Fransa'daki Lascaux mağarasında M.Ö. 15.000'li yıllarda yapılan ilk resimler, önemli olayları anlatan artarda resimsel hikayeler içeriyordu. Bu resimlerde kahramanların ve festival sahnelerinin yanı sıra mitolojik hikayeler, edebiyat, cenaze sahneleri ve spor etkinlikleri gibi çeşitli konular işlenmiştir. Zengin ve güçlü insanların evlerini süslemek için, açıklayıcı duvar resimleri ve döşeme mozaikleri oluşturulmuştur (Illustration History, n.d.).

Mağara resimlerinden modern alfabenin icadına kadar, çeşitli imgelerin kullanımı bilgi aktarımı için kullanılmıştır. Uçar, sembollerin önemini, "sembollerin yazılı iletişimden en belirgin farkları arasında hızlı anlamlandırılabilme, akılda kalıcılık, kolay öğrenilebilirlik ve evrensel anlam ve algı boyutlarına sahip olma" şeklinde vurgulamıştır (Uçar, 2019: 25). Sümer çivi yazısı, eski Mısır hiyeroglifleri ve Çince karakterleri, tarihteki ilk üç yazı sistemidir ve bu sistemler, toplumlarda bilginin iletilmesi, gösterilmesi veya düzenlenmesi amacıyla geliştirilmiştir (Raven, 2020: 26). Antik Yunan'da, resimler sütun genişliğinde metinleri kesintiye uğratan bir sistem ile birlikte kullanılmıştır. Bazı illüstrasyonlar ise çerçevesiz veya arka planı olmadan tasarlanmıştır. Bu tarz illüstrasyonlar, Mısır'daki "papirüs stili" veya "parşömen stili" gibi çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. Klasik illüstrasyon örnekleri olarak Aristoteles'in biyoloji kitaplarındaki resimler sıkça örnek gösterilse de günümüze ulaşan en eski örnek Milano Iliad'da yer alan illüstrasyonlar olarak kabul edilir (Bland, 1969: 23-25).

Resim 2.2. The Ambrosian Iliad, 5.yy (Bare,2009), 2023

Hristiyanlığın yayılma döneminde, ikonoklastlar ve ikonofiller arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Papa Gregorius Magnus, 6. yüzyılın sonunda, "Yazı okuyabilenlere yararlıysa, resim de okuma yazmayı bilmeyenlere fayda sağlar" diyerek ikonoklastlara karşı pozisyon almıştır. Dinsel sanatın yasaklandığı yüz yıllık süreçten sonra, ikonofiller kiliseyi ikna etmeyi başarmışlardır (Gombrich, 2019: 135-138). Bu dönem de duvar resimlerinin ve el yazmalarındaki resimlerin mesaj iletme kaygısı vardır denebilir. İllüstrasyonun amaçlarından olan bilgilendirme, açıklama ve metinleri destekleme işlevleri düşünüldüğünde sözü edilen resim ve el yazmalarını illüstrasyon adı altında değerlendirilebilir.

Orta çağ' da üretilen en yaygın Hristiyan sanatı türlerinden biri, dini metinleri resimleyen resimli el yazmalarıdır. İrlanda'da üretilen bu el yazmaları, hayvan derilerine elle yazılmış Latince metinlerdir ve daha sonra İncil'den öykülerin yanı sıra Kutsal Aile ve Havari portreleri gibi resimlerle süslenmiştir. Manastırlar kültürel, eğitimsel ve entelektüel faaliyetlerin merkeziydi ve kitap yazmak ve kopyalamak için kullanılan "scriptoria" adı verilen stüdyo alanlarına sahipti (Illustration History, n.d.).

Resim 2.3. Johannes Gutenberg Printing Press, Facts, Accomplishments & Biography Britannica (Manastır Yazıhanesi), 15.yy

(<https://www.britannica.com/biography/Johannes-Gutenberg>) (Erişim tarihi:10.01.2023).

Rönesans döneminde, Johannes Gutenberg tarafından icat edilen mekanik baskı yöntemi 14. yüzyılın başlarında müzik, edebiyat ve sanat üretim ve yayılımı için bir imkân sağlamıştır. Oyulmuş baskılar, üst sınıf dışındaki insanlara da sanatı deneyimleme fırsatı vermiştir. Bu icat, yüzeyler üzerine baskı yaparak çoğaltma işlemini mümkün kılmıştır ve sanatçılar için çizim ve geleneksel boyama yöntemleri dışında yeni bir alternatif sunmuştur. Bu teknolojik yenilikle birlikte kutsal kitaplar da çoğaltılabilmektedir (Kılıç, 2014: 31).

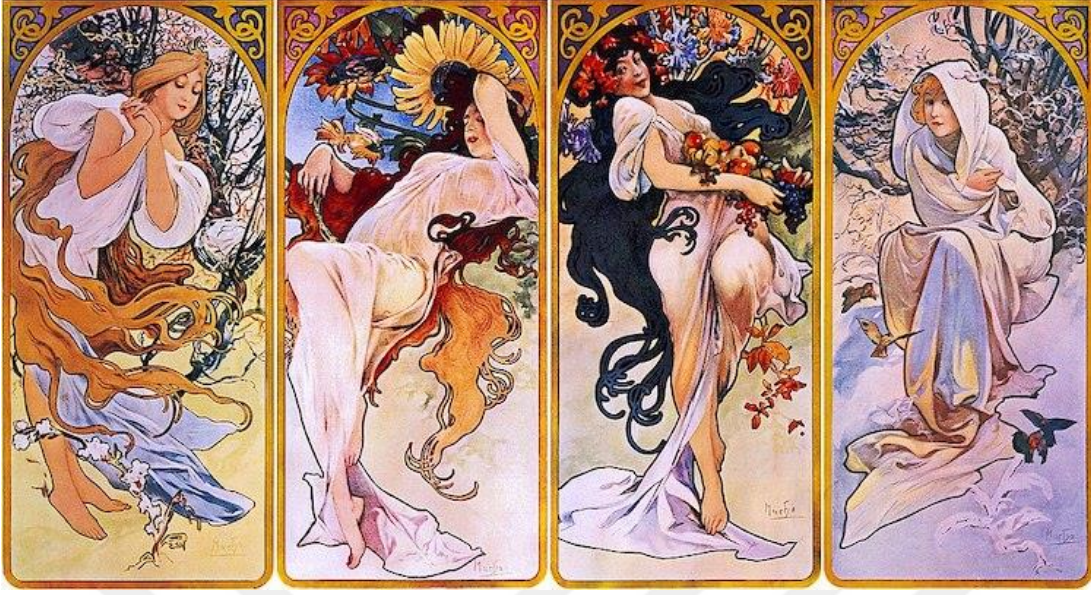
1760-1840 yılları sırasında Sanayi Devrimi olarak adlandırılan, İngiltere’de gerçekleşen ekonomik dönüşüm tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bu dönemin en önemli olayı seri üretim ve makinelerin ön plana çıkmasıdır. Sanayi devrimi makinelerin dönemidir (Kılıç, 2014: 33). Sanayi Devrimi’nin 1700’lerin ortalarında başlamasıyla, baskı teknolojisi hızla gelişmiş ve illüstrasyon, günlük yaşamda daha sık karşılaşılan bir hale gelmiştir. İngiliz ahşap oymacı ve yayıncı Thomas Bewick, çocuklar için çalışmalar, okullar için eğitim materyalleri gibi birçok amaç için kullanılan ticari illüstrasyonun yaratılması ve basılması için bir stüdyo kurmuştur (Illustration History, n.d.).

Sanayi devrimi ve beraberinde gelişen diğer olaylar sanat dallarını da etkisi altına almıştır. Fotoğrafın icadıyla birlikte sanatçıların belgeleme ve bildirme aracı

olmaları görevi kalkmıştır. Böylece sanatçılar için deneysellüğün önü açılmıştır (Songür Dağ, 2015: 19)

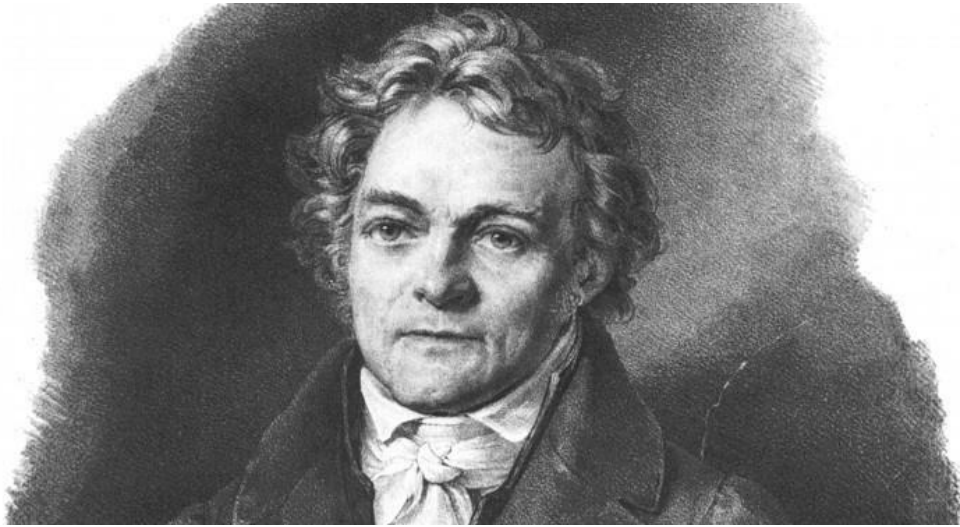
İllüstrasyon sanatı 1800'lerin başında tam anlamıyla önem kazanmıştır. İngiliz ve Fransız karikatürcüler kazınmış veya oyulmuş baskıların satıldığı tam zamanlı çizerler olarak geçimlerini sağlamışlardır. Bu gelişme, illüstrasyonun erişilebilir ve uygun fiyatlı olmasına olanak sunmuştur. Howard Pyle liderliğindeki 1800'lerin sonunda yayıncılar resimlerin dergi abonelikleri satmaya ve reklam gelirini artırmaya yardımcı olduğunu fark etmiştir. Güçlü ve tutarlı satışlar, orijinal sanatın daha fazla olmasına izin verilmiş ve illüstrasyon tamamen iş olarak kurulmuştur. Daha geniş ve daha verimli dağıtım ağları ile resimli gazeteler, kitaplar ve dergiler uygun fiyatlı eğlence olarak milyonlarca insan tarafından sevilmiştir. Haber dergileri, aile dergileri, kadın dergileri, çocuk dergileri, edebiyat ve sanat dergileri, hiciv ve politik dergiler, mizah dergileri ve tam renkli gazete çizgi romanları illüstrasyon sanatını gündelik hayata geçirmiştir. Zamanla, illüstrasyon yayıncılar tarafından bir zorunluluk olarak görülmeye başlanmış ve sınırlı sayıda iyi illüstratör için yayıncılar arasındaki rekabet, sanat bütçelerinin artmasına, daha yüksek ücretler alınması ve sanatçılar için daha fazla tanınmaya neden olmuştur. En iyi ressamlar tanınmış sanatçılar haline gelmiş ve bazıları Charles Dana Gibson ve John Held, Jr. gibi ünlülerin statüsüne kavuşmuştur (Illustration History, n.d.).

İllüstrasyonun gelişip büyüdüğü dönemler arasında Sanayi Devrimi dönemi, 1860 yıllarında Altın Çağı ve Arts and Crafts hareketi gösterilmektedir. Art Nouveau Dönemi afiş sanatı illüstrasyonlarının sergilenerek geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan yenilikçi bir çağdır. Bu sanat akımlarının doğmasından sonra illüstrasyon, altın çağını yaşayarak ve değerli sanatçılar tarafından farklı biçimlerde yorumlanarak bugüne kadar gelmiştir. Günümüzde de güncel ve etkin bir yöntem olarak kullanılmaya devam edilmektedir (Wigan,2012:277).

Resim 2.4. Art Nouveau Çalışmaları. The Seasons, 1896 Alphonse Mucha
(<https://mymodernmet.com/alphonse-mucha-themes/>) (Erişim tarihi:01.05.2023).

Dergi ve kitap illüstrasyonları 19. yüzyıl boyunca baskı teknolojisine uygun olarak hızla gelişmiştir. Yüzyılın başında çelik veya bakır levha oyma önemli bir teknik olmuştur. 1890'dan itibaren, ahşap oymacılığında foto-mekanik işlemler kullanılmış; bu, sanat eserlerinin, fotografik yollarla baskı plakalarına aktarılmasını sağlamıştır. Renkli çizim 18. yüzyılın sonlarına (aquatint ve mezzotint tekniklerini kullanarak) aittir ancak Alois Auer'in "doğal" baskı işlemi sayesinde 19. yüzyılda önemli ölçüde gelişmiştir, ileri bir baskı tekniği olan Litografi 1798 yılında Alman Alois Senefelder (1771-1834) tarafından icat edilmiştir (Visual Arts-Cork, n.d.).

Resim 2.5. Alois Senefelder'in portresi, 1834.

(<https://wannart.com/icerik/38094-ozgun-baski-tekniklerinden-litografi-ve-alois-senefelder>)
(Erişim tarihi: 26.01.2023)

Alois Senefelder, Bir Litografi Kursu yayınlamıştır. 1830'ların sonunda litografik baskı (renkli veya renkli litograflar dâhil) ortak kullanım içindedir. İngiltere'de litografi süreci, Charles Joseph Hullmandel tarafından geliştirilmiştir. Litografi, eski mezzotints ve stipple tarzlarından sonra foto gravürleri basma tekniği olan renkli foto gravürlerle 19. yüzyılın sonlarına kadar en popüler yöntemlerden biri olarak kalmıştır (Visual Arts-Cork, n.d.).

Resim 2.6. Alois Senefelder, Litografi baskı tekniği, 1798

(<https://schristywolfe.com/>) (Erişim Tarihi:26.03.2023).

Litografi tekniğinden önce grafik baskı işlerinde yazı için hareketli harufat tekniği kullanılmıştır. Bu teknik setler halinde olan sınırlı yazı tiplerinden oluşmaktadır. Litografiyle gelen yeniliklerden biri de kitap kapağı ve poster gibi yazı kullanılan çalışmalarda sanatçılar kendileri görselle uyumlu olacak şekilde elle yazmıştır. Birinci ve ikinci dünya savaşında veya Sovyet devriminde uluslar propaganda afişlerini tasarlarlarken illüstrasyon sanatına sıklıkla başvurmuştur. Sovyet devrimi zamanında propaganda afişlerindeki çizimlerde normalinden daha fazla sağlam ve geniş vücutlu kocaman elleri olan figürleri her gün gören halkın bilinçaltına işçi sınıfın gücü işlenmiştir. İkinci dünya savaşı zamanında afişlerde ambalajlarda ve posterlerde çizilen Amerikan kadını, çok sağlıklı ve canlı renklerle betimlenerek halka savaştan sonra travmaları atlatmak için güç ve umut vermiştir (Songür Dağ, 2015: 20-22).

Baskının gelişmesi ve yayılmasıyla farklı ülkelerden sanatçılar birbiriyle etkileşime girebilmiştir. Çıkan birçok dergi sayesinde sanatın ve tasarımın geniş halk kitlelerine tanıtımına etki etmiştir. Bu dönemde çizgiler ve biçim doğadan direk kopyalamadan genellikle yeniden oluşturulduklarından dolayı tasarım sürecine canlılık katarak soyut sanata zemin hazırlanmıştır. Baskı yöntemlerinin gelişmesiyle farklı teknikler kolayca benimsenmiştir. Bu gelişme de kitlesel iletişimin görsel işlevini oldukça yükseltmiştir (Bektaş, 1992: 18).

Resim 2.7. Sovyet devrimi propaganda afişi

(<https://www.evrensel.net/haber/291157/sovyet-gorselleri-afislerle-sovyet-tarihi>)
(Erişim Tarihi:26.02.2023)

Resim 2.8. Amerika Afiş Örneği

(<https://www.floridamemory.com/items/show/297606>) (Erişim tarihi:26.02.2023)

1950'lerde Amerikalı çizerler için çok önemli bir on yıl olmuştur. Başta reklam ve pazarlama sektörü olmak üzere, genel olarak güçlü talep ile iyi bir başlangıç yapılmıştır. Ne yazık ki, televizyonun ortaya çıkışı, dergi reklamlarında büyük bir düşüşe ve bunun sonucunda illüstrasyon sayfalarında bir azalmaya yol açmıştır. Yayıncılıkta daha fazla gerçekçilik sunmak için daha fazla fotoğrafçılık kullanılmış ve bu da gerçekçi çalışmalara olan talebin azalmasına yol açmıştır. Daha parlak renkler ve daha cesur temalar, birçok derginin iflas etmesiyle düşüş yaşamıştır. 1960'larda, müzik albümü kapakları, müzik posterleri ve çizgi roman sanatına olan yeni taleple birlikte, illüstrasyon ortamının yeniden doğuşuna tanık olunmuştur (Illustration History, n.d.).

Anadolu, Doğu kültürü etkisi bir yandan Batı kültürü etkisi altında kalarak birçok uygarlığın merkezi haline gelmiştir. Bu uygarlıkların sanatsal gelişimi ve bıraktıkları izler Türk İllüstrasyon sanatının gelişmesinde büyük rol oynamıştır (Kızılsafak,214:168).

İslamiyet öncesi Orta Asya'da, özellikle Uygurlar' da minyatür ve duvar resimleme sanatı çok gelişmiştir. Basılı materyaller minyatürlerle süslenmektedir (Kızılsafak, 2014: 164).

Türklerin sanata bakışı, İslam geleneklerinin öngörleriyle birlikte resim ağırlıklı olmamakla beraber daha çok dekoratif alanlarda aktifleşmiştir. İslam Sanatı zaman içerisinde kendisine has bir biçimde duvar resimlerinden çiniye, ahşap oymadan mukarnasa sürekli gelişerek varlığını sürdürmüştür (Yazır, 1978: 178-182).

Osmanlı dönemine gelecek olursak, Minyatürler, Osmanlı Döneminde icra edilen en önemli resimleme tekniklerinden birisidir. Bu döneme ait eserlere örnek olarak Kanuni Sultan Süleyman'ın hayat hikâyesini anlatan ve minyatürleri Matrakçı Nasuh tarafından yapılmış olan “Süleymanname”, Osmanlı'nın ilk dönemlerinde resmedilmiştir (Kızılsafak, 2014: 167). Bu dönemin en ünlü minyatür ustalarından birisi nakkaş Levnî'dir. Levnî'nin çalışmalarındaki Batılı tarz diğer sanatlarda da kendisini göstererek etkin bir konuma gelmiştir. Her çeşit kadın ve erkek figürü resmederek günümüze illüstrasyon penceresinden ışık tutacak çok sayıda eser armağan etmiştir (Kızılsafak, 2014: 167).

Resim 2.9. Levni Minyatürleri

(<https://www.zdergisi.istanbul/makale/levni-ve-imzasi-35>)(Erişim tarihi:26.02.2023).

1727 yılında ilk matbaanın İbrahim Müteferrika ile açılmıştır. Matbaanın gelişi grafik tasarım ve illüstrasyon anlamında büyük bir ilerleme olmuştur. Gazete ve dergi gibi basın yayın alanlarındaki materyaller gündelik hayata girmiştir (Carleson, 1979: 22). Osmanlı'da ilk matbaa 1729'da hizmete sunulmuştur. İnsanların görüşlerinde ve düşünce tarzlarının önemli ölçüde gelişmesinde büyük rol oynayan matbaa, 274 yıl

sonra ÷lkeye gelmiştir (Öcal, 1971: 139). Diğerk ÷lkelerde yaşanan gelişmeleri göz ardı edemeyen Osmanlı Devleti, matbaanın da ÷lkeye gelmesi ile beraber reklamcılık, basın yayın, illüstrasyon ve diğerk sanatsal faaliyetlerde de gelişme göstermiştir (Hiçyılmaz, 2015:14).

Resim 2.10. İbrahim Müterrifika'nın Matbaası

(<https://blog.ofix.com/ibrahim-muteferrika-ve-turk-matbaasi/>) (Erişim tarihi:26.02.2023)

Türk illüstrasyon sanatında Avrupa ÷lkelerindeki gibi bir takım teknik gelişmeler Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber ÷lkemizde de kendisini göstermeye başlamıştır. Matbaanın ÷lkemize gelmesinden ve Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra basılı yayın organları arasındaki gelişmeler illüstrasyon alanında ÷lkemiz için yeni imkânların oluşmasına ve gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu gelişen imkânlar neticesinde büyüyen reklamcılık sektörü de illüstrasyonun gelişmesi için ışık tutmaktadır (Kızılışafak, 2014: 168).

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle beraber özgürleşen düşünce ortamı, illüstrasyon alanında da kendisini göstermektedir. Ülkenin giderek sanayi ve teknoloji alanında ilerlemesi ve batılılaşması illüstrasyon alanında da önemli adımların atılmasına neden olmuştur. Grafik sanatı ve illüstrasyon basılı ilanlarla ilk kez kendisine gazetelerde yer bulmuştur. İllüstrasyonun ve grafik sanatının Türkiye'ye girişi afişlerle beraber olmuştur ve Cumhuriyetin ilk zamanlarına denk gelmiştir. İhap Hulusi, Kenan Temizan, Münih Fehim, Atıf Tuna ve Ramiz Gökçe döneme imza atan tasarım ve illüstrasyon sanatçılarındandır. İhap Hulusi, ürettiğı grafik illüstrasyon eserleri ile

Türkiye' nin o döneme yönelik istediği güncel illüstratif dili oluşturmuştur (Boztepe, 2015: 48).

Resim 2.11. İhap Hulusi Görey İllüstrasyonları

(<https://sorubankasi.net/paragraf-detay/grafik-sanatinda-ihap-hulusi-gorey/1173>)
(Erişim Tarihi:26.02.2023).

Türkiye’de de illüstrasyon kitap kapağı, dergi gibi benzer alanlarda sıklıkla kullanılmıştır. Dönemin Yıldız, Marko Paşa, Resimli Ay gibi önemli dergilerinde illüstrasyon kullanımı ön plana çıkmıştır. Zeki Beyner, Ramiz Gökçeoğlu, Semih Balcıoğlu, Münih Fehim gibi önemli illüstrasyon sanatçıları çeşitli kitap kapaklarında, editoryal illüstrasyonlarda ve dergilerde kendilerini göstermişlerdir 1990'lardaki illüstrasyon, bilgisayar sistemlerinin evrensel olarak benimsenmesi ve bilgisayarlı görüntü oluşturma, düzenleme, çoğaltma ve iletişim yöntemleriyle değişmiştir. Resim sanatı, giderek daha fazla ticari sanatçı, geleneksel sanat eğitimi almadan ya da çizim yapma yeteneği olmadan profesyonel resimler ürettiği için, görüntü işleme tekniği haline gelmiştir. Gittikçe daha fazla profesyonel çizer, Adobe Illustrator, Photoshop ve Corel DRAW gibi grafik yazılım programlarının yanı sıra Wacom tabletleri gibi yazılım uzmanlarıyla değiştirilmiştir. Bununla birlikte, bu tür dijital sanat daha geleneksel yöntemlerle birleştirilmiştir. Dahası, bilim kurgu ve fantezi türlerin (kitap, oyun, poster, ürün) yaygın popülaritesi hem güzel sanatlar hem de dijital beceriler gerektiren tamamen yeni bir tür yaratmıştır (Illustration History, n.d.). Günümüzde illüstrasyon teknolojinin de önemli katkılarıyla sürekli yükselen bir alan olmuştur. Bilgisayarların donanımları, zenginleşen yazılımları sayesinde illüstrasyon başından sonuna kadar bilgisayar ortamında oluşturulabilmektedir. Ortaya çıkan çizim tabletleriyle birlikte kalem rahatlığıyla aynı rahatlıkta dijital çalışmalar üretilebilmektedir (Songür Dağ, 2015: 22-23).

2.3. İllüstrasyon Teknikleri

Grafik tasarım ve görsel iletişim alanlarında kullanılan tüm teknikler İllüstrasyon alanında da kullanılabilir. Günümüz teknolojisi ile birlikte kalem, kâğıt, boya, çeşitli teknikler ve bilgisayar destekli tasarım teknikleri kullanarak illüstrasyonlar yapılabilir (Tepecik, 2002: 81). İllüstrasyon teknolojinin gelişimi ile teknik bağlamında da türlere ayrılır. Çalışmanın bu kısmında illüstrasyon için kullanılan teknikler incelenmiş olup örnekler verilmiştir.

2.3.1. Karakalem Tekniği

Resim yapan sanatçıların alet çantalarında her ne kadar farklı malzemeler olsa da neredeyse hepsinin kurşun kalem bulunur veya bulunması gerekir (Özkan, Öztekin, 2006: 44). İllüstrasyon, farklı türde kurşun kalemler kullanarak yapılabilmektedir. Ancak en önemli faktör, anlatım gücü ve tasarımın yaratıcılığıdır (Tepecik, 2002: 81).

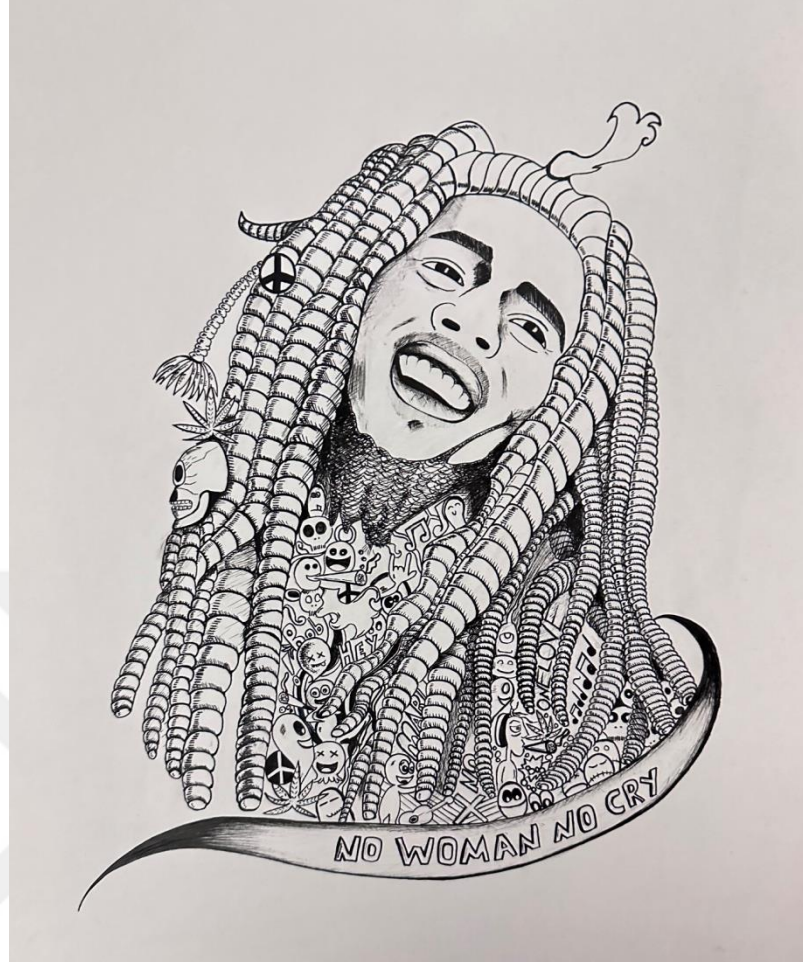
Kullanılan malzeme olarak grafitten elde edilen kurşun kalemlerin tarihi çok geniştir. Yazı ve çizim gereçlerinden biridir, yaygın ve fiyat olarak uygunluğu ile de bilinir. Kullanımı kolaydır ve ucu sivrildiğinde yeniden kullanılabilir. Kurşun kalemin kullanımı, silgi ve kalemıraş ile desteklenir ve temel tasarım ve sanat eğitimlerinin ilk aşamalarında sıklıkla kullanılır. Kurşun kalemin çok sayıda ince çizgilerle gerçekçi ton geçişleri elde etmek mümkündür ve resim çalışmalarının çoğu için kullanılabilir. Sanatçılar ve tasarımcılar, yaratıcı fikirlerini görselleştirmek için kurşun kalem sıkça kullanır ve illüstratörler de önceden hazırlık yaparken kurşun kalem ve çeşitlerini tercih ederler (Becer, 1997: 213).

Resim 2.12. Araştırmacı Tarafından Karakalem Tekniği ile Oluşturulmuş Natürmort Çalışması, 2011.

2.3.2. Mürekkep ve Lavi Tekniği

Çini mürekkebi, su ile inceltilerek hazırlanır. Mürekkep ve Lavi tekniği ile açık, koyu ve gri tonları kullanılarak elde edilir. Tek renk tonlamalarıyla boyama yapılması nedeniyle, çok daha farklı neticelere varılabilir (Tepecik, 2002: 81). Çizgi roman ve karikatür sanatçıları için vazgeçilmez bir araç olan tarama ucu, farklı kalınlıklarda çizgiler oluşturmak için idealdir. Mürekkep tekniğiyle, rapido ve tarama ucu gibi araçları kullanarak başarılı illüstrasyon çalışmaları elde etmek mümkündür. Rapidoyu yakın veya uzak noktalama yöntemleriyle kullanarak da oldukça etkileyici resimlemeler elde edilebilir (Evrar, 2000: 33).

Resim 2.13. Araştırmacı Tarafından Mürekkep Tekniği ile Oluşturulmuş Doodle Çalışma, 2015.

2.3.3. Sulu Boya Tekniği

Teknik olarak İllüstrasyonlarda en çok tercih edilen tekniktir. Bu teknik sayesinde her tür resim yapılabilir ve tanıtım broşürleri, dergiler, kültür kitapları gibi birçok yayın çalışması için kullanılır. Kalitesi iyi sulu boyalar kullanmak, renk ayırımında ve baskı zamanında iyi sonuçlar elde etmeye yardımcı olur (Tepecik, 2002: 82). Bu teknik; dikkatli, sabırlı bir yaklaşım gerektiren bir yöntemdir. Bu teknikte renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılır. İşe açık tonlarla başlanarak, daha sonra gerekli bölgelere renk tonları katmanlar halinde eklenerek koyulaştırılır veya yoğunlaştırılır. Beyaz bölümlerde, boya kullanmak yerine kâğıdın beyazlığı ile arka plan oluşturulur (Hidayetoğlu, 2008: 25). Sulu boya tekniğinde, genellikle kâğıda aktarmak için fırça kullanılır. Kaliteli bir fırça, çalışmanın kalitesini olumlu yönde etkileyebilir, bu yüzden profesyonel sanatçılar, kaliteli fırçaları tercih ederler. Suluboya tekniği için kullanılan malzeme suya dayanıklı olmalıdır ve özellikle granül

ve kâğıt türüne dikkat edilmelidir. Kâğıdın emiciliği, gerginliği, dokusu, kuru ya da nemli olması sonucun kalitesini etkiler (Arslan, 2008: 24).

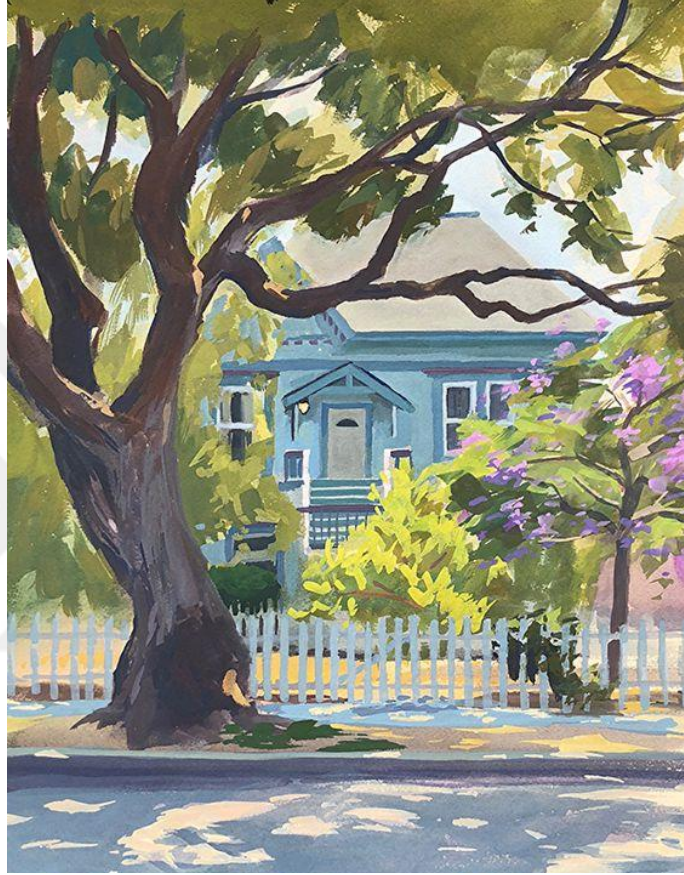
Resim 2.14. Pilipchatina, Behance 2023.

(https://www.behance.net/Pilipchatina?tracking_source=search_projects%7Cwatercolor)
(Erişim Tarihi: 06.05.2023).

2.3.4. Guaj Boya Tekniği

Guaj boya, özellikle pürüzsüz yüzeylerde boyama işlemleri için sıklıkla tercih edilir ve grafik tasarım çalışmalarında sıkça kullanılır (Tuna, 1997: 15). Guaj boya, su ve reçine esaslı bir yapıştırıcı ile hazırlanan, kapatıcı ve şeffaf özelliklerde bir boya türüdür ve her türlü boyama tekniği için uygundur. Özellikle kaplama işlerinde başarılı sonuçlar verir ve hatalar üzerinde düzeltme yapılabilir. Spatula ve fırça yanı sıra hava fırçalarıyla da kullanılabilir. Sanat malzemeleri satan mağazalarda cam kavanozlar veya tüpler içinde bulunabilir. Talens, Guita ve Pelikan gibi markalar, sanatçılar arasında en popüler olanlardır (Tepecik, 2002: 48). Guaj boyalar su bazlıdır ve suluboya boyalarından farklıdır çünkü kapatıcı özelliklidirler, ancak çok fazla sulandırıldıklarında kapatıcı özelliklerini kaybederler ve sulu boya gibi bir etki bırakırlar. Sulu boya boyama tekniğinde olduğu gibi renkler arasında geçiş yapmak ve

yumuşatmak boyanın malzemesi açısından daha zordur bu nedenle tek renkli çalışmaların boyanmasında kullanımı daha uygundur. İki boyutlu dar yüzeylerin boyanması için idealdirler ve titizlik gerektiren ve detay içeren çalışmalar için uygundurlar. Hala sıkça tercih edilen tekniklerden biri olmalarının nedeni, net ve parlak bir sonuç vermesidir (Sarıkaya, 2010: 70).

Resim 2.15. Guaj Boya Tekniği Örneği.

(<https://www.heatherihnart.com/workszoom/2843400/blue-house#/>) (Erişim Tarihi:2023).

2.3.5. Akrilik Boya Tekniği

İllüstratörlerin çokça tercih ettiği bu teknik, diğer tekniklere oranla yani su bazlı tekniklere göre bazı açılardan üstündür. Boyanın kuruması diğerlerine göre hızlıdır ve suya dayanıklıdır, bu nedenle karışık tekniklerde de sıkça kullanılır. Akrilik boya ile yapılmış bir çalışmanın üzerine farklı su bazlı boyalarla çalışıldığında dağılmayan ve başarılı sonuçlar verecektir (Soydan, 2014: 107). Plastik bazlı bir boya olan akrilik boya, sulu boya, guaj boya ve yağlı boya özelliklerinin bir araya getirildiği bir boyadır. Ancak, inceltme işlemleri su yerine su bazlı malzemelerle yapılır. Fırça ve diğer araçları kullanıldıktan hemen sonra temizlemek gereklidir, çünkü boya kolayca kurur ve çözülemez. Ayrıca, hatalar geri alınamaz ve boyayı silmek mümkün değildir, bu

nedenle önceden planlama yapmak ve dikkatli olmak gerekir (Tepecik, 2002: 49). Kuruyan akrilik boyanın temizlenmesi mümkün değildir. Ayrıca, bol su veya bir bağlayıcı madde olan polimer kullanarak akrilik boyayı sulu boya kıvamına getirmek mümkündür. İllüstrasyon çalışmalarında ise akrilik boya yardımcı malzemeleri kullanarak farklı görsel efektler oluşturulabilir (Becer, 1997: 218).

Resim 2.16. Sedat Girgin, Tuval Üzerine Akrilik Teknik Örneği.

(<https://www.kolekta.com.tr/sanaticilar/sedat-girgin/>) (Erişim Tarihi:2023).

2.3.6. Yağlı Boya Tekniği

Yağlı boya tekniğinde, tuvaler üzerine resim yapılır. Haşhaş ve bezir gibi yağlar boyaya eklenir. Boya kullanım açısından kolaylık sağlar ve hatalar kolayca örtülebilir. Bu tekniğin uygulanması, fırçanın yanı sıra spatül, hava fırçası gibi araçlarla da yapılabilir. İllüstrasyon çalışmalarında, yağlı boyanın geç kuruması dezavantajlı bir durumdur. Ancak, yeni icatlar sayesinde bu sorunlar ortadan kaldırılmıştır. Yağlı

boyayı hızlandırmak için kullanılan kurutucu ürünler pazarda yaygın olarak bulunmaktadır. Avrupa'daki resim müzelerinde sergilenen bin yıllık eserler, yağlı boya tekniği kullanılarak yapılmıştır ve zaman içinde bozulmadan günümüze kadar gelmişlerdir (Tepecik, 2002: 49).

Resim 2.17. Yağlı Boya Tekniği Örneği.

(<https://mikkisenkarik.wordpress.com/2012/06/01/suns-caress/>) (Erişim Tarihi: 2023).

2.3.7. Kolaj Tekniği

Kolaj tekniği, değişik materyallerin yapıştırılması yoluyla farklı bir resim oluşturma yöntemidir. Bu teknikte, farklı renk ve doku özellikleri olan materyaller kullanılabilir ve bu materyaller tek tek veya karışık bir şekilde resim yüzeyine yerleştirilebilir, bu tamamen illüstratörün tercihinine bağlıdır (Aydın, 2012: 33). Öncelikle resim yüzeyi kolaj uygulamasına hazırlanırken eskiz çizimleri yapılabilir ve bu çizimlerin üzerine istenilen malzemeler yapıştırılabilir. Yapıştırılan farklı malzemelerin üzeri kısmen veya tamamen boyanabilir. Kolaj çalışmalarında, hangi

malzemenin kullanılacağı ve yaratacağı etkilerin dikkate alınması, istenilen etkinin elde edilmesi için oldukça önemlidir. Yüzeye yapıştırılan malzemeler yırtılabilir, kesilebilir veya buruşturularak kullanılabilir, böylece istenilen etkiyi elde etmek mümkündür (Tuna, 1997: 17).

Resim 2.18. Kolaj Tekniği Örneği.

(<https://collageillustration.files.wordpress.com/2010/07/hit8.jpg>) (Erişim Tarihi:2023).

2.3.8. Püskürtme Tekniği

Farklı araçlar kullanılarak yüzeye püskürtülen suluboya veya yağlı boya ile, koyu ve açık tonlar oluşturulabilir. Bu yöntem, noktaların oluşturduğu formlar sayesinde düzgün ve yumuşak sonuçlar verir. Püskürtme tekniği, farklı araçlar veya hava basıncı kullanılarak uygulanabilir. Metal boya şişeleri veya hazır basınçlı püskürtme kalemleri bu amaçla kullanılabilir (Tuna, 1997: 17). Püskürtme tekniği uygulanan yüzeyler genellikle kalın, düz ve boya emicidir. Bu teknikte boyanmayacak alanları korumak için şablonlar ve maskeler kullanılabilir, ancak grenli yüzeylerde bu

teknik yeterli sonuçlar vermeyebilir. Püskürtme işlemi sırasında boyanın zerreciklerinin, geniş bir alana yayılmaması için hava akımı oluşturabilecek şeylerden kaçınılmalıdır. Şablon ve maskeler, yapıştırıcı tabakalı saydam selofanlar veya sıvı kapaticılar kullanılarak hazırlanabilir (Becer, 1997: 219-220).

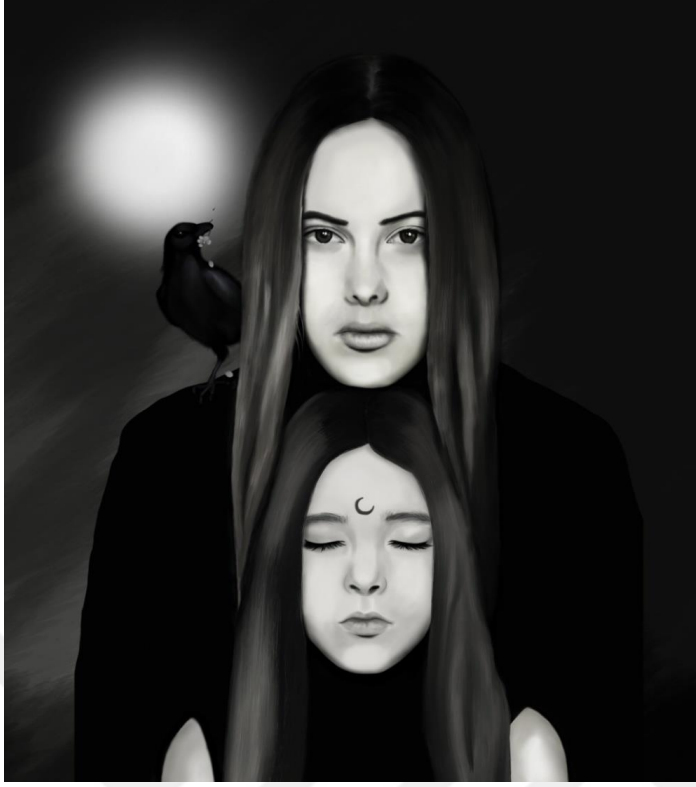

Resim 2.19. Püskürtme Tekniği Örneği.

(<https://www.behance.net/gallery/163439027/Graffiti-spraying-wallart>) (Erişim Tarihi:2023).

2.3.9. Dijital İllüstrasyon

Klasik çizim yöntemleri ve uygulamaları, bilgisayar teknolojisi ile sayısal yani dijital ortama aktararak karakalem, sulu boya, pastel, illüstrasyon ve karışık teknikler ile birçok seçenek sunar. Bilgisayar ortamında yaratılan görüntülerde doğal renk pigmentleri yerine pikseller kullanılır. Bilgisayar ortamında çalışan illüstratörler, işlemleri hızlıca gerçekleştirebilir ve kolayca renk düzenlemesi yapabilir. Bilgisayar yazılımları, çizime zengin üretim seçenekleri sunar ve kalem, fırça ve air brush gibi klasik yöntemlerin dijital karşılıkları vardır. Dijital air brush kullanımı, klasik yöntemlere göre daha kolay ve temizdir ve gürültü yapan kompresörler, boyaların taşma gibi sorunlarıyla karşılaşılmaz (Özkoyuncu, 1999: 2).

Resim 2.20. Araştırmacı Tarafından Wacom Tablette Çizilen Dijital İllüstrasyon Örneği, 2021.

2.3.9.1. Çağdaş illüstrasyonlarda dijital araçlar

Bugünün yazılım programları, geleneksel çizim ve boyama uygulamalarını taklit edebilme özelliğine sahip olup, ressamlar için çeşitlilik sağlamaktadır. İllüstrasyonlarda kullanılan dijital teknikler geleneksel teknikleri büyütme eğilimindedir. Dijital illüstrasyon, geleneksel tekniklerin devamlılığını sorgulayarak, yeniden üretme yetenekleriyle dikkat çekmektedir. Bir illüstratör, dijital çizim programları kullanarak, kâğıt üzerinde yaptığı kalıcı hataları kolayca geri alabilir ve düzeltmeler yapabilir (Kılıç, 2021: 81).

Dijital illüstrasyonlar vektörel ve piksel olarak kendi için de ayrılırlar vektörel İllüstrasyonlar; Bu tip illüstrasyonlar, vektörel çizim programları olan Corel Draw, Adobe İllüstratör gibi yazılımlarla yapılmaktadır. Bu tür çizimlerin en iyi özelliklerinden biri, büyütüldükçe kalite kaybı yaşanmamasıdır ve daha net, keskin bir görüntü sunmalarıdır. Piksel tabanlı illüstrasyonlar ise Sketchbook Pro, Gimp, Adobe Photoshop, ArtRage gibi piksel tabanlı programlarda oluşturulur. Bu programlarda, çalışma piksellerden oluşur ve en küçük kareye raster ya da piksel denir. Bu programın önemli bir özelliği, düşük çözünürlükte yapılan bir dosyanın büyütülmesi durumunda

görüntü kalitesinin bozulmasıdır. Dosya boyutu büyüdükçe, pikseller görüntüyü bozar ve uygun boyutlarda yapılmayan işler boyut hatası nedeniyle pikselleşir. Ancak doğru ölçü ve grafik tablet kullanımıyla yapılan işler son derece kaliteli ve sanatsal sonuçlar verir (Songür Dağ, 2015: 90- 91).

2.3.10. Karışık Teknik

Kolaj, pastel, kuru ve sulu boya, guaj ve kömür gibi farklı resimleme tekniklerinin birleştirilmesiyle oluşturulan bir tekniktir. Bu yöntem, sanatçıların hepsi için uygun olan güçlü bir anlatım aracıdır (Tepecik, 2002: 83). Bazı çalışmalarda, birden fazla çizim veya boya tekniği kullanılabilir. Karışık teknik adı verilen bu yöntemde, kurşun kalemle çizim yapıldıktan sonra sulu veya anilin boya ile boyama yapılabilir; guaj veya akrilik boya kullanılarak yapılmış bir çalışmaya pastel boya veya kuru boya ile gölgelendirme eklenerek çalışma zenginleştirilebilir; mürekkep ile çizilen bir çalışmaya sulu boya veya anilin boya ile renk katılabilir (Becer, 1997: 219).

Resim 2.21. Sedat Girgin Kağıt Üzerine Karışık Teknik Çalışma Örneği.

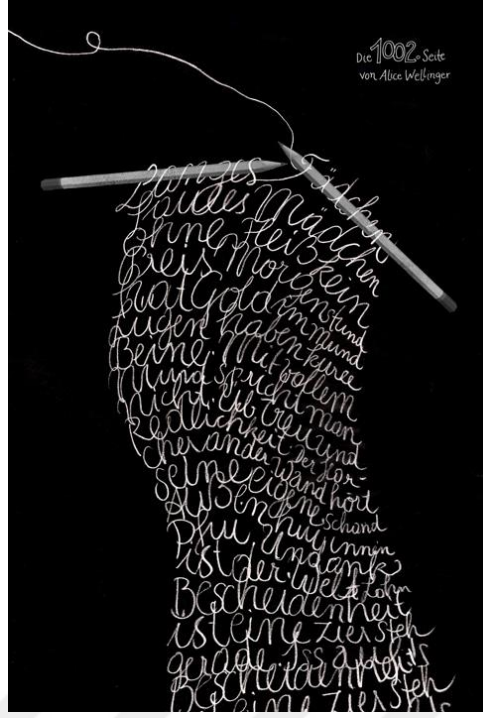
(<https://www.kolekta.com.tr/yapit/alla-turca-2/>) (Erişim Tarihi:2023).

2.4. Yaklaşım Olarak İllüstrasyon Türleri

İllüstrasyonlar yaklaşım olarak türlere ayrılabilirler. Söz edilen türler tarihsel süreç içerisinde kullanılan teknik ve sanat akımlarından etkilendiği söylenebilir. Çalışmanın bu kısmında yaklaşım olarak illüstrasyonlar; tipografik, fantastik ve gotik, Pop art, realist ve sürrealist illüstrasyonlar başlıkları altınca incelenecektir.

2.4.1. Tipografik İllüstrasyonlar

"Typos" kelimesi, günümüzdeki adıyla tipografi olan bir terimdir. "Typos", Yunanca kökenli olup "şekil" veya "sembol" anlamına gelen "graphein" kelimesiyle ilişkilidir (Şen, 1983: 2). İllüstrasyon çeşidi olan tipografik illüstrasyonlar, mesajın yazı karakterleriyle sunulmasından ve bu yazı karakterlerine verilen efektlerle oluşturulması olarak tanımlanır (Kudo, 1993: 216). Tipografi uzmanı, sayfa düzenlemesi yaparken illüstrasyonlar, kaligramlar ve tipogramlar ile işlevsellik ve estetik katarak grafik öğeleri kullanır. Bu öğeler, bireye özel olarak hazırlanan ve kişilerin sözlerinin yer aldığı metinlerde kullanılmak üzere tasarlanır. Bu tasarımlar, tipografik harfler veya metinler temel alınarak görsel iletişim unsurlarıyla birleştirilerek oluşturulur. Bu süreçte, tipografik ifadeler ve metinlerin görsel unsurlarla etkileşimi kullanılır ve görsel anlatım araçlarına dayanarak tasarımlar oluşturulur (Sarıkavak, 2014: 147).

Resim 2.22. Tipografik İllüstrasyon Örneği

(<https://www.behance.net/gallery/4539115/illustration>) (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

2.4.2. Fantastik ve Gotik İllüstrasyonlar

Fantastik edebiyat, hayal gücüyle beslenen ve eski çağlardan bugüne kadar varlığını sürdüren bir edebiyat türüdür. Fantastik illüstrasyonlar ise büyülu kahramanların, mitolojik yaratıkların, efsanelerin ve nesiller arası aktarımı olmuş konuların tamamında kurgusal evrenlere dayanan ve sihir ile orta çağa göndermeler içeren görsel öğelerdir. Bu illüstrasyonlar, mitoloji, efsaneler ve fantastik unsurlara dayalı olarak yaratılmış kurgusal imgeleri betimlemektedir (Wigan, 2012: 91). Genellikle edebi eserler, çizgi romanlar, video oyunları ve dergiler gibi medyalarda kullanılan fantastik illüstrasyonlar, hayalî dünyalara odaklanır. Bu illüstrasyonlar, doğaüstü imgeler, karakterler, mitler ve olaylar gibi unsurları ele alırken, aynı öğeler gotik illüstrasyonlarda da bulunabilir. Gotik sanat, Fransa'da 12. yüzyılda ortaya çıkmıştır ve dini sembollerden beslenerek özellikle mimari alanda gelişme göstermiştir. Tanrı'nın büyüklüğünü ve görkemini yansıtmak amacıyla ortaya çıkan gotik sanatında, öne çıkan konular dini konulardır. Kıyamet günü tasvirleri ve kutsal olarak kabul edilen her türlü sembol ön plandadır (Hodge, 2016: 24-27).

Resim 2.23. Tim Burton, Fantastik ve Gotik İllüstrasyon Örneği.

(<https://www.wired.com/2009/11/pl-arts-burton/>) (Erişim Tarihi: 06.05.2023).

2.4.3. Pop Art İllüstrasyonlar

Pop Art illüstrasyonları, Restany' e göre; Toplumun özelliklerini gösteren ve kültürel öğeleri içeren illüstrasyonlardır. Doğanın yeni bir anlamını ortaya çıkaran modern keşifle birlikte, çağdaş realizm alanının tamamını kapsamıştır (Akt. Eroğlu, 2015: 222).

Pop Art akımı, Andy Warhol'un etkisiyle dünya genelinde yaygınlaşmıştır. Türkiye'de de Andy Warhol'un etkisiyle Pop Art akımı yaygınlaşmıştır. 2000'li yıllar ile beraber popülerliği artan Pop Art sanatı dönemin sanatçıları tarafından keşfedilmiştir. Pop Art'ın en belirgin özelliği, renklilik olmasıdır (Çakır, 2019: 30).

Resim 2.24. Andy Warhol Pop Art İllüstrasyon Örneği.

(<https://www.sanatinoykusu.com/andy-warhol/>) (Erişim Tarihi:06.05.2023).

2.4.4. Realist (Gerçekçi) İllüstrasyonlar

Fransa'da 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bir akım olan realizm, sanatçıların doğayı, insanların günlük yaşamlarını ve sıradan konuları eserlerinde ele aldığı bir akımdır. Realist illüstrasyonlar da bu tanıma uygun olarak gerçeğe sadık kalarak, adeta bir fotoğraf makinesinden alınmış gibi konuyu aktaran illüstrasyonlardır. Özellikle teknik ve tıbbi illüstrasyonların yapımında bu tarz illüstrasyonlar tercih edilmektedir. Realist illüstrasyonlara ders kitapları, ürün ambalajları ve diğer reklam yayınlarında sıklıkla rastlanabilmektedir (Hodge, 2013: 72).

Resim 2.25. Realistic İllüstrasyon Örneği.

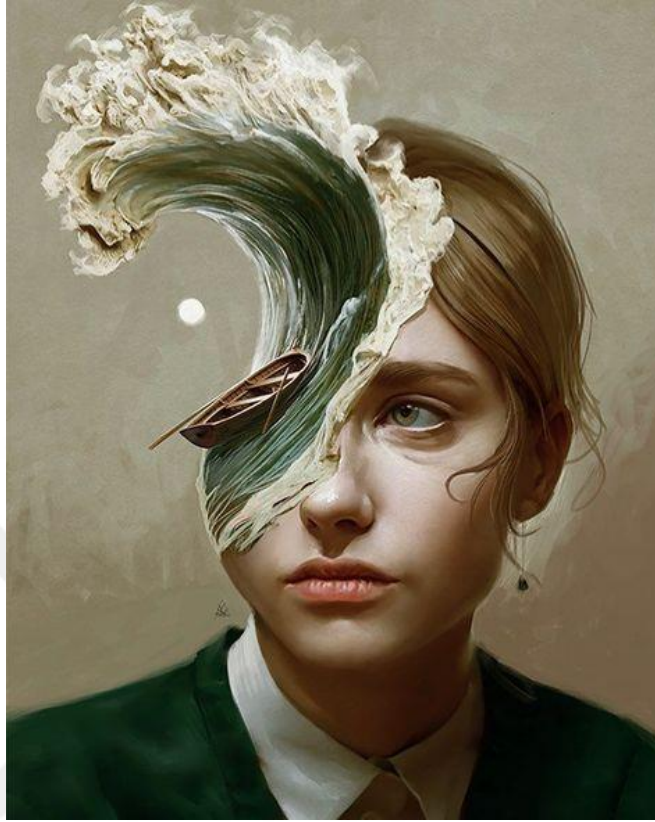
(<https://www.behance.net/gallery/169258959/Woman-with-platinum-hair>)
(Erişim Tarihi: 06.05.2023).

2.4.5. Sürrealist (Gerçeküstü) İllüstrasyonlar

Sürrealist illüstrasyonların yaratımı direkt olarak insanın bilinçaltına, rüya, hayal gücüne ve psikolojisine bağlıdır. Bu sebeplere dayalı olarak sürrealist illüstrasyonlar özgün ve özgür olmalarıyla ön plana çıkarlar. Yaratıcılık açısından yaratıcısıyla bağlantılı olarak zenginlik sunan son derece özgür bir illüstrasyon çeşididir. Fantastik unsurlar veya imgeler içerse de fantastik illüstrasyondan ayrılır. Sürrealizm, dış dünyayı tamamen görmezden gelir ve sembolizm, rüya, düş ve bilinç ötesi ile ilgilenir. Fantastik ise kendi gerçekliğimizden farklı alternatif boyutlar sunar. Bu alternatif boyutlar, olayları farklı perspektiflerden değerlendirme fırsatı verir (Little, 2016: 118).

Realizm akımında olduğu gibi, sürrealizmin de etkileri illüstrasyon çalışmalarında görülebilir. Bu tür illüstrasyonlar, insanların psikolojik dünyaları,

bilinçaltı ve içlerinde yatan duygularla ilgilidir. Fantastik öğeler içerebilecekleri gibi, fantastik türden de farklıdır (Büyüktaşçıyan, 2016: 48).

Resim 2.26. Sürrealist İllüstrasyon Örneği, Aykut Aydoğdu
(<https://artwoonz.com/illustration-art-aykut-aydogdu/>)(Erişim Tarihi: 06.05.2023).

2.5. Kullanım Alanlarına Göre İllüstrasyon Türleri

İllüstrasyonlar, amaçlarına ve kullanım alanlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle illüstrasyonlar kendi içinde alt dallara ayrılmaktadır. Bu alt dallar bazıları tarafından kesin olarak birbirinden ayrı tutulurken bazıları tarafından ise aralarında kesiştikleri noktalar olduğu ileri sürülmektedir. Bu çalışmada, illüstrasyonlar reklam, moda, bilimsel ve teknik ve bu çalışmanın konusu olan editoryal illüstrasyonlar olmak üzere dört alt kategoriye ayrılmış ve bu kategoriler detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2.5.1. Reklam İllüstrasyonları

Reklamlar, bir ürünün ya da hizmetin tanıtımı ve pazarlanmasında önemli bir role sahiptir ve hedef kitlede satın alma davranışı oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren reklam ajansları ve tasarım atölyeleri, dergi, gazete, radyo, televizyon, reklam panoları, internet siteleri gibi farklı mecralarda kullanılmak üzere

tasarımlar yaparak müşterilerinin pazarlama sorunlarını çözmeye çalışmışlardır (Fleishman, 2007: 128). Bu çalışmalar reklam illüstrasyonları adı altında incelenir ve illüstratörler, sanat yönetmenleri, müşteri temsilcileri ve reklam yazarlarıyla birlikte çalışmışlardır (Elden ve Özdem, 2015: 122). Ancak reklam illüstrasyonları, diğer alanlara kıyasla illüstratörler için daha sınırlayıcı olabilir. Reklam hedefleri, ürünün yaşam eğrisinden hedef kitle profiline, tüketici davranışlarından ürünün yer aldığı piyasa koşullarına kadar birçok değişkene bağlıdır (Serttaş ve Yılmaz, 2011: 17). Bu değişkenler göz önünde bulundurularak reklamda kullanılacak görsellerin türü (fotoğraf, illüstrasyon veya her ikisinin birlikte kullanımı) belirlenmiştir.

İlk zamanlarda, reklam illüstrasyonları ev ürünleri ve kıyafetlerin siyah-beyaz çizimleri şeklinde gazetelerde yayınlanmıştır. O dönemde fotoğraf makinesi henüz icat edilmemişti ve siyah-beyaz çizimler tek mevcut görüntü biçimiydi. Ancak, fotoğrafçılık ortaya çıktıktan sonra, reklamcılıkta çoğu figüratif gerçekçiliğin yerini almıştır. Bu durum, illüstratörlere, konunun özünü ve yorumlama zorluğunu iletmeleri gerekliliğini getirmiştir. Ancak, renklerin, dokuların ve kompozisyon öğelerinin uyarlanması konusunda fotoğrafçıya göre daha fazla esnekliğe sahip oldukları için, illüstratörler çarpıcı ve atmosferik bir etki yaratma avantajına sahiptirler. Reklamalarda illüstrasyonların tercih edilmesinin nedenleri olarak, fotoğraf makinesinin çekemeyeceği küçük detaylar veya yine fotoğraf makinesinin sunamayacağı gerçek dışı olarak söz edebileceğimiz hayal gücü ile oluşturulan imgelerin görsel olarak yorumlanması bulunabilir (Male, 2007: 54-66).

Reklamların amacı, gerçekliğin yerine tüketicinin arzuladığı şeyi sunmaktır. Örneğin, Resimdeki ajans Cheil Hong Kong, JBL için hazırladığı reklamında kullanılan illüstrasyon, negatif alanda oluşturduğu kulaklık imgesi gürültü önleyici özelliği ile hedef kitlesini bütün gürültülerden koruyacağını imgelemektedir.

Resim 2.27. JBL, ajans Cheil Hong Kong, 2017

(<https://www.campaigntr.com/jblin-gurultu-onleyici-kulaklik-reklam-hak-ettiginiz-sessizligi-sagliyor/>) (Erişim Tarihi: 30.04.2023).

2.5.2. Moda İllüstrasyonları

Moda tasarımında kullanılan moda illüstrasyonu, kıyafetlerin betimlenmesine ve belirli bir konsept veya görünümün ana fikirlerinin aktarılmasına yardımcı olan önemli bir araçtır. Moda illüstrasyonları, temel moda illüstrasyonları ve yaratıcı moda illüstrasyonları olmak üzere iki kategoride incelenebilir. Temel illüstrasyonlar, müşterilerin tasarımları açık bir şekilde görebilmeleri için kıyafetleri ve parçaları gerçekçi bir şekilde tasvir ederken, yaratıcı İllüstrasyonlar ise bir parçanın veya koleksiyonun özünü veya ana fikrini aktarmak için kullanılır (Streeter, 2010: 7).

Moda tasarımcıları, giyimlerin özelliklerini ve ana hatlarını gösteren idealize edilmiş illüstrasyonları, hiper gerçekçi bir illüstrasyondan daha çok tercih ederler. Belirli bir giyim parçasının çizimi için, farklı malzemelerin dokusunu bilmek önemlidir. Her malzemenin kendine özgü bir dokusu vardır, bazıları parlak ve saten gibi olabilirken bazıları mat ve keten gibi olabilir. Bu farklı dokular, rengin algılanmasını etkileyebilir (Vilaseca, 2008: 7). Bazı moda illüstratörleri zengin bir renk paleti kullanırken bazı illüstratörler siyah-beyaz çizimler yapabilir. Moda tasarımcıları, modelciler, desinatörler, satış ekipleri ve yöneticiler arasındaki iletişimi

kolaylaştırmak ve tasarım fikirlerini tanıtmak için moda çizimlerinden yararlanırlar. Bu çizimler, giysideki enerji ve tarzı açık bir şekilde göstererek fotoğrafların yapamayacağı bir şeyi başarır. Moda illüstrasyonlarının temel işlevi, tasarımcının kreasyonlarını sunmak ve estetik açıdan hoş bir görüntü sunmakla birlikte, giysilerin özelliklerini de göstererek tüketicilere bilgi verir (Tejwani, 2015: 7; Vilaseca, 2008: 7).

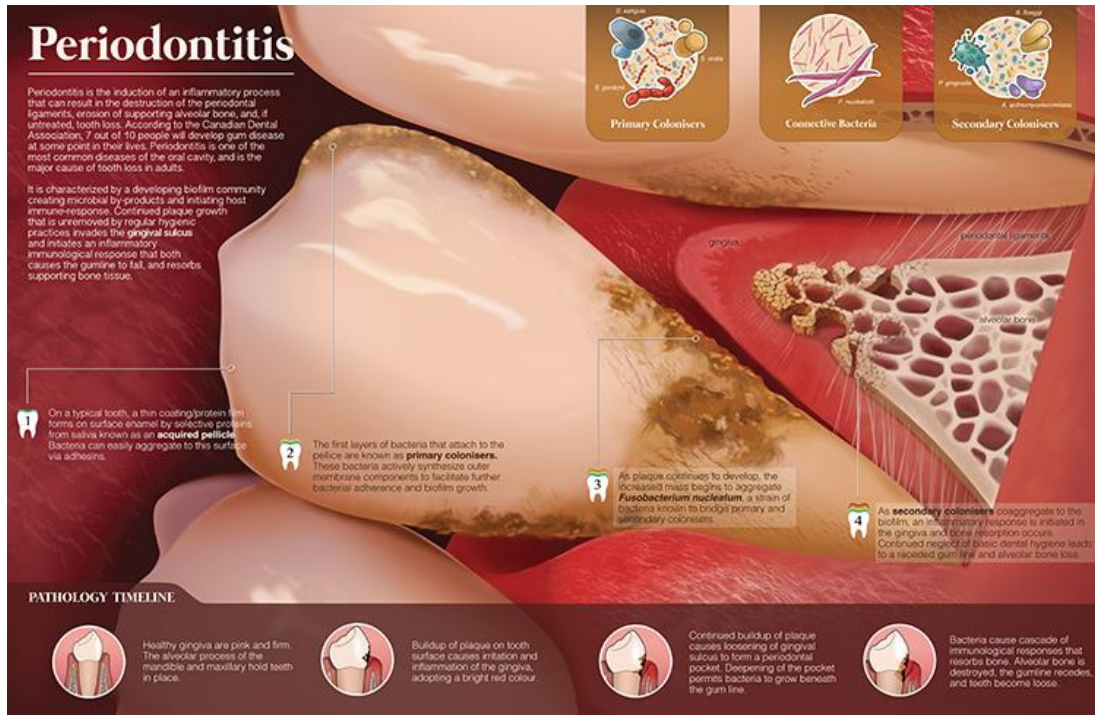
Resim 2.28. Megan Hess, Moda İllüstrasyonu Örneği

(<https://www.alem.com.tr/moda/modanin-unlu-illustratorleri-803215>)
(ErişimTarihi:30.04.2023).

2.5.3. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Bir bilginin anlaşılır bir şekilde iletilmesi için sözlü veya yazılı unsurlar yeterli olmayabilir. Bu nedenle, farklı görsellerden yararlanılarak bilgi daha net hale getirilebilir. Bilimsel illüstrasyonlar, bilim adamlarının ve aydınların dünyayı gözlemleyip kaydettiği ve bilgiyi görsel olarak temsil ettiği bir alandır. İlk olarak Rönesans döneminde, bilim ve sanat arasındaki yoğun etkileşimle ortaya çıkmıştır. Ancak, orta çağdan bu yana, görsel temsil zayıf bir sanat olarak kabul edilmiştir (Male, 2019: 3). 19. yüzyılda, karmaşık ve titizlikle hazırlanan siyah-beyaz çizgi ve tonal illüstrasyonlar kategorize edilmiştir ve günümüzde ders kitapları, referans kitapları ve ansiklopediler gibi kurgusal olmayan yayınlarda yer almıştır. Matematik, astronomi, fizik, kimya, botanik, zooloji, antropoloji, güzel sanatlar, teknoloji, mitoloji, coğrafya vb. konular ayrıntılı olarak ressamlar ve gravürçüler tarafından görselleştirilmiştir (Male, 2007: 87). 20. yüzyılda fotoğrafın icadıyla birlikte, illüstrasyonlar büyük bir değişim geçirmiştir. Fotoğraf gerçekliği aktarmada kullanılan bir araç olsa da bazen

yetersiz kalabilmekte veya esas bilginin yalınlaştırılması gerekebilmektedir. Bu nedenle, illüstrasyonlar hala önemli bir araçtır ve özellikle bazı bilgilerin görsel olarak daha iyi aktarılmasını sağlar. Örneğin, Resimde bir diş hastalığı anlatılmış ve illüstrasyonla desteklenmiştir. Ana bilgiyi vurgulamak için dişteki bazı kesitler çıkarılmış ve anlatılmak istenen duruma odaklanılmıştır.

Resim 2.29. Mark Belan, 2017.

(https://www.ami.org/images/stories/2017-salon-winners/belan_ma_17I-1_1.jpg)
(Erişimtarihi:30.04.2023).

Bir argümanın özetlenmesi, bir referans noktası sağlanması veya bir metnin doğrulanması amacıyla yapılan bilimsel ve teknik illüstrasyonlarda, geleneksel yöntemler yerine bilgisayar destekli üretim daha fazla tercih edilir. Bilgisayar tabanlı çizim programları, illüstratörün işini kolaylaştırır ve fiziksel olarak zor veya imkânsız olan teknikleri sunar (Erarslan, 2019: 61).

2.5.4. Editoryal İllüstrasyonlar

Kitaplar, gazeteler ve dergilerde kullanılan resimler ve dergi kapakları, editoryal illüstrasyon olarak adlandırılır (Songür Dağ, 2015: 47). Bu alanda çalışanlar, yerel veya ulusal gazeteler, haftalık ekler, aylık dergiler, ticari yayınlar ve abonelikler gibi çeşitli yayınlar için sipariş edilir (Wigan, 2012: 82). İllüstrasyonlar, metnin anlaşılmasını ve güçlendirilmesini sağlamak için kullanılır ve bazen tamamen metinle

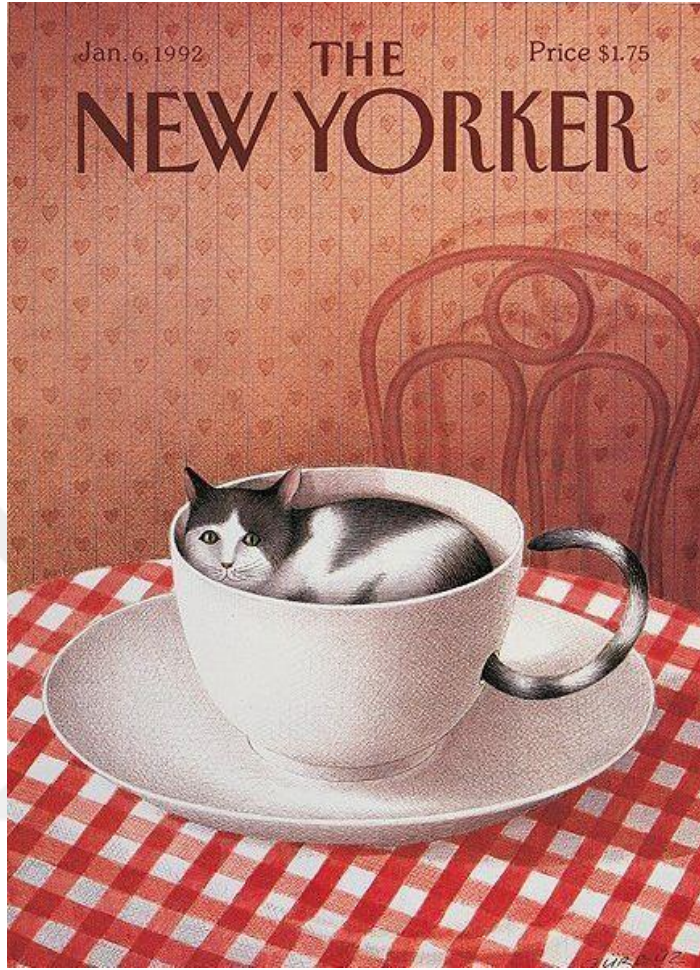
ilgili olurken, bazen sadece dekoratif, bazen de her ikisinin bir karışımıdır (Lewis, 1987: 88). İllüstratörler, genellikle brief adı verilen özet bilgiler ve talimatlar doğrultusunda çalışırlar. İllüstrasyonun boyutu, ücreti ve son teslim tarihi gibi detaylar önceden belirlenir ve süreç eskizler ve final çalışması izlenerek ilerler. İşveren ve illüstratör açısından daha sağlıklı bir yaklaşım, çalışma planı hazırlamak ve buna uygun şekilde hareket etmektir, fakat illüstratörlerin bu süreçte farklı yaklaşımları olabilir.

İllüstrasyonlar, sınırsız içeriklere sahip metinlerle birlikte kullanılır ve illüstratörler bu alanda kısıtlı bir sürede uzmanlaşmak zorunda kalırlar. Bu nedenle, çalışmaya başlamadan önce ilgili metin hakkında araştırma yapmak ve gerektiğinde uzman kişilerden bilgi almak önemlidir (Zeegen, 2005: 90).

Resimli el yazmaları ile başlayan editoryal illüstrasyonlar, matbaanın icadıyla birlikte 1455 yılında yaygınlaştı. Fotoğraf makinelerinin icadıyla birlikte, illüstrasyonların yerini fotografik görüntüler almaya başladı ve kullanımı azaldı. Bugün, editoryal illüstrasyonlar en çok çocuk kitapları, kurgu romanları ve teknik referans kitaplarında kullanılıyor. İllüstratörler, çocuk kitaplarında hikayeleri görselleştirmek ve kitap kapaklarını tasarlamakla görevlidirler. Kitaplar için illüstrasyonlar oluşturulurken, öğelerin kitap içindeki konumları ayrıntılı bir şekilde sunulmalıdır, farklı olarak gazete ve dergilerdeki illüstrasyonlar genellikle metnin yanına yerleştirilir (Zeegen, 2005: 92-93).

İllüstrasyon, tarihsel ve çağdaş bağlamlarda fotoğrafçılıkla rekabet halindedir. Belirli eğilim ve tarzlara göre değeri artan veya azalan bir sanat formudur, ancak yayıncılıkta hala önemli bir yer tutar. Editoryal bir duruş sergileyerek okuyuculara belirli politik inanç ve görüşler sunar. Birçok gazete, düzenli olarak renkli ekler yayınlar ve bu ekler, yorumlar ve yaşam tarzı yazıları içerirken, kullanılan illüstrasyonlar metne görsel açıdan zenginlik kazandırır (Male, 2007: 118). Gazetelerdeki illüstrasyon kullanımı, fotoğrafçılığın gelişiyiyle birlikte giderek azalmıştır ve günümüzde neredeyse sadece siyasi karikatürlerle sınırlıdır. Geçmişte, dergi illüstrasyonları duygusallık ve romantizmin resimsel veya hiper gerçekçi temsillerini somutlaştırdı ve mizah veya hiciv içeren siyasi karikatürlerle yer edindi. Günümüzde, en iyi editoryal illüstrasyonlar düşündürücü ve tartışmalı olanlardır ve farklı alanlarda kullanılmaktadır. Entelektüel ve kavramsal yaklaşım gerektirmeyen başka editoryal illüstrasyon alanları da mevcuttur (Male, 2007: 119-120). Vogue,

Vanity Fair, Fortune ve The New Yorker gibi dergilerde, illüstrasyon konusunda ün yapmış illüstratörlerin çalışmaları yer almaktadır.

Resim 2.30. New Yorker dergisi kapak çalışması, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, 1992.

(<http://gmk.org.tr/news/turkiyeden/gurbuz-dogan-eksioglundan-bir-es>) (Erişim Tarihi: 30.04.2023).

2.5.4.1. Editoryal illüstrasyon türleri

Metinlere eşlik eden onları açıklayan ve destekleyen editoryal illüstrasyonlar kendi içinde dergi illüstrasyonları, gazete illüstrasyonları, kitap illüstrasyonları, çocuk kitabı illüstrasyonları, ders kitabı illüstrasyonları ve kutsal kitap illüstrasyonları olmak üzere türlere ayrılır.

2.5.4.1.1. Dergi illüstrasyonları

Dergi tasarımlarındaki çizimler, dergideki konularla bağlantılı olarak tasarlanmakta ve okuyucuya etkileyici bir şekilde iletmek için kullanılmaktadır. Bu çizimler, o dönemde gündemde olan olayları veya derginin o sayısında yer alan bir

konuyu özetleyerek okuyucunun dikkatini çekmek ve ilgisini çekmek için kullanılır. İllüstrasyonlar, derginin temasını, içeriğini ve amacını yansıtarak okuyucuların dergiyi daha ilgi çekici hale getirmelerine yardımcı olur. Bu nedenle, tasarımcılar ve illüstratörler, dergiye özgü illüstrasyonlar oluşturarak, okuyuculara görsel açıdan çekici bir okuma deneyimi sunmayı hedeflerler (Hidayetoğlu, 2008: 25).

Resim 2.31. Ot Dergisi, 92.Sayı, 2020

(<https://otdergi.com/collections/tum-sayilar?page=2>) (Erişim Tarihi:15.05.2023)

2.5.4.1.2. Gazete illüstrasyonları

Gazete yayıncılığı, haberlerin yazılması ve düzeltilmesi ile başlık ve manşetlerin hazırlanması gibi birçok işlemi çok kısa sürede tamamlamak zorundadır. Gazete tasarımları, hedef kitlesine uygun olacak şekilde hazırlanmalıdır. Bu nedenle, insanların rahatça okuyabileceği bir görsel ve dil kullanılmalıdır. Gazete tasarımlarında, özellikle birinci sayfa önemli bir rol oynar. Bu sayfadaki tasarım öğeleri okuyucunun ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. Bu nedenle, dikkat çekiciliğin artırılmasının temel şartlarından biri, tasarımın rahatlıkla okunabilir olmasıdır (Uğur, 2019: 147-149).

Resim 2.32. İzmir Kültür Gazetesi illüstrasyon örneği, 1943

(<https://www.nadirkita.com/izmir-kultur-gazetesi-1-agustos-1943-koylu-kadin-turgut-zaim-hayat-dusmanligi-zihniyeti-efemera25963165.html>) (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

Ülkemizde 1831 yılında çıkarılmaya başlayan ilk gazete Takvim-i Vakayi' den sonra Osmanlı Devleti'nde gazetecilik anlayışının ilerlemesi illüstrasyon alanının da genişlemesine yol açmıştır. 1860 yılında basılmaya başlayan Tercüman-ı Ahval gazetesiyle ilk ticari ilanların yayınlanması beraberinde reklam sektöründe de gelişimi meydana getirmiştir ve bu durum illüstrasyona duyulan ihtiyacı güçlendirmiştir (Hiçyılmaz, 2015:14). Fotoğrafın icadı sonrasında gazete illüstrasyonlarına olan ihtiyaç azalmış ve giderek ana akım medya üzerinden illüstrasyonlar gerçekliği yansıtmada konusunda bir çekilme yaşamıştır. Günümüzde gazetelerde illüstrasyon kullanılmamaktadır denilebilir.

2.5.4.1.3. Kitap illüstrasyonları

Bir kitabın kapağı, kitabın içeriğine ilişkin önemli öğeleri yansıtmalıdır. Kitap kapağı, içeriğine uygun şekilde tasarlanmadığında, okuyucuları yanıltabilir ve mesajın verilmesi de mümkün olmayabilir. Bir kitabın tasarımı doğru bir şekilde yapılabilmesi için, tasarımcının kitabın içeriği hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Kitap kapağı tasarımlarında dikkat edilmesi gereken unsurlardan bazıları, içeriğe uygun görsellerin

ayarlanması, tipografik ve illüstratif öğelerin uygun bir biçimde yerleştirilmesi gibi unsurlardır. Ayrıca kitap kapağı, bir kitabın en önemli pazarlama aracıdır ve potansiyel okuyucuların ilgisini çekmek için dikkat çekici olmalıdır. Bu nedenle, kitap kapağı tasarımının içeriğe uygunluğunun yanı sıra, görsel estetiği ve tasarım ilkelerine uygunluğu da dikkate alınmalıdır (Ertan ve Sansarcı, 2017: 183). Bilinenin aksine, kitaplar günümüzde olduğu gibi ilk zamanlarda tek bir formatta sunulmamıştır. Tarihin ilk resimli kitapları M.Ö. 1300'lü yıllarda Mısır'da papirüs rulolarına yapıldığı bilinmektedir. Ancak, papirüsün yerini vellum ve parşömen ruloları almıştır. Bu rulolar, özellikle İskenderiye Kütüphanesi'nin açılmasıyla birlikte antik dünyada popüler hale gelmiştir. Daha sonra, Hindistan'da kumaşın üzerine ağaç kalıplarla baskı yapmak gibi yeni teknikler kullanılarak, resimli kitapların hazırlanması kolaylaşmıştır. Ancak en önemli gelişme, kâğıdın keşfiyle gerçekleşmiştir. Kâğıt, daha kolay üretilir ve daha ucuzdu, bu nedenle resimli kitapların üretimi daha da yaygınlaşmıştır (Kaya İ, 2003: 35). Tarihi bir değere sahip olan ve literatüre geçmiş olan Elmas Sutra adlı rulo, ilk kitap olarak M.S. 869 yılında Çinli Wang Çieh tarafından basılmıştır. Bu kitap, literatürdeki ilk kitap olarak kabul edilir ve önemli bir tarihi belge olarak kabul edilir. Elmas Sutra, Budizm öğretileri hakkında bilgi veren bir dini metindir ve dünya kültür tarihinde büyük bir öneme sahiptir. Kitap, başka birçok eser için de bir ilham kaynağı olmuştur ve bugün hala önemli bir kültürel miras olarak görülmektedir (Aktaran: Kınık, 2012: 3).

Resim 2.33. Elmas Sutra, bilinen en eski kitap illüstrasyonu; 9. yüzyıl MS 868.

(https://tr.wikipedia.org/wiki/Elmas_Sutra) (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

2.5.4.1.4. Çocuk kitabı illüstrasyonları

Resimler, çocukların hayal dünyalarında ve yaşamlarında büyük bir öneme sahip olan ve gelişimleri için kilit unsurlardan biri olan öğelerdir. Çocuklar, okuma ve yazma bilmese bile genellikle kitapların resimleri ile eğlenirler. Bu nedenle, anlatılan 42 hikâyenin çocuklar tarafından kolayca anlaşılabilmesi için resimlerin zihinsel gelişim süreçlerini de göz önünde bulundurarak tasarlanması gerekmektedir. Renkler, denge, hareket ve kontrast gibi temel bileşenler, tasarım ve hikayelerin görsel bir düzende birleştirilerek sunulmalıdır. Ayrıca, resimlerdeki mizah unsurları da çocuğun yaşına ve algılama yeteneğine uygun olmalıdır. Bu sayede, çocuklar hem eğlenecek hem de zihinsel olarak gelişeceklerdir (Gönen, 1989: 32)

Resim 2.34. Seda Antlı, çocuk kitabı illüstrasyonu, Ökçesiz Hanife, 2019

(<https://www.behance.net/gallery/76624663/children-book-illustration>)(Erişim Tarihi:15.05.2023)

Çocukların kitaplarla ilişkisini etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunların arasında harfler, kitap kapakları, yazı tipi, sayfa düzeni, resimlemeler ve punto gibi unsurlar sayılabilir. Bu faktörler, çocukların kitaplara olan ilgisini artırmak veya azaltmak için önemlidir. Harflerin okunması kolay ve anlaşılır olmalıdır, kitap kapakları çocukların ilgisini çekecek şekilde tasarlanmalıdır, yazı tipi de okunaklı olmalıdır. Sayfa düzeni ve resimlemeler de okuma kolaylığı açısından önemlidir. Ayrıca, punto boyutu da okuma becerilerini etkileyebilir ve bu nedenle dikkatle seçilmelidir (Aktaş, vd., 2016: 62).

2.5.4.1.5. Ders kitabı illüstrasyonları

Eğitimdeki önemi tartışılmaz olan ders kitapları, dersleri daha düzenli bir şekilde sunmak ve öğrencilere bilgi aktarmak açısından hayati bir role sahiptir. Ancak, bir ders kitabının gerçek anlamda etkili olabilmesi için, görsel öğelerin zenginliği ve fotoğraf veya resimlerle desteklenmesi son derece önemlidir. Görsel olarak ilginç ve çekici olması, öğrencilerin ilgisini çekip, ders materyallerine daha aktif bir şekilde katılımını sağlayabilir. Bu nedenle, ders kitapları tasarlanırken, görsel öğelerin yaratıcı bir şekilde kullanılması ve fotoğraf veya resimlerin anlamlı bir şekilde yerleştirilmesi öğrenme deneyimini daha da zenginleştirebilir (Aktaran: Şahin, 2014: 31). Çocukların okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilemek için, kitaplarda hikâye anlatımı, tipografi ve illüstrasyonların özenle seçilmesi gerekmektedir. Kitabın tasarımı çocukların ilgisini çekecek ve okuma keyiflerini artıracak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca, kitapların çocukların zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerine katkı sağlaması adına rolü büyüktür. Netice itibari ile kitapların içeriği, biçimi ve sunumu dikkatli şekilde ele alınmalıdır (Hladikova, 2014: 27).

Ders kitaplarında bulunan resimler, öğrencilerin ders içeriğini daha iyi anlamasına yardımcı olan önemli bir araçtır. Kitapların görsel tasarımının iyi yapılmış olması, öğrenme sürecindeki motivasyonu ve ilgiyi arttırmaktadır. Bu nedenle, ders kitaplarında yer alan resimlerin kalitesi, uygunluğu ve sayısı büyük bir önem taşımaktadır. Resimler, konuların anlatımında öğretmenin yardımcısı olarak kullanılabileceği gibi, öğrencilerin kendi kendine çalışırken de anlamalarını kolaylaştırabilir. Bu nedenle, ders kitaplarının görsel zenginliği ve anlatımı özenle hazırlanmalıdır (Oğuzkan, 2001: 365).

2.5.4.1.6. Kutsal kitap illüstrasyonları

Günümüzde bile, Kutsal Kitap ressamlığı resim sanatında halen önemli bir yere sahiptir. Eski zamanlarda ise kitap resimleme resim sanatının önemli bir bölümünü oluşturmaktaydı. Eski ve Yeni Ahit metinleri, parşömenlere yazılıp resimlerle süslenerek önemli eserler yaratılmıştır. Kutsal Kitap ressamlığının kökenleri antik çağlara kadar gitmektedir ve tarihsel bir gelenek olarak devam etmektedir. İncillerin ve diğer Kutsal Kitap metnlerinin resimli versiyonları, Ortodoks Hristiyanlığın ikonografi geleneği içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bunların ne zaman ve nerede ortaya çıktığına dair tam bir tarih bilgisi mevcut değildir, ancak bilinen en eski örnekler

5. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bu resimli el yazmaları, Kutsal Kitap metinlerini anlatan ve betimleyen ayrıntılı resimlerle süslenmiştir ve sadece metnin okunmasına yardımcı olmakla kalmamış, aynı zamanda dini sembollerin ve anlatıların daha iyi anlaşılmasına da yardımcı olmuştur (Koch, 2007: 147-149).

Resim 2.35. Aslan Henry İncili, Aslan Kral Henry tarafından resmedilmiştir.

(<https://fikrimsanatart.wordpress.com/2020/02/17/dunyanin-en-pahali-5-kitabi/>)
(Erişim Tarihi: 15.05.2023)

Orta çağ'da kutsal kitapların illüstrasyonları, sayfa süslemeleriyle birlikte metnin yazılmasından sonra yapılırdı. İlk olarak taslak çizilir ve daha sonra detaylar eklenerek süslemeler oluşturulurdu. Süslemeler için, özel materyaller kullanılırdı. İlk olarak yapışkanlı astar boya sürülür ve kurumması beklenirdi. Sonrasında, boyama işlemine başlanarak soluk renkler kullanılır ve kademeli olarak koyu renklere geçilirdi. Son aşamada beyaz aydınlatmalar ve siyah çizgilerle işlem tamamlanırdı. Süslemelerde en sık kullanılan renkler sarı, yeşil, mavi ve beyazdı. Orta Çağ Avrupası'nda üretilen el yazması kitaplarda, süslü ve büyük harfler önemli bir yere sahipti. Bu harflerin büyüklüğü ve süslemeleri, okuyucunun dikkatini çekerek önemli

bir bölümün veya konunun başlangıcını işaret ederdi. Bu sayede okuyucular, metnin akışında kolaylıkla ilerleyebilirdi. Kısacası, Orta çağ'da kutsal kitap ressamlığı, resim sanatında önemli bir yere sahip olup, eski zamanlarda kitap resimleme sanatının önemli bir bölümünü oluşturmaktaydı (Genç, 2020).

2.5.4.2. Türk editoryal illüstrasyonun tarihsel süreci

Geçmişte, Editoryal illüstrasyon görevleri gazete ressamaları tarafından üstlenilirdi. Bu ressamalar, dergilerin, gazetelerin, yayınevlerinin ve matbaaların günlük görsel ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılamak için çözümler üretirlerdi. Grafik tasarımcılarımızın öncüleri olarak adlandırabileceğimiz Babîlî sanatçıları, uzun süreler boyunca görsel belleğimizi şekillendirdiler ve zanaattan tasarıma geçişin arka planında kalmış kahramanları oldular. Özellikle 1970 yılı öncesinde gazete ve dergilerde, sayfa ve kapaklarda çizgi ve resimlerle oluşturulmuş görsellikler fark edilir. O dönemde illüstrasyonun tercih edilmesinin sebepleri arasında, fotoğraf çekmek, basmak ve işlemek için yeterli teknolojinin bulunmaması önemli bir rol oynamaktadır. Ek olarak, baskı teknolojilerinin yetersiz olması, hızlı bir şekilde uygun görselin üretilmesi gerekliliği ve basılması fotoğrafa kıyasla daha kolay olması, illüstrasyonun tercih edilmesinin temel nedenleri arasında yer almaktadır (Onursoy, 2017: 920).

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Gutenberg'in Avrupa'da ilk kitabı bastığından yaklaşık 40 yıl sonra kurulan ilk basımevi bulunmaktadır. İstanbul'da faaliyete geçen bu ilk matbaayı David ve Samuel adlı kardeşler kurmuşlardır ve ilk yayınlanan eser, Hz. Musa'ya verilen Torah'tır. Bu örneği takiben, Ermeni ve Rum basımevleri de ortaya çıkmıştır (Gevgili, 1983: 203).

Osmanlı İmparatorluğu, XVIII. yüzyılda gerileme dönemine girerek büyük sorunlarla karşılaştığında, matbaa kurmak Osmanlı Türkleri için gittikçe bir zorunluluk haline gelmiştir. Tanzimat döneminden sonra Osmanlı İmparatorları aydınları, Batı'yı güçlü bir aktör olarak görmüş ve batılılaşmayı güçlenmenin bir işareti olarak kabul etmiştir. Bu nedenle, İstanbul'da bir Türk matbaasının kurulması kaçınılmaz hale gelmiştir. İbrahim Müteferrika ve Said Efendi'nin uzun süren mücadeleleri sonucunda, III. Ahmet'in fermanıyla 1726 yılında ilk matbaa kurulmuştur (Akbulut, 2022: 5-6).

Osmanlı İmparatorluğu'nda yayıncılık ve basının gelişimine temel hazırlayan ilk örnekler olarak söylenebilecek matbaalar arasında "Üsküdar", "Mühendishane", ve "Dârü'tTıbbatı'l-Âmire" matbaaları yer almaktadır (Nuhoğlu, 1999: 222).

II. Mahmut döneminde basım işlerine büyük önem verilmiştir. 1831 yılında Üsküdar'da kurulan basımevi, padişahın emriyle Kaptan Paşa Hamamı'na taşınmış ve burada "Takvimhâne-iÂmire" adında bir matbaa açılmıştır. Bu matbaa, "Takvim-i Vekâyi" gazetesini basmak için bitişikte kurulmuştur. (Akbayar, 1985: 1683)

Osmanlı Devleti'nin ilk resmî gazetesi olan Takvim-i Vakayi, Tanzimat Dönemi'nin ilk gazetesidir ve II. Mahmut'un çabaları sonucu 11 Kasım 1831'de yayın hayatına başlamıştır. Takvim-i Vakiyi, devlet matbaasında görev yapan memurlar tarafından haftalık olarak devlet kontrolünde yayınlanmıştır (Alan, 2019:48).

Resim 2.36. Takvim-i Vakai Gazetesi, 1831

(https://www.gastearsivi.com/gazete/takvimi_vekayi) (Erişim Tarihi:05.03.2023).

1839 yılında Tanzimat Fermanı ilan edilerek Osmanlı Devleti'nde yeniden yapılanma süreci başlatılmıştır. Bu süreç kapsamında, 7 Kasım 1864 tarihinde "Tuna Vilayeti Nizamnamesi", resmî gazetemiz olan Takvim-i Vakayî'de yayınlanarak merkez ve taşra yönetimindeki yeniden yapılanmanın ilk adımlarından biri atılmıştır. Nizamnamede öngörülen konulardan biri, her vilayette bir matbaanın kurulmasıdır ve bu doğrultuda Tuna, 1865 yılında yayın hayatına başlayarak "ilk vilayet gazetesi" unvanını almıştır (Dünya Bizim, n.d.).

Resim 2.37. Taşra Basının Öncüsü İlk Vilayet Gazetesi Tuna Gazetesi, 1865
(<https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/tasra-basininin-uncusu-tuna-gazetesi-h44758.html>) (Erişim tarihi 05.03.2023).

1866 yılında Eğribozlu Mehmed Arif Bey tarafından çıkarılan "Ayine-i Vatan" adlı gazete, ilk olarak Türk basın tarihinde resimlerle desteklenen ve daha çok dergiye benzeyen bir gazete olarak kabul edilir. Gazete küçük bir boyutta yayımlandı ve

kapasının ardından Vatan, Ruzname-i âyine-i Vatan ve İstanbul isimleriyle tekrar yayınlanmaya devam etti. Bu gazete ayrıca ilk karikatürlerin yayınlandığı bir gazete olarak da bilinir (Zelzele, 2021:41).

Resim 2.38. İlk resimli gazete, Ayine-i Vatan, 1866

(<https://dunyasozluk.com/baslik/ayine-i-vatan-1318859>) (Erişim tarihi 05.03.2023).

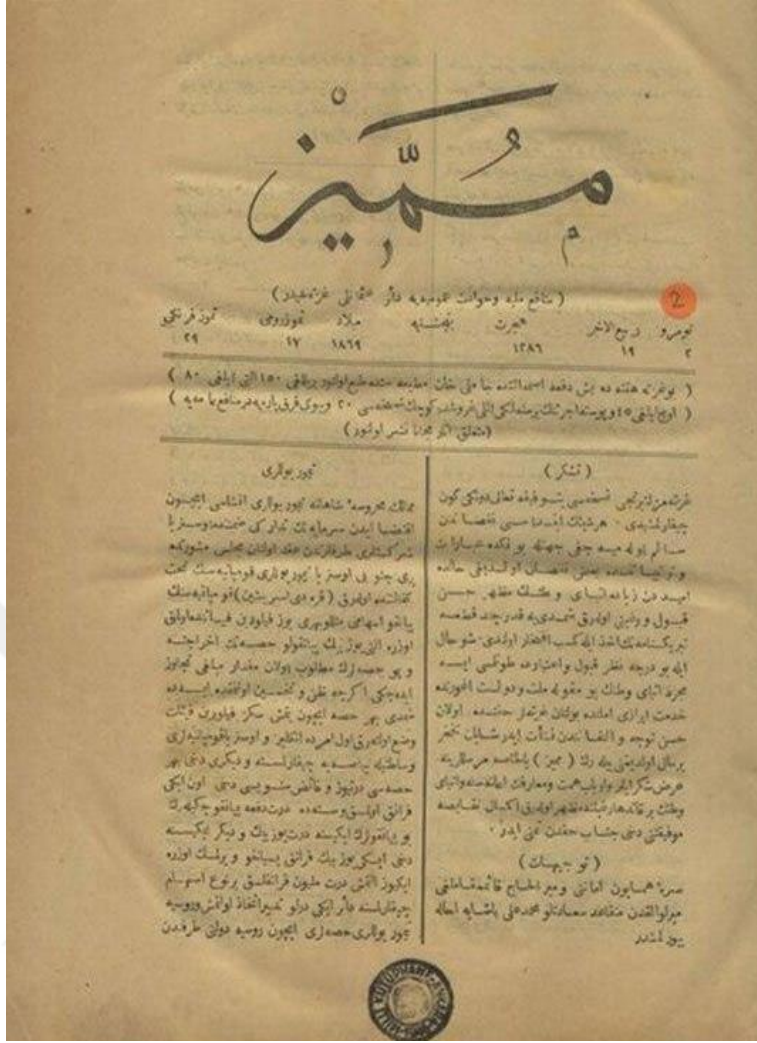
Ali Raşit ve Filip Efendi, birlikte çalışarak 1868 yılında "Terakki" adlı gazeteyi yayınladılar. İlk mizah eki "Letaif-i Asar" olarak çıkarıldı ve daha sonra sayfa boyutları büyüterek bir gazete haline geldi. Son sayılarında karikatürlere de yer verildi. Aralık 1870'te "Terakki Eğlence" adlı haftalık bir mizah gazetesi yayınlandı. Haftalık olarak haftanın cuma günleri resimli büyük, haftanın salı günleri ise resimsiz küçük bir gazete olarak basıldı (Zelzele, 2021:42).

Resim 2.39. İlk karikatür dergisi, Terakki Eğlence, 1870

(<https://seyriadem.com/terakki-eglencesi-1870/>) (Erişim Tarihi:05.03.2023).

Tanzimat döneminde çıkarılmış olan Mümeyyiz, ilk çocuk dergisi olup haftalık yayınlanan bir ek olarak aynı adlı gazetenin devamı niteliğindedir. Derginin ilk sayısı 15 Teşrin-i Evvel 1869'da (Hicrî 9 Recep 1286) yayınlanmıştır ve son sayısı 14 Teşrin-i Evvel 1870'te (Hicrî 19 Recep 1287) basılmıştır. Bu nedenle, Tanzimat dönemi dergileri arasında en uzun süre yayınlanan dergi unvanına sahiptir (Bayram, 2005: 2).

Resim 2.40. İlk Çocuk Dergisi MümeYYiz, 1869

(<https://www.fikriyat.com/galeri/edebiyat/ilk-cocuk-dergisi-mumeyyiz/4>)
(Erişim tarihi: 12.03.2023).

Osmanlı döneminden günümüze kadar, Türk dergi yayıncılığı tarihi popüler edebiyat dergilerine kadar uzanmaktadır ve siyasi gündemler bu yayıncılığa etki etmiştir. Edebiyat dergileri, genellikle kültürel, politik ve ideolojik alanlar oluşturmuştur. Ancak, 156 yıllık bir dergi yayıncılığı tarihi göz önüne alındığında, Türkiye'deki edebi eserler oldukça sınırlı kalmaktadır. Batı'da dergicilik 17. yüzyılda başlamışken, Türkiye'ye matbaanın geç girmesi nedeniyle 200 yıl gecikmeli olarak ortaya çıkmıştır. İlk Türk dergileri, ilk gazetenin yayınlanmasından kısa bir süre sonra çıkmıştır, ancak bu dergiler Avrupa'daki bilimsel dergilerle benzer niteliktedir ve dergiciliğin emekleme dönemidir. Ancak, II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte dergicilik hızla gelişecek ve Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet dönemlerinde ivme kazanacaktır. Türk edebiyatı dergi yayıncılığı tarihi 1860'larda başlamaktadır (Zelzele, 2021:44).

Türk kadınlarının ilk kadın dergisiyle tanışması, Ladies' Mercury'den 176 yıl sonra Terakki (1868) gazetesinin haftalık yayın organı olarak çıkan Terakki-i Muhadderat (1869) dergisiyle gerçekleşmiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nda çıkan ilk kadın dergisi Kypseli'dir Kız çocuklarının eğitimi üzerine odaklanan aylık dergi otuz dört sayı yayımlanmıştır (Şahin, 2018: 89).

Hanımlara Mahsus Gazete, bu kadın dergileri arasında en önemlilerinden biridir. Haftada iki kez yayınlanarak 150 sayıya kadar ulaşmıştır. Daha sonra haftada bir kez yayınlanarak 612 yayın sayısına ulaşmıştır. Dergide, dönemin ünlü isimlerinden Nigarbint-i Osman, Makbule Leman Hanım, Fatma Aliye Hanım, Nigâr Hanım, Fatma Zehra Hanım, Leyla Hanım, Fatma Sünbül Hanım gibi isimlerin yazılarının yanı sıra, kadın hareketini destekleyen Ahmet Mithat Efendi'nin yazılarına da yer verilmiştir (Şahin, 2018: 90).

Resim 2.41. Hanımlara Özel Gazete Örneği

(<https://gelecekbilimde.net/hanimplara-mahsus-gazete/>) (Erişim Tarihi:09.05.2023)

Hanımlara Mahsus Gazete örneğinde, kadınların dikiş makinesi kullanarak terzilik yaparken gösterildiği illüstrasyonlar yer almaktadır. Bu illüstrasyonlar, kadınların üretken olması ve çalışmasının toplum için faydalı olduğunu göstermek için çizilmiştir. Gazete'nin 1 Eylül 1895 tarihli sayısında yer alan "Gazetemizi neşretmekten asıl maksadımız, ciddi bir hizmet olarak devletin menfaatine hizmet

etmektedir" cümlesi de bu amaç vurgulamaktadır (Art, Çakır, Demirdirek, Gençtürk, Kurç, Toska, Yılmaz, 1992: 54).

1800'lü yılların sonlarından itibaren, sanat eğitimi almayan fakat o dönemin ünlü ressamı ve sanat öğretmenleri de Babiâli'de ortaya çıkmıştır. Uzun bir geçiş döneminden sonra, yabancı zanaatkarların getirildiği veya yabancı dergilerdeki illüstrasyonların kopyalandığı süreç sona erdi ve mesleğin sınırları belirlenmeye başlanmıştır. Babiâli'nin ressamlarını yetiştirdiği bir gelenek kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Sedat Simavi, gazetecilik alanında önde gelen isimler arasında yer almakta olup, 8 Temmuz 1920 tarihinde "Dersaadet" gazetesinin yayımlanmasına başlanmıştır. Bu gazete, Türk editoryal illüstrasyonlarının önemli örneklerine ev sahipliği yapmaktadır. Ne var ki, İstanbul'un işgal altında olduğu dönemde yayın hayatına başlayan bu gazete, 127. sayısında sona erdirilmiştir. Sedat Simavi'nin Cumhuriyet öncesi dönemde ortaya koyduğu renkli ve resimli dergicilik anlayışı, Cumhuriyet sonrası basın yayın sektörüne ilham vermiştir (Soydan, 2014: 33).

Resim 2.42. Dersaadet Gazetesi, 1920

(<https://geekyapar.com/diger/gecmisten-gunumuze-turkiyedeki-yansimasi-ile-cagini-yansitan-illustrasyonlar/>) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Türkiye'de editoryal illüstrasyonun profesyonel olarak ortaya çıkışı, Resimli Ay, Marko Paşa ve Akbaba gibi dergi ve gazetelere kadar geçmişi vardır. Yusuf Ziya Ortaç ve Ozan Seyfi Orhon tarafından 1922 yılında yayımlanmaya başlanan Akbaba dergisi, Türkiye'nin ilk mizah dergisi olup, 55 yıl boyunca birçok çizer için öğretici bir platform görevi görmüştür. Editoryal illüstrasyona yakın bir tarzı benimseyen dergi, özellikle ilk yıllarında günümüzün görsel mizah anlayışından farklı olan daha resimsel ya da illüstratif çalışmalara odaklanmıştır. Akbaba dergisinde, Zeyki Beyner, Münih Fehim, Ramiz Gökçe, Ali Ulvi ve Semih Balcıoğlu gibi değerli grafik tasarım ve illüstrasyon sanatçılarının eserleri yer almıştır. Akbaba'nın en önemli özelliği, muhalif bakış açısı ile basın yayın organı olarak ayakta kalabilmesidir (Songür Dağ, 2012: 264).

Resim 2.43. Akbaba Mecmuası (1922-1977)

(<https://www.bilgipedia.com.tr/akbaba-dergisi/>) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Cumhuriyet sonrası Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklerle, geleneksel minyatür uygulamalarının yerine modern illüstrasyon örnekleri yapılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda, 1928'den sonra Latin harfleriyle birlikte tipografi tasarımı da modern dünya standartlarına uygun hale getirilmiştir. Bu sayede, Türkiye'de de nitelikli ve modern tarzda illüstrasyon çalışmalarının üretimi hız kazanmıştır. Türkiye'deki illüstrasyon alanındaki gelişme yolculuğu, Cumhuriyetin ilanından sonra hızla geleneksel yapıların dışına çıkarak Batı tarzı tasarım anlayışına yönelmiştir. Modern bir sanat ve tasarım anlayışı benimsenerek, resim ve çizim teknikleri, baskı yöntemleri, boya ve resim malzemeleri, makineler ve araç-gereçlerin kullanımı modernize edilmiştir. Cumhuriyet ideolojisi ve devrimlerinin yayılması için basılı materyallere daha fazla

eğilim gösterilmiş ve reklamcılık artış göstermiştir. Süreç batıdan alınan yeniliklerle birlikte devam etmiş ve illüstrasyon tasarımı da diğer sanat alanları gibi, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde gelişim göstermiş ve yerel tasarım öğeleri ve minyatür tarzının yanı sıra Batı tarzındaki uygulamaların benzerlerini benimsemiştir. Türkiye'de plastik sanatların gelişimi, Cumhuriyetin ilanından sonra 1923'te gerçekleştirilen büyük yönetsel değışikliklerin etkisiyle tamamen Batı tarzı sanat anlayışıyla devam etmiştir. Eğitim sisteminde yapılan yenilikler, Cumhuriyet Devrimleri arasında önemli bir yer tutmuştur. Türk eğitim ve kültür politikası çerçevesinde, ulusal kimliği yansıtmak ve modern dünya ile iletişim kurmak amacıyla yeni uygulamalara öncelik verilmiş ve girişimler başlatılmıştır. Bu çerçevede benimsenen yeni harfler, eğitim birliği yasasıyla birlikte ortaya çıkan yeni anlayışlar ve ifade olanakları önemli adımlar olarak görülmüştür. Bu yeniliklerin bir sonucu olarak, illüstrasyon çalışmalarına çok daha fazla yer verilmeye başlanmıştır (Demir, 2019: 392-393).

Türk basın ve yayın geçmişinin en yüksek tirajlı yayınlarından biri olan Marko Paşa, 1946 yılında Mustafa Mim Uykusuz, Aziz Nesin, Sabahattin Ali ve Rıfat Ilgaz gibi yazarların imzasını taşıyan bir haftalık mizah dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır. Sabahattin Ali başyazarlığı, Mustafa Mim Uykusuz ise çizirliğini yapmıştır. Derginin ismi, Aziz Nesin'in Gerçek gazetesindeki "Marko Paşa'ya Şikâyet" köşesinden kaynaklanmaktadır (Nesin Vakfı, n.d).

Marko paşa

Toplatılmadığı zamanlarda çıkan siyasi mizah gazetesi

Cama günleri çıkar

Haftalık mizah gazetesi

YIL: 1 SAYI: 7 —35—

Tere lelli yele lel la işte bu günkü muhalefet

Hizmet muhalefet dedigin, parti marşı dedigin şeyler bir ara nağmesidir, hep terenneni yelele la teranni. Celal Beyin yaptığı, Kenan Efendinin ettiği, bu ara nağmelerinden illeri geçmiyor ve başka tür-lüsüne de esnen misade e-dilmiyor.

Hizim Celal Haya gibi, vak-ti ile bir iman efendi varmış. Celal Beyin şimdiki bol nu-tuk verdiği gibi, o da camiler-de halka vaz edermiş. Bu ad-am cemaate karşı ne kadar ciddi, ağır bağlı ise, kendi ar-kadaşları muhtilinde de o ka-dar şakacı imiş.

Bir gün arkadaşları, — Vaz esasında cemaat? karşı, usul tutup garı söyle-yebilir misin? diye sormuşlar.

TÜRKİYE HARP HALİNDEDİR

Hüdn dünya barış için uğ-raşır, didir dururken mem-leketimizde hummalı bir savaş faaliyeti vardır. Bir numaralı harp kıyıcısı Hüseyin Ca-hitten bahsetmek istemiyorum. Nutuklarda, beyanatlarda ve demecilerdeki savaşların sa-yısı gösterir ki, her vatanşâş daimi bir muharip halindedir. Memleketimizdeki savaşa-ların bir kısmı şunlardır:

Çekiğe savaş, veremle sa-vaş, zührevi hastalıklarla sa-vaş, komünizmle savaş, saygı-sızlarla savaş, hayat savaş, pahalılıkla savaş, sınıt savaş. Yeni memleket bir savaş meydanıdır, yapıyanlar gazı, ölenler de şehid...

Vâz, söylerim demiş. Söyle-sin söylemezsin iş iddiaya bin-miş. Ağır bağlı vâz kürsüye çıkmış, bir sırasını getirip, — İy cemaati müslimin' di-ye hitap etmiş, yarın nuzu mahşerde, yevmi kıyamette azap rana mıdır, tene inidir? Sonra sualini tekrarlayarak, yine kendi kendine ve eli ile dizleri üzerine dümtük tutu-rak cevap vermiş: — Kuha mıdır, tene midir, tene midir? Tene mi? Tene, tene...

— Tene, terenneni nenni nene nennâ...

— Ve bahsi kazandım, altınları cebeye indirmiş.

Hugünkü muhalefet te, cid-di ve ağır başlı adamların, ha rıp kürsülerinden halkı oyal-a-mak için usul üzere,

— Terenneni, nene nennâ ara nağmesinden başka birşey değil.

Sonra kürsüden inip, koltu-ğa çıkıyorlar. Hepsi o kadar.

İkdidarın burnu sıkıştı

Birer teşekkül halinde bulu-nan muhalefetin samimiyetine doğrusu biz inanmıyoruz. Na-sil insanatınki esasen ayrı ayrı birer muhalif olanlar bile bir binlerinin samimiyetine inan-mıyorlar. Meselâ Millet Parti-si Demokratlar için, aldıkları enri yerine getiriyor diyorlar. Demokratlar da Millet Partisi için aynı şeyi söylüyor. Halkçı-lar için de herkes kukla diyor. O halde neticenin, yine kendi ağızlarıyla bir parsâ meselesi

Toprak Ofiste terfi ve yeni tayinler

Toprak Ofiste, vazifelerinde ehliyet ve liyakat gösterdikleri için terfi ve nakledilen memur-ları aşağıda naklediyoruz. Toprak Ofis anbarlarındaki yüz ton kepeği çalarken suç üstü yakalanmış bir memur, bu beceriksizliğinden dolayı ancak bir derece terfi ettiril-miştir. Gadre uğrayan memur, bu sefer suç üstü olmadan işi

becermeğe gayret edeceğini söylemiştir. Ofisten çalışan 1500 cıvalı bugdayı öğütürken yakalanan birinin hakkında zabıtlar tutu-larak, bu zabıtlara göre bu zat havası daha müsait ve mu-tedil bir yere nakledilmiştir. Erzurum anbarında yüz bin liralık sulistimale sebep olan memur bu muvaffakiyetinden dolayı iki derece birden terfi ettirilerek, Erzurum'da işledi-ğünden sınamak üzere Adana ya nakledilmiş. burada da muvaffakiyetli çalışmalarına devam ederek, bir milyon liralık yeni bir iş yapmış olduğun dan yeniden terfi beklenmek-tedir.

Toprak Ofis anbar şefi iken sahte fiş izanmış eden zat bu sahte fişleri hakikîlerinden ayır-dırmakla kadar maharet gösterdiğinden üç derece birden terfi ettirilmiştir.

Anbardaki bir hırsızlık va-kanı üzerine tutulan zabıtan ortadan kaybeden zat bir tak-dirname ile taktif edilmiştir.

Hüdn bu şekilde Toprak Ofisteki işler tabii şekilde yo-lunda gitmekte olduğundan Ticaret Bakanı Cemil Sait Harası'a, helâtilinden bir adet mağallah verilmiş ve Bakan keyfinden yeni bir gazıye çık-mıştır.

Açık teşekkür

Paramız olmadı için gazetemizin reklamını yapa-madığımız cümlemin malûmudur. Bu eksik tarafımız gözünden kaçmayan Basın Savcısı Hicabî Dînc, gaxe-temizin mevcudu kalmayana mubaharını toplamak su-reti ile, gazetemizin bedava reklamını yaparak, bizden devamlı şekilde yardımlarını esirgemiyor. Kendi-sine alenen teşekkürü bir borç biliriz.

NEDİM GİBİ

Ey Hasâââ! ey bülbül-ü şeydâ, niçin susmuşsun, Sende evvel çok nutuklar, çok demeciler var idi.

İki Bakan* arasında

Bir mecliste, demokrasi keli-mesinin Türkçe karşılığı öze

rinde konuşuluyordu. Bu mec-liste eski Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemseddin Sier ile yeni Bakan Tahsin Hanguoğlu da bulunuyordu. Eski bakan ile yeni bakan bu meseleden iddi-aya girmişlerdi. Reşat Şemsed-din, demokrasi kelimesinin Türkçe ve kökü içinde bir ke-lime olduğunu, Hanguoğlu'da Fransızca ve Yunancadan gel-diğini iddia ediyordu.

Hirgün evvel verdiği yemek dokanmış olacak ki, tam o si-rada Hanguoğlu karında ve câ duymaya başladı. Ve ko-nuşmanın en kızgın yerinde dışarı çıkmışa mecbur oldu. Tekrar içeri gelen Hanguoğlu birdenbire Reşat Şemseddin'e

— Aızım, dedi, demokrasi diye sormuşlar. — Hemen bir cami yapalım. Köylüler, imanın göstergesi gibi muvakkat, derme çatma bir cami yapmışlar. Tahtaları (Devamı 2 de)

— Aızım, dedi, demokrasi diye sormuşlar. — Hemen bir cami yapalım. Köylüler, imanın göstergesi gibi muvakkat, derme çatma bir cami yapmışlar. Tahtaları (Devamı 2 de)

İki Canbaz

Hazen okuyucularından mektuplar alırım. Bir kısmı küfürler savurur, bir kısmı da lâyik olmağa çalıştığı ikti-fatlarını esirgemezler. Bu mektupların sonunda, «sâdik okuyucunuz», «devamlı okuyucunuz» gibi bir söz vardır. Halbuki benim en devamlı, en dikkatli ve en sâdik okuy-u-cum İstanbul Basın Savcısı Hicabî'dir. Yazılarımı, kelimeleri kelimesine, virgülüne, noktasına kadar dikkatle okur ve hiç bir harfini bile kaçırmaz. Her satırın, her kelimelerin, hattâ her harfin altını kırmızı kalemle çizer. Basın Savcâ-ğına yolladığımız gazeteler, gencinik tarlasına döner. Hattâ gazetesinin sayını, tarihi bile kırmızı ile çizilir.

Hicabî Dînc Ceza Kanunu, Matbuat Kanunu Önünde «nereden yakalayacağım, neresinden tutacağım» diye kıvrı-nır, ben nereden açık vermeyeyim diye uğraşırım.

Şimdiye kadar hiç bir iş bile yapmamış olsam, Hicabî Dînc'i, sosyalizme ait Türkçeye tercüme edilmiş bir kaç sahife okutmak mecburiyetinde bıraktığım için öğüneli-rim.

Benim en sâdik okuyucum Hicabî Dînc'tir, hattâ şu anda bu satırların altını kırmızıya boyamakla meğuldür.

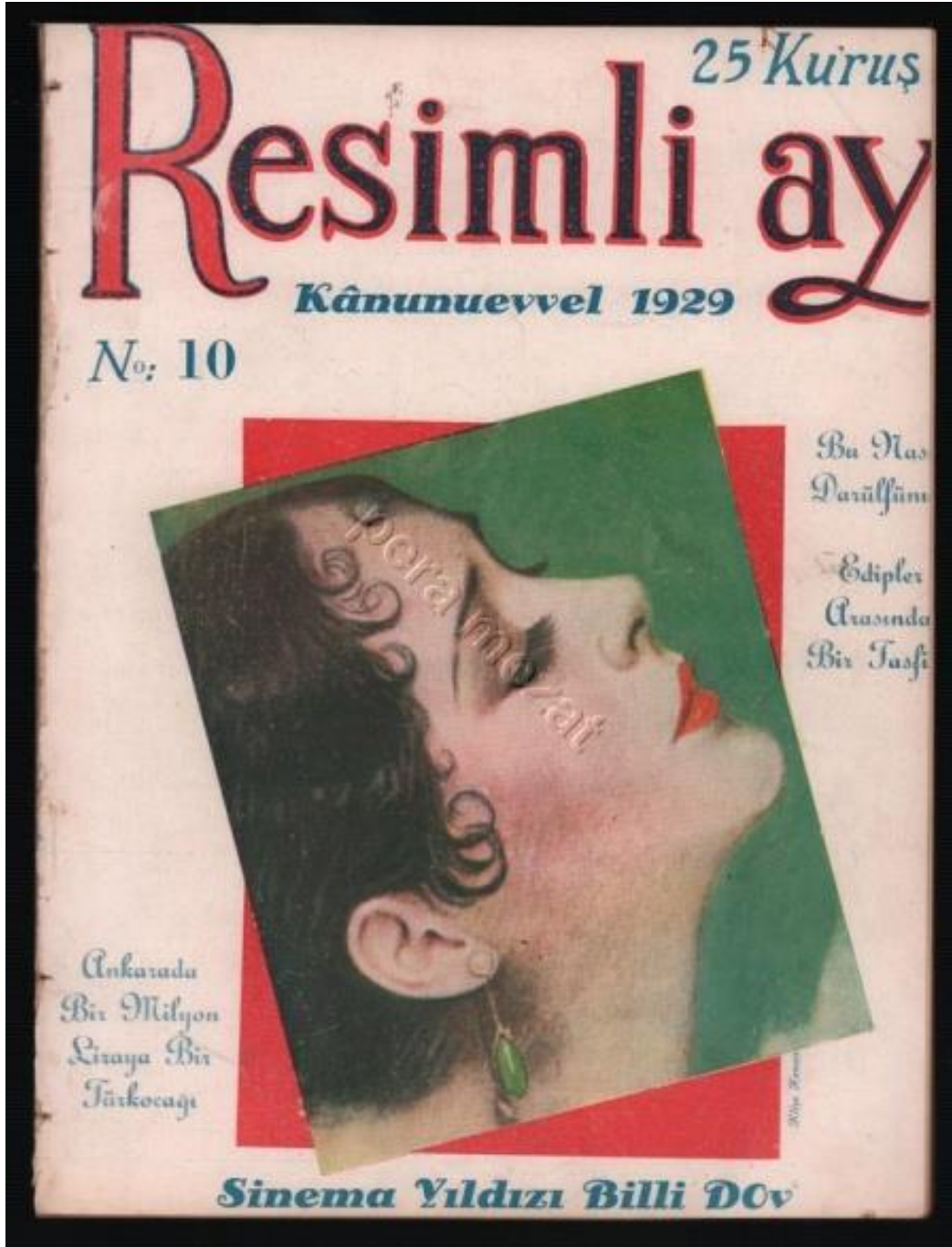

— Bu ne hal olan; kışın bütçemiz gibi açılmış!

Resim 2.44. Marko Paşa Dergisi Mizah Dergisi

(<https://journo.com.tr/sabahattin-ali-markopasa>) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Başka bir karşıt dergi olan Resimli Ay, 1924'te Zekeriya Sertel tarafından kurulmuştur. Dergide, yazar olarak bildiğimiz Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın (Halikarnas Balıkcısı) eserlerinin yanında çizimleri de bulunmuştur (Songür Dağ,2012: 264).

Resim 2.45. Resimli Ay Dergisi

(<https://iyikigormusum.com/cumhuriyet-doneminin-ilk-dergileri-2-resimli-ay-dergisi>)
(Erişim Tarihi:01.05.2023).

1929 yılında, Resimli Ay dergisinde Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın (Halikarnas Balıkcısı) hem yazıları hem de illüstrasyonları ile birlikte farklı tarzlarda metin ve resimler yer almıştır. Bu dönemde, dergi sayfalarının sayısı azaltılmış ve daha fazla görsel içeriğe yer verilerek yeniden tasarlanmıştır (Zelzele,2021:75).

Resim 2.46. Halikarnas Balıkçısı minyatür çalışmalarından örnek
(dergipark.org.tr/tr/download/article-file/567331) (Erişim: 01.05.2023).

Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın Resimli Ay dergisi için yaptığı illüstrasyonlar, Türk grafik tasarım tarihinin ilk editoryal illüstrasyon örnekleri arasında yer alır ve Art Nouveau tarzından esinlenerek yapılmış olmasına rağmen tezhip ve geleneksel Türk el sanatlarından da izler taşır. Resimli Ay dergisi sembolik öğelerle dolu özgün tasarımlarla ilk Türk editoryal illüstrasyon örneklerinden biridir (Zelzele, 2021:76-78)

1930-1946 dönemi boyunca, Türkiye'de fikir ve edebiyat dergiciliği ile birlikte yayınlanan illüstrasyonlarda da artış gözlemlenmiştir. Hüseyin Cahit Yalçın tarafından yönetilen Fikir Hareketleri ve Yaşar Nabi Nayır'ın yönettiği Varlık dergileri, o dönemin önde gelen düşünce ve edebiyat dergileri arasındadır (Koloğlu, 2005:119)

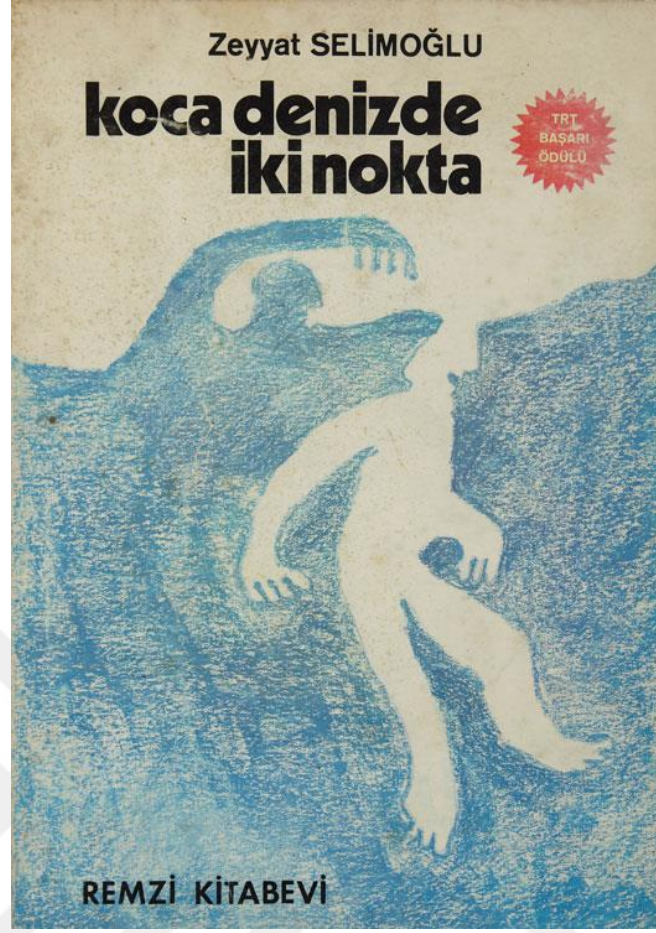
Çok partili dönem de ve bu dönemin sonrasında, 1950 yıllarında Demokrat Parti hükümeti altında, muhaliflere karşı baskıcı bir siyasi atmosfer oluştu. Ancak siyasi baskının artmasıyla birlikte özellikle edebiyat alanında alternatif ifadeler ortaya çıktı. Bu dönemin önemli edebi dergileri arasında, Türk süreli basın yayın tarihinin en uzun ömürlü fikir, sanat ve edebiyat dergisi olan Hisar (1950-1980), Mavi, Türk Dili, Yeditepe, Beraber, Çağrı, Dost, Pazar Postası ve Ufuklar/Yeni Ufuklar sayılabilir (Doğan, 1997:56).

Resim 2.47. Hisar Dergisi, 1978, Cumhuriyet dönemi

(<https://www.bitmezat.com/urun/1580878/2-adet-hisar-dergisi-1971-1972-sayi-96-101-haliyle>) (Erişim Tarihi: 27.04.2023).

1960'lar sonrası dönemde ülkemizde tasarım ve illüstrasyon alanı gelişmiştir. Batı ve diğer ülkelerle olan etkileşimin artmasıyla doğru orantılı olarak reklamcılık genişledi ve bunlara bağlı olarak da basın yayın sektörü hızlı bir ilerleme kat etmiştir. Bu sayede, reklamcılık sektörü ve grafik tasarım alanı gelişti. Yeni reklam yapma ve ürün tanıtmaya yöntemleri geliştirildi ve fotoğrafın yerini illüstrasyonlar almaya başladı. Teknolojinin gelişmesi ve baskı tekniklerinin ilerlemesi, tasarım alanında yeni arayışlara yol açtı ve meslekler daha belirginleşti. Grafik tasarım alanı, basın yayın, tıp ve botanik gibi çeşitli sektörlerle ayrılarak hızla gelişti. 1970'lerden sonra bilgisayar teknolojisinin ilerlemesi ve program çeşitliliğinin artmasıyla, tasarım sektörü daha da renklenerek eğitim ve serbest piyasada kalıcı bir yere sahip oldu ve sayısız tasarım örneği ile sosyal yaşama dahil oldu. 1990'ların başından itibaren, Türkiye'deki illüstrasyon çalışmaları genç tasarımcıların ve batı ülkeleriyle rekabet eden illüstrasyon tasarımcılarının eserlerine tanık oldu. Bu dönemde Mengü Ertel, Mesut Manioğlu, Ayhan Akalp ve Namık Bayık gibi isimler hem eğitimci hem de önemli tasarımcı olarak faaliyet gösterdiler (Demir,2019:394).

Resim 2.48. Mengü Ertel, kitap illüstrasyonu

(<https://sanat.ykykultur.com.tr/sergiler/mengu-ertel>) (Erişim Tarihi:09.05.2023)

Türk illüstrasyonunda önemli katkılar sağlayan tasarımcılar hem akademik alanda hem de serbest çalışarak önemli eserler ortaya koymuştur. Bu süreçte Selçuk Demirel, Hakkı Mısırlıoğlu, Aydın Erkmen, Nazan Erkmen, Gürbüz, Doğan Ekşioğlu, Reha Yalnızcık, Sadık Karamustafa, Cemalettin Mutver, Sait Maden, Mustafa Ashier, Murşide İçmeli, İsmail Kaya, Feridün Oral, Namık Bayık, Haluk Tuncay, İlhan Bilge, Fevzi Karakoç, Can Göknıl ve Necati Abacı gibi tasarımcılar önemli isimler olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, karikatür alanında çalışmalar yapan birçok tasarımcı ve özellikle ulusal ve uluslararası baskı resim ve ekslibris sergilerine katılan ödüllü sanatçıların da Türkiye'deki illüstrasyon alanına katkıda bulunduğu unutulmamalıdır. Türkiye'de, dünya genelinde olduğu gibi, 2000'li yıllarda illüstrasyonun çeşitliliği, zengin anlatımı, teknik, estetik ve işlevsel özellikleriyle altın çağını yaşadığı söylenebilir. Bu dönemde genç tasarımcıların da ulusal ve uluslararası alanda başarılı çalışmalarına ek olarak, sanat ve tasarım özelliklerinin bir arada yansıtıldığı zengin anlatımlı görsellerin basılı yayınlar ve kitle iletişim araçlarıyla birçok insana

ulaştırılmasının, bu altın çağın bir göstergesi olduğunu belirtmektir. Aynı zamanda, bahsettiğimiz tasarımcılarla birlikte genç tasarımcıların da önemli etkinliklere katıldığına dikkat çekmek önemlidir (Demir, 2019: 394).

Resim 2.49. Necati Abacı, Karikatür, kapak illüstrasyonu, 1998

(<https://www.karikaturculerdernegi.com/necati-abaci-hepimizin-janti-abisi/>) (Erişim Tarihi:09.05.2023)

19. yüzyılda gazete ve dergi illüstrasyonlarının ilk örnekleri ortaya çıktı ve okuryazar kitlesinin artmasıyla birlikte yaygınlaşmaya başladı. Bu dönemde baskı teknolojilerindeki gelişmeler, illüstrasyon kalitesinin artmasına ve kullanımının yaygınlaşmasına yol açtı. Sanayileşmenin ilerlemesiyle modern yaşama geçiş, illüstrasyonların gündemi desteklemek ve olayları görsel olarak sunmak amacıyla kullanımının artmasına neden oldu. İlk illüstrasyon örnekleri Osmanlı dönemine ait olmakla birlikte, 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmalarına rağmen, Cumhuriyet dönemi sonrasında özellikle illüstrasyonlar önemli bir yer kazanmıştır. Hatta bazı illüstrasyonlar, grafik tasarımın bir unsur olarak kabul edilmiştir. Bu artışın arkasında,

özellikle Cumhuriyet dönemi sonrasında, okuyucuları eğitmek gibi bir amaç edinilmesi olmuştur (Zelzele, 2021:47)

Heller’a göre (2011): *“Fotoğrafın keşfiyle birlikte, yüzyıllar boyunca betimleme ve belgeleme amacıyla kullanılan illüstrasyon sanatı da resim sanatı gibi, sanatçıların kendi fikir ve yorumlarını yansıtmaya imkânı buldu”* (Akt. Çeken, Ersan,2019 :320).

Bir illüstrasyon, zaman zaman metaforlar içeren ve çizerin görsel yorumunu yansıtan bir çizimdir. Editoryal illüstrasyonlar, haberi ya da makaleyi anlatan resimler yerine, illüstratörün metnin altını çizmek istediği noktalara vurgu yaparak ya da metni farklı bir şekilde görselleştirerek daha değerli hale gelir. Bazen olayları veya nesneleri doğrudan yansıtan illüstrasyonlar kullanılır, ancak gazetenin görsel editörü, yayının türü veya haberin niteliği, editoryal illüstrasyonların biçimini belirler (Songür Dağ,2012: 264).

Yayın illüstrasyonları, gazete ve dergilerin kapağına yerleştirilenler ve yazılı materyallerin çıktığı tarihteki önemli bir olay ya da gündemi aktarmayı hedefleyen izleyici kitlelerine yönelik yapılanlar dahil olmak üzere birçok konuyu içermektedir. Bu tür illüstrasyonları, ünlü dergilerde görmek mümkündür. Sosyal değişimlere dair makalelere eşlik edenlerin yanı sıra, sağlık, beslenme ve ev aletleri gibi konulara odaklanan dergilerde de yer verilen illüstrasyonlar bulunmaktadır (Gikonv, 1991: 92).

Bu tür illüstrasyonların özellikleri ve stilleri, yayınlanan materyalin türüne ve anlatılan konunun niteliğine bağlı olarak şekillenir. Haberlerde veya köşe yazılarında kullanılan bir illüstrasyon, aylık veya tematik bir dergideki illüstrasyonlardan farklı bir görsel dinamik gösterecektir. Günümüzde, bu alanda yapılan infografiklerde de yaygın bir şekilde illüstrasyon kullanımı gözlenmektedir. Kısacası, bilginin sistematik bir şekilde kolayca anlaşılması için illüstrasyon kullanmak "Editoryal İllüstrasyon" kavramına dahil edilir (Songür Dağ, 2015: 47).

Türkiye’de, yerli çizerlerin çalışmalarının dergilerde ve gazetelerde giderek daha fazla yer bulması, illüstrasyonun önemini ve mesleki bir alan olarak kabul edilebilirliğini gösteren önemli bir işarettir (Songür Dağ,2012: 264).

3. SÜRREALİZM

Araştırmanın bu kısmında sürrealizm akımının tanımı, ortaya çıkışı, tarihsel süreci ve sürrealist resmin özellikleri incelenmiştir.

Sürrealizm, Dada hareketinden köken alan bir sanat akımıdır ve 1924 yılında Paris'te Fransız yazar ve şairler tarafından kurulmuştur. Sürrealistler, Freud'un çalışmalarından etkilenerek insanın bilinçaltıyla ve düş dünyasıyla ilgilenmişlerdir ve gerçeğin arkasındaki gerçeği araştırmışlardır. Sürrealist sanatçılar, insanın dünyasından farklı olarak düş, fantezi ve imgelemin üst gerçekliğini ortaya çıkararak sanatı sıradan kurallara karşı kullanmışlardır. Temelinde konunun izleyici üzerinde bıraktığı etkiye önem vermişlerdir (Bektaş, 1992: 49).

"Sürrealizm" kelimesi ilk olarak 1917 yılında kullanıldı. O zamanlar Guillaume Apollinaire, "LesMamelles de Tirésias" adlı burlesk oyununu yazdı ve bu oyunu "sürrealist drama" olarak adlandırdı. Ancak o zamanlar bu terim bir doktrin olarak tanınmamıştı. Bu terim, zamanla Apollinaire'in sanatsal çevresinde yaygınlaşmaya başladı (Waldberg 1997: 11).

Paris'te doğan sürrealist akım, 1920'lerin başında bir grup Fransız avangard şair tarafından yaratılan edebi bir üsluptu ve yüzyılın en önemli ve etkili sanatsal hareketlerinden biri haline geldi. Sürrealizm, daha sonra Avrupa kültürünün bakış açısına dönüştü ve "sürreal" sözcüğü günlük konuşma diline kadar girdi (Farthing, 2014: s.426).

Sürrealizmin öncüsü olan Andre Breton, Sürrealizmin Manifestosu'nu 1924'te yayımlarken, Sürrealizmi, bir sözcük olarak, başkaldırının ruhunu ve bilinçaltının gizemlerini içeren bir kavram olarak tanımlamıştır. Breton'a katılan Louis Aragon, Paul Eluard ve Tristan Tzara, savaş sonrası Paris'teki yaratıcı etkinliklerdeki alışkanlıkları reddetmiş ve rasyonalizme karşı çıkarak, yeni gerçekler keşfetmek için 'ruhun dilini' ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Sürrealizm bir tarz veya estetik-güzellik bakış açısı ile ele alınamaz, çünkü sürrealizm yaşam biçimini hedef alan bir akımdır (Bektaş, 1992: 49).

Sürrealist sanat, etnik dokular, Afrika, Yeni Gine, Polinezya, Avustralya kabilelerinin kullandığı objeler, günümüz naif ve oto didaktik nesneleri, fetişler, delilerin sanatı olarak bilinmektedir (Rezzio 1997: 151).

3.1. Sürrealizmin Tarihsel Gelişimi

Yirminci yüzyılın başında insanlık, tarihin en büyük acılarını yaşarken, gerçeküstücülük akımı sanatsal açıdan oldukça üretken olmuştur. İki dünya savaşı, devrimler, yeni ideolojiler ve krizlerin dünya genelinde yarattığı acılar ve kargaşa insan bilincine yansiyarak gerçeküstücülük akımının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Pozitivist felsefenin gerilemeye başlaması ve soyuta doğru ilgi artmasıyla birlikte 18. ve 19. yüzyılların bilimsel-teknik gelişmelerinin hakimiyeti sona ermiş ve gerçeküstücülük akımı da ortaya çıkmış ve büyük bir yankı uyandırmıştır (Şentürk, 2004).

Tarihin her döneminde, sanatçıların hayallerinden, doğaüstü, akıldışı ve anlamsız olaylardan esinlenerek yapıtlarını oluşturdukları açıktır. Ancak gerçeküstücülüğün önemini anlamak için, bu sanat akımının belirli bir zaman diliminde, özellikle iki büyük savaş arasında ele alınması gerektiği belirtilmektedir (Klingsöhr, 2003: 6- 7).

Normal yaşamda bastırılmış duygu ve düşüncelerin, rüyalar aracılığıyla bilinçaltından yansması, sansürlenmiş gizli kalmış duyguların ve imgelerin ortaya çıkmasına yol açar. Freud'un rüya oluşumları hakkındaki teorisi, dış etkilerin rüyaları etkileyebileceğini açıklamıştır ve bu gerçeküstücülerin ilgisini çekmiştir. Rüya yorumları ve bu yorumların kişinin bilinçaltına ulaşmasına yardımcı olması, gerçeküstücülerin bilimsel dayanak bulması için heyecan verici bir konudur (Daldaban, 2006: 29).

1920'lerde Dadaizm akımı sona yaklaşırken, birçok Dada sanatçısı daha sonra Sürrealizm akımının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Sürrealizm'in kökleri Dadaizm'e dayanmasına rağmen, Sürrealizm'in yaklaşımı Dadaizm'deki kadar agresif ve protest bir tavır sergilememiştir. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve II. Dünya Savaşı'nın başlamasından önceki dönemde, yaklaşık 1920'lerde Sürrealizm'in ilk izleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Paris'te doğan bir kültürel hareket olan Sürrealizm, sonradan evrensel boyutlara ulaşmıştır. Bazılarına göre Sürrealizm, sadece kültürel, edebi veya sanatsal bir akım değil, aynı zamanda bir hayat felsefesi ve yaşam biçimidir (Moffat, 2011). 1919 yılında Tzara Paris'e geldiğinde, Aragon, Breton, Fargue, Gide ve Valéry gibi yazarların birbirlerini tanıma fırsatı buldukları bir ortam olan Littérature dergisi oluşmuştu. Bu dergi çevresindeki grup, Paris'te Dadaizm'in merkezi olmayı amaçlıyordu. Sanata karşı çıkan ve belirli bir tutum sergileyen bu heyecanlı sanat

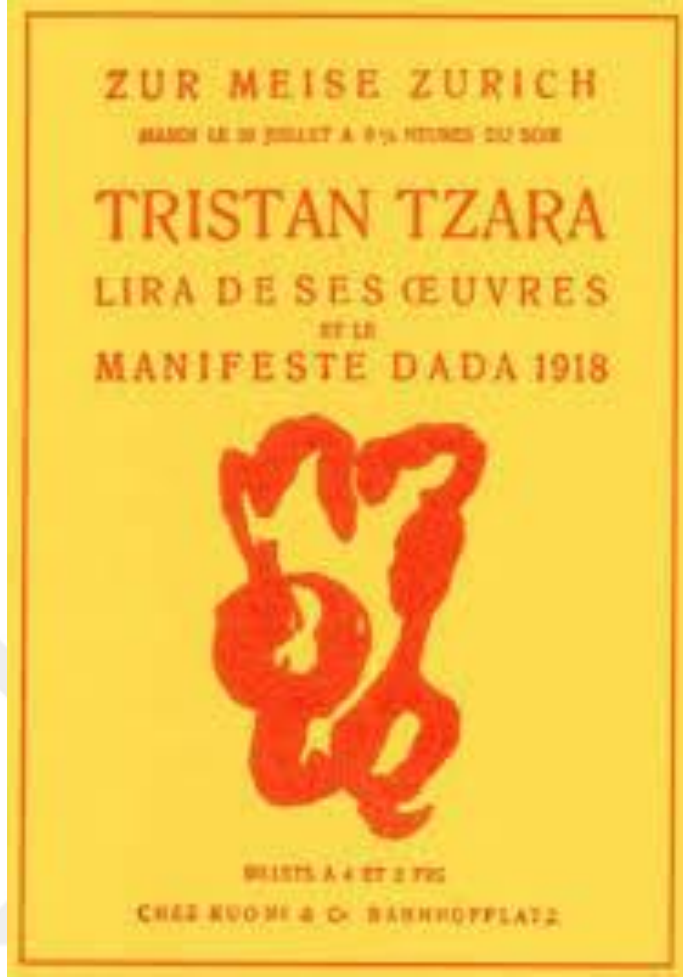
anlayışı, sürrealizm ile beraber yeniliğe kucak açtı. Breton'un Dada toplantılarına katıldığı ve 1921 yılında Philippe Soupault ile birlikte yazdığı ilk ruhsal otomatizm denemesi olan Les Champs magnétiques adlı eser, çok sonra gerçeküstü/sürreal bir eser olarak değerlendirildi (Passeron 2000: 8-9).

Resim 3.1. André Breton, René Hilsum, Louis Aragon ve Paul Éluard ellerinde Dada dergisiyle.

(<https://www.e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-dada-zurih-paris-hatti/3225>)
(Erişim Tarihi:01.05.2023).

1924'te Birinci Sürrealist Manifesto yayınlanmadan önce, Paris'in Grenelle Sokağı'nda bir sürrealist araştırmalar ofisi açıldı. Bu merkez, şair ve yazarlar topluluğundan oluşuyor ve insanların hayallerine, tanık oldukları garip olaylara ilişkin anlatılarını derliyor. 1925'te Sürrealist Araştırmalar Ofisi bir bildiri yayınladı. Bu bildiri, "27 Ocak 1925 12 Deklarasyonu" olarak bilinir ve sürrealistlerin politik hamlesinin bir göstergesidir. Sürrealizmin sadece bir sanat akımı değil, bir devrim olduğunu gösterir (Artaud, Breton, Eluard, vb. 2010: 225-226).

Resim 3.2. Dadaizm Akımı Manifestosu

(https://www.istanbulmodern.org/dosya/2965/dada-fileders2_2965_4460989.pdf) (Erişim Tarihi: 01.05.2023).

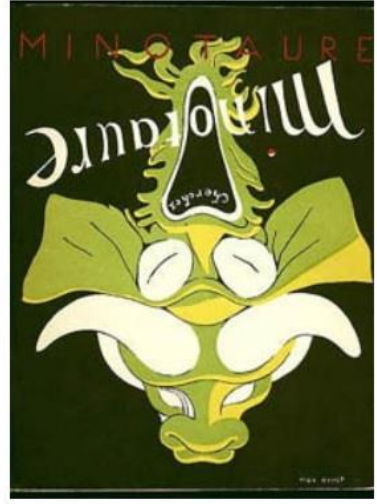
Minotaure dergisinin ilk sayısı 1933'te yayınlanmış ve zaman içinde tüm kadrosu sürrealist bir toplum tarafından ele geçirilmiştir. Dönemin Sürrealizm akımı, politik, kuramsal ve farklı sanat alanları açısından kendini geliştirmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından, Dali, Tanguy ve Matta Amerika Birleşik Devletleri'ne, Breton ise Meksika'ya gitmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde Fransa, çöküş ve kurtuluş süreçlerini deneyimlemektedir. Sürrealizm daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde genişlemiş ve yayılmıştır. Bu dönemde New York'ta "First Papers of Surrealism" adıyla önemli bir sergi düzenlenmiştir (1942). Ancak, Avrupa'daki Sürrealistler bu dönemde neredeyse ortadan kaybolmuşlardır. Maurice Nadeau, Sürrealizm'in artık tarihin bir parçası olduğunu ima ederek Histoire du surréalisme (Sürrealizm' in Tarihi) adlı kitabını yayımlar (Passeron 2000: 14-16)

Magritte, *Minotaure* 10

Salvador Dali, *Minotaure* 8

Max Ernst, *Minotaure* 11

Resim 3.3. Minotaure Dergisi Sayıları

(<https://www.e-skop.com/skopbulten/sanatin-guncelligi-kuresel-minotaure/766>) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Sürrealizmde öncelik yaşama ve düşüncelere verilir ve edebiyat ve teknik ikinci plandadır. Gerçeküstücülere göre, sanat hayatın içindeki rolüyle yönlendirilen bir şeydir. Sanat, günlük yaşamın sorunlarından ayrıldığında, değerini kaybedebilir (Maddox 1997: 11).

Gerçeküstü sanat, hayal gücünün resim sanatına dahil edilmesiyle ortaya çıkmış ve öncülerıyla birlikte saygın bir geçmişe sahip olmuştur. Bu sanat akımı, resim sanatının özel geleneği içinde kendine yer bulmuştur. Rüyaların resim aracılığıyla anlatılması, yüzyıllar boyunca tekrarlanmıştır ve fantezi, sembolizm, çağrışım, büyü ve delilik gibi unsurların yanı sıra mitoloji veya dinler gibi bazı temalar da bu sanat akımında kullanılmıştır. Bu unsurlar zamanla çeşitlenmiş olsa da hiçbir zaman etkisini yitirmemiştir (Passeron 2000: 23)

Sürrealistlerin esinlendiği ressamlar, uzun zamandan beri William Blake, Hieronymus Bosch, Francisco de Goya, Gümrükçü Rousseau, Arnold Böcklin, Giorgio de Chirico, Edvard Munch, Kandinski ve Picasso gibi önemli isimler arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2005: 130-131).

Sürrealizm öncesi dönemde, Hieronymus Bosch Flaman ressamlar arasında en önemli öncülerden biridir. Bosch'un tuhaf, hayaletli evreni, André Breton tarafından Sürrealizm'in ilk manifesto'sunda (1924) açıklanan özdeyim sonuçlarıyla oldukça uyumludur. Breton, Bosch'u "tam bir hayalperest" olarak tanımlamış ve onu bir tarihi

model olarak kabul etmiştir: Bosch'un sınırsız şiirselliği, "bilinçaltı ressamı" için bir habercidir. Simyanın cazibesi de Bosch'u, geç avangard yandaşlarıyla bir bağlantı köprüsü olarak bağlar (Artbook Bosch 2002: 132).

Resim 3.4. Hieronymus Bosch'un Dünyevi Zevkler Bahçesi

(<https://www.sanatinoykusu.com/cehennemini-azabini-sunan-fantastik-dunya-disi-yaratiklar-ile-unlenen-hieronymus-bosch/>) (Erişim Tarihi: 01.05.2023).

Sürrealizmin kökenleri arasında sayabileceğimiz isimler arasında XVI. yüzyıl Alman ressamı da yer almaktadır. Bu ressamlardan biri, Albrecht Dürer'dir. Dürer'in gravürleri ve bakır işlemleri, kıyamet gününden bazı sahneleri ve uyku sırasında görülen imgeleri temel alarak farklı simgeler içermektedir (Alexandrian 2007: 11).

Marcel Duchamp ve Francis Picabia, 'Karşı-sanat'ın (Contre-Art) gelişimini ileri taşıyan isimlerdir. Duchamp, aslında karşı-sanat yapmak istememiş, 'kuru sanat'ı savunmuş ve sanatı insansızlaştırmayı amaçlamıştır. Mona Lisa'yı bıyıklı olarak resmedip, ismini 'L.H.O.O.Q.- elle a chauda cul' koyması, yaptıklarının örneğidir ve resim üzerine geleneksel düşünce biçimini yıkmayı hedeflemiştir. Ayrıca, genel bir objenin, kişisel bir detay eklenerek nasıl nadir bir obje haline getirilebileceğini düşünmüştür ve bu düşünceden yola çıkarak 'hazır yapıtlar' (ready-made) ortaya çıkmıştır. Duchamp'ın ilk hazır yapıtı bir 'bisiklet tekerleği' iken en meşhuru New York'taki sergide sergilenen ve 'Pisuar' olarak adlandırdığı çalışmasıdır (Alexandrian 2007: 35-36).

Akım içinde dikkate değer bir diğer ressam Picabia'dır. Picabia her zaman çocuksu yeteneğiyle tanınmış ve Duchamp gibi, sanatsever bir aileden gelmektedir. Başlangıçta Barselona'da yayınlanan bir dergi olan "291"i yayınlamaya başlayan Picabia, daha sonra "391" adıyla devam etti ve bu dergiyi 1924 yılına kadar sürdürdü. En ünlü eseri, karma tekniğiyle yaptığı "Kibritli Kadın" adlı çalışmasıdır (Passeron 2000: 31).

Resim 3.5. Picabia'nın Pavonia İsimli Eseri

(<https://news.artnet.com/market/sothebys-surrealist-sale-paris-2022-2086655>) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Dada gibi, Gerçeküstücülük de insanın uygarlık yolculuğunda aklın egemenliğini eleştiren tarafıyla sanatsal yaratımda büyük öneme sahiptir. Ruhsal otomatizmi öne çıkaran Gerçeküstücü sanatçılar, biçim bozulmasına dayanan buluntu nesneler, kolajlar, frotajlar (sürtme teknikleri), otomatik desenler ve dekalkomaniler gibi 1920'lerdeki yeni arayışları yansıtan yöntemleri benimsemişlerdir (Antmen, 2010: 136).

Gerçeküstücülük akımının özdevinim ya da otomatizm yöntemi, resimde önemli bir ilerleme sağlamıştır. Sanat alanında olduğu kadar psikoloji ve felsefe gibi birçok disiplinde de etkisi görülen Gerçeküstücülük, Sigmund Freud'un psikanaliz yöntemini

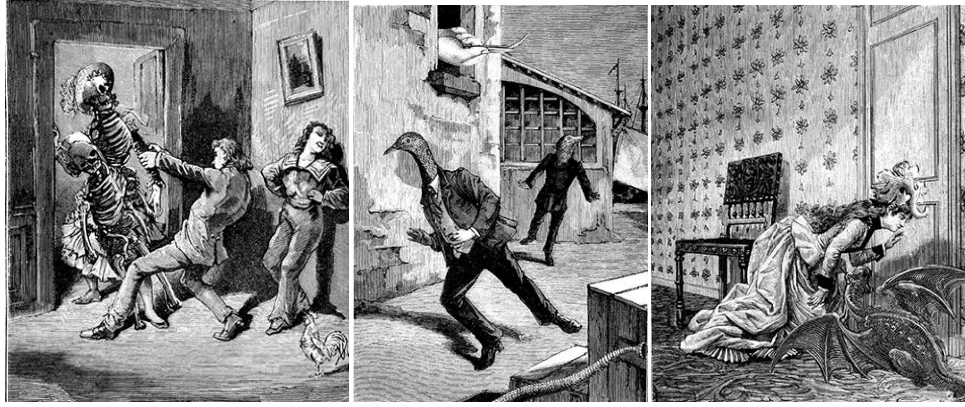
sanata uyarlayarak farklı bir form yaratmayı da başarmıştır. İnsanlık tarihinin en zorlu dönemlerinden biri olan yirminci yüzyıl boyunca, insanın iç dünyasındaki olağanüstü etkileri ortaya çıkartarak, insanların kendilerini kaybetme eğiliminde olduğu dönemlerde Gerçeküstücülük akımı önemli bir rol oynamıştır. Bu akım, sonrasında ortaya çıkan sanat akımlarının yanı sıra birçok disiplinde de önemli bir etki bırakmıştır (Lynton, 2009).

Gerçeküstücülük akımı, sanat dünyasında Varoluşçuluk felsefesinin bir uygulaması olarak kabul edilebilir ve milyonlarca insanla buluşan Varoluşçuluk düşüncesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, Gerçeküstücülük akımının, kendisinden sonra gelen hemen hemen tüm sanat akımlarını etkileyen bir akım olduğu söylenebilir (Antmen, 2008).

3.2. Sürrealist Resmin Özellikleri

Sürrealizm, görsel imgenin sadece tanımlanmasından öteye geçmeyi amaçlayan bir sanat akımıdır. Bu yaklaşıma göre, normal görme işlevi ve gözün fizyolojisi önemli değildir, hayal gücü ve içsel bakış açısı önemlidir. Gerçeküstü sanat, görsel sanrıların ve rüyaların ürünü olan iç sesin yeni koşullarına bağlı olarak görme olgusuna da yeni bir anlam kazandırmaktadır (Klingsöhr, 2006: 24).

Sürrealizme dahil olan sanatçıların büyük çoğunluğu, görsel iletişimi ve özellikle fotoğraf ve illüstrasyonu önemli ölçüde etkilemiştir. Alman Dada sanatçısı Max Ernst, Sürrealizme katıldıktan sonra, grafik tasarıma uyarlanabilecek bazı yeni teknikler geliştirmiştir. Max Ernst, 19. yüzyıl romanlarında ve kataloglarda kullanılan ahşap baskılara büyük bir ilgi duymuş ve kolaj teknikleriyle fantastik ve illüstratif çalışmalar yaparak ahşap baskılara yeni bir perspektif kazandırmıştır (Bektaş, 1992: 50). Kendi bilinçaltını keşfetmeye çalışarak yaratıcılığını tetiklemiştir. Eserlerinde sıkça insan-kuş karışımı bir karakter olan "Loplop" isimli karaktere yer vermiştir. Bu karakter, sanatçının çocukluğuna ait bir anısından esinlenerek oluşturulmuş ve kendisinin alter egosu olarak tasvir edilmiştir. Sanatçının "Merhamet Haftası" isimli yazısız bir romanı da bulunmaktadır. Beş ciltlik bu roman toplamda yedi bölümden oluşmaktadır ve sadece illüstrasyonlarla oluşturulmuştur (En Wikipedia, n.d.).

Resim 3.6. Max Ernst,Merhamet Haftası kitabından çalışmalar

(<https://www.e-skop.com/skopbulten/tekinsizligin-imgeleri-max-ernstin-anlasilmaz-anlatisi/5921>) (Erişim Tarihi: 07.05.2023)

Resim 3.7. Max Ernst, UbuImperator, 1923

(<https://www.e-skop.com/skopbulten/surrealizm-her-yerde/1432>)(Erişim tarihi:01.05.2023).

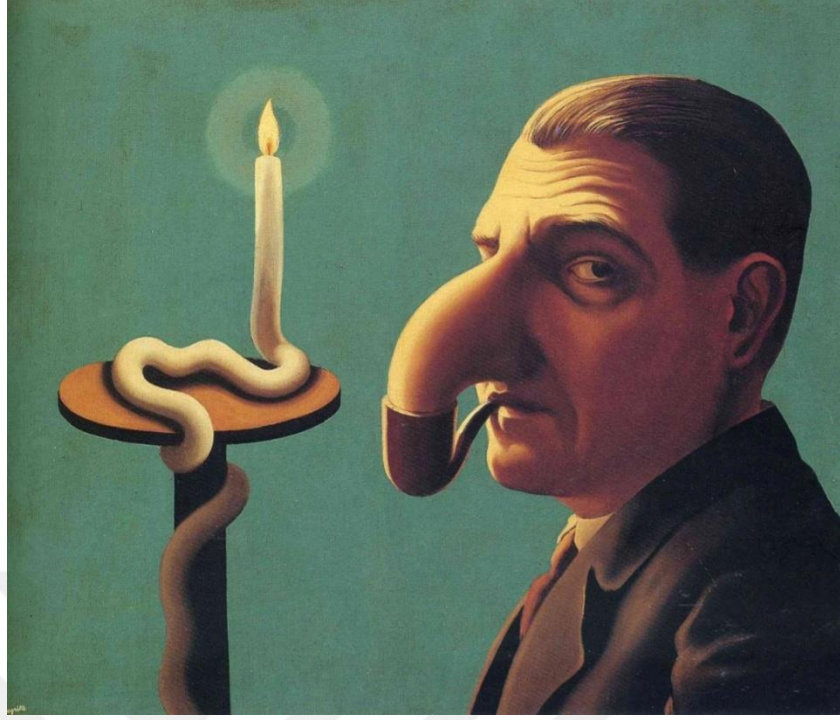
Sürrealist ressamlar figüratif çalışmalarına rağmen perspektif, renk, mekân ve figürleri Natüralizm ile ele alırken, ortaya çıkan görüntüler gerçeküstü bir düş sahnesi niteliği taşır. Belçikalı ressam Rene Magritte, eserlerinde aykırı öğeleri bir arada kullanarak etkileyici çalışmalar oluşturur ve kavramsal anlatımıyla gerçek ile illüzyon arasında büyüleyici bir diyalog kurar. Magritte'in birçok eseri, birçok görsel iletişim konusunda ilham kaynağı olmuştur (Bektaş, 1992: 50-51).

Resim 3.8. René Magritte, Adamın Oğlu, 1964

(https://tr.wikipedia.org/wiki/Adam%C4%B1n_O%C4%9Flu) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Rene Magritte, eserlerinde basit ve günlük nesnelere dayanarak, bu nesneleri çeşitli şekillerde resmetmek suretiyle onların işlevlerini değiştirmiştir. Örneğin, lekeli ve bulutlu bir kuş, şapkası külahtan olan bir adam, değişken yüz ifadeleri, bir gül, devasa ve büyüyen elmalar, bir erkeğin farklı boyutlardaki görüntüsü, ayakkabılar, raflar, ağaçlar, pencereler, kapılar, sandalyeler, masalar, pipo, fırçalar, çiçek saksıları gibi sıradan nesnelerin görüntülerini, onları doğal formlarının dışına çıkararak, mantığa ve akla ters düşen bir şekilde, şaşırtıcı ve hayali bir ortamda sergilemiş ve böylece zamansız bir yaşamın katılımcılarının boyutlarını değiştirmiştir. Sonuç olarak, izleyicilerin alışmış oldukları imgeleri sürekli olarak sorgulama eğilimine girmelerine yol açmıştır (Yurdayüksel, 2006).

Resim 3.9. Rene Magritte, Philosopher's Lamp, 1936

(<https://www.arthistoryproject.com/artists/rene-magritte/>) (Erişim Tarihi: 10.05.2023)

Resim 3.10. Rene Magritte, The Therapist, 1937

(<https://www.arthistoryproject.com/artists/rene-magritte/the-therapist/>)
(Erişim Tarihi: 10.05.2023)

Magritte'in eserlerinde, nesneler ve sözcükler arasında bir anlam bütünlüğü veya benzerlik kurulamaması öne çıkmaktadır. Resimlerinde ele aldığı görüntüler ve imgeler gerçek hayattaki nesnelerle aynı değildir ve imgelerin insanlar için her zaman aynı anlamı taşımadığı gözlenir (Berger, 2003).

Paul Delvaux, Sürrealizm akımının önde gelen isimlerinden biridir ve 1930'larda Salvador Dalí, Giorgio de Chirico ve Rene Magritte gibi ressamın etkisi altına girmiştir. Delvaux, 1938'den sonra İtalya'da düzenlenen önemli uluslararası sürrealist sergilere katılmaya başlamıştır. İlk retrospektif sergisini 1944 yılında Brüksel'deki Güzel Sanatlar Sarayı'nda açmıştır ve kısa sürede Belçika Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim görevlisi olmuştur. Delvaux, genellikle büyük tuvaler ve duvar resimleri yapmaktadır ve en ünlü eserleri arasında Akropol adlı resim yer almaktadır (Suci, 2017).

Resim 3.11. Paul Delvaux's "The Tunnel" (1978)

(<https://www.japantimes.co.jp/culture/2013/02/21/arts/paul-delvauxs-stuff-of-dreams/>)

(Erişim Tarihi:10.05.2023)

Gerçeküstücülük hareketinin önde gelen temsilcilerinden ve kurucularından olan Giorgio de Chirico, 1909-1919 yılları arasında ürettiği eserleri ve oluşturduğu sıra dışı algı ile tanınır. Chirico, bu dönemin başlarında, İtalya'nın etkisiyle aydınlık ve parlak Akdeniz güneşiyle banyo yapmış şehir manzaralarını resimlemiştir. Daha sonra ise depolarda sıkışmış duran mankenlere benzeyen figürleri ele almıştır (Suci, 2017).

Resim 3.12. Giorgio de Chirico, Hektor ile Andromakhe, 192, Tuval üzerine yağlıboya, Ulusal Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi Koleksiyonu, Roma (<https://www.peramuzesi.org.tr/blog/giorgio-de-chirico/1543>) (Erişim Tarihi:10.05.2023)

Sürrealizm, görsel anlatım alanında birçok yenilik geliştirmiş ve soyut kavramların somut görsel terimlerle ifade edilmesini sağlamıştır. Bu yaklaşım grafik tasarım ve illüstrasyonun kavramları görsel olarak anlatmasına öncülük etmiştir. Sürrealizmin nesneleri çok farklı bir açıdan kullanarak izleyende etki yaratması, akılda kalıcılık konusunda oldukça etkilidir ve grafik tasarım tarafından benimsenmiştir. Ayrıca sürrealizmin konuları ve kavramları birden fazla açıdan ele alması, grafik tasarımın görsel dilini zenginleştirmiştir. Bu sayede, bir mesajı uzun bir yazılı açıklamaya gerek kalmadan doğrudan izleyiciyle kurulan iletişim yoluyla görsel olarak ifade etmek mümkün hale gelmiştir (Bektaş, 1992: 50).

Jindrich Styrsky (1899-1942) Jindrich Styrsky, sürrealizm akımının etkisi altına girdikten sonra Çek avangard sanatçılar tarafından kurulan Prag Bağımsız

Tiyatrosu'nun tasarımcılığını yapmıştır. Güzel sanatlar eğitimi almış olan Styrsky, 1923'ten itibaren sanat ve tasarım alanında eserler üretmeye başlamıştır. İlk dönemlerinde Kübizm akımının etkilerini yansıtsa da daha sonra sürrealizmin izlerini taşımıştır. Sürrealist edebiyatta Louis Aragon ve George Bataille'ın yazılarını takip ederek, 1931 yılında "Edition 69" adlı altı ciltlik bir seri yayınlamıştır. Bu seride sürrealist ve erotik edebiyata yer verilmiş ve Jindrich Styrsky tüm illüstrasyonları kendisi hazırlamıştır. Kendi rüya günlüklerinden etkilenerek psikanaliz yöntemlerini kullanarak rüya günlükleri oluşturmuş ve bazıları daha sonra yayınlanmıştır. Yapmış olduğu illüstrasyonlarda ve diğer çalışmalarında bu rüya günlüklerinden de faydalanmıştır. Teknik olarak, kolaj ve fotomontaj sıkça kullanmıştır ve Max Ernst ve Andre Masson gibi sanatçılardan etkilenmiştir (Weimar, 2010).

Resim 3.13. Jindrich Styrsky, 'Little Alabaster Hand' frotaj ve kolaj çalışması, 1940 (<https://arthur.io/art/jindrich-styrsky/a-small-alabaster-hand>) (Erişim Tarihi:07.05.2023)

Karel Teige (1900-1951)

Bu sanatçı ve eleştirmen, Çek Cumhuriyeti'nde yer alan Prag'da faaliyet gösteren bir avangard sanatçılar grubu olan "Develtsil" in bir üyesiydi. Aynı zamanda, bu grup tarafından aylık olarak yayınlanan "ReD" isimli derginin editörlüğünü ve grafik tasarımını da üstlenmişti. Çalışmalarında, sürrealizm akımının etkisi gözlemlenir ve

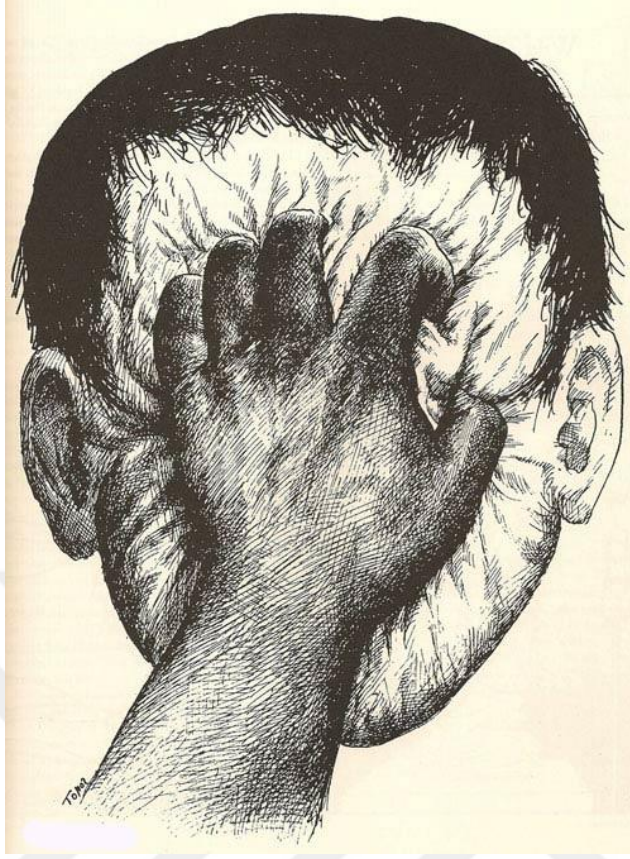
sıklıkla kolaj tekniğini kullanmıştır. Kitap kapakları ve dergi tasarımları gibi birçok alanda eserleri bulunmaktadır (En Wikipedia, n.d.).

Resim 3.14. Karel Teige, 'Poems of the Night' kitabının kapak illüstrasyonu, 1938
(<https://greyartgallery.nyu.edu/exhibition/karel-teige-050101-070701/sec/images/>)
(Erişim Tarihi:07.05.2023)

Roland Topor (1938-1997)

Fransız kökenli bir yazar, ressam, film yapımcısı ve illüstratör olan kişi, kara mizah içeren sürrealist çalışmalarıyla tanınmaktadır. Yaratığı dünya genellikle absürt ve imkansızlıklarla doludur. 'Les Masochistes' adlı illüstrasyonlarında karakterler mazoşist hareketler sergilerken absürt espriler yapılmaktadır ve bu çalışması 1960 yılında yayınlanmıştır. Ayrıca Nazi diktatörlüğüyle ilgili pek çok kara mizah içeren çalışmaları da mevcuttur. Topor'un çizimlerinde sürrealist etki sık sık gözlemlenir (Cargo Collective, n.d.).

Resim 3.15. Roland Topor, illüstrasyon çalışması

(https://www.lambiek.net/artists/t/topor_roland.htm) (Erişim Tarihi:07.05.2023)

3.3. Türkiye’de Sürrealizm Akımının Gelişmesi

Gerçeküstücülük akımı Avrupa’da 20. yüzyılın başında ortaya çıksa da Türk resim sanatında Gerçeküstü öğelerin kullanıldığı resimlerin çok eski zamanlardan beri var olduğu bilinmektedir ve Selçuklu-Osmanlı dönemi minyatürlerinde Gerçeküstücülük akımının özellikleri görülebilir (Gögebakan, 2014). Osmanlı dönemi Gerçeküstü yaklaşımli minyatürler inanca uygun olarak oluşturulurken, Batı’da ortaya çıkan Gerçeküstü resimler, nesnelerin illüzyonlarını temsil etmektedir. Türk resminde ise Selçuklu döneminden bu yana Gerçeküstü öğelerin var olduğu söylenebilir. Anadolu Selçuklularının mimari yapılarında, çift başlı kartal figürleri, örgülü saçlara sahip kanatlı melekler veya ejder figürleri gibi unsurlar Gerçeküstücülük açısından kabul edilebilir (Aslanapa, 2011).

Batı toplumlarının uzun süreç içinde elde ettiği gelişmişliklerden Türkiye geri kalmış ve hızlı bir şekilde bu birikimi yakalamak için çabalamıştır. Batının yeniliklere uyum sağlama süreci zaman alırken, Türkiye kendini hızlı bir şekilde Batı’nın gelişmişliğine dönüştürmek istemiştir. Ancak, teknolojik ilerlemeler karşısında

hazırlıksız kalan Türk toplumu, çağın gerektirdiği yenilikleri öğrenmekte güçlük çekmiştir. Bu durum, Türk Sanatında da etkili olmuş ve Batıya bağımlılık birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (İpşiroğlu, 2011: 107).

Türk Resim Sanatının iskeleti, Türk sanatçıların eğitim için Avrupa'ya gönderilmeleriyle atılmıştır ve bu sanatçıların sadece Batı'nın sanatını teknik ve stilistik eğilim ve yönelimleri uyarlamalarıyla sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, Batı'nın sanat akımlarının etkileri Türk resim sanatına sadece ve sadece teknik açıdan yansımıştır. Öncü nitelikteki sanatsal etkinlikler, yenilenme ve değişme dinamikleri taşısa bile, hiçbir zaman akademik kurumların mutfağında şekillenmemiştir. Türkiye'de ise bu tür etkinliklerin akademik kurumların kontrolü altında organize edilmesi utanç verici bir paradokstur (Tansuğ, 1997: 79).

Türk Resim Sanatı, Batı sanatının iç dinamiklerine dayanan tüm sanatsal eğilimlere odaklanmış olmasına rağmen, temellerinden yoksun bir şekilde ilerlemekte ve akademikleşmiş bir biçimsellikle çağdaşlık sunmaktadır, bu da yozlaşmaya dikkat çekmektedir. Batı sanatındaki yeniliklerin takip edilmesi doğal bir süreç olsa da bu yeniliklerin bir ülkenin sanat değerlerine kayıtsız şekilde aktarılması ve kendi iç dinamiklerinin hesaplanmaması, boş bir çaba olarak nitelendirilebilir. Devletin sanat değerlerine dayattığı ideolojik sentez, konstrüktivist, kübist ve benzer yaklaşımların bireyi donuk bir biçimselliğe mahkûm eden akademik resim anlayışına da yansımıştır. Bu nedenle, Türk Resim Sanatı Batılı sanat geleneğinden yoksun olduğu için uyarlamadan öteye gidememiştir. 1930'ların sanatsal ihtiyaçları, bireysel Batı eğilimlerine kıyasla daha az uyarıcı dinamiklere sahip olduğu düşünülebilir. Bu eksiklik, sürrealist ve ifadeci sanat anlayışlarıyla yeterince ele alınmamış olmanın da bir sonucudur. Türkiye'deki sanat ortamının, modernist akımlara uygun bir şekilde gelişmediği hatta belki de bir gelişim nedeni olmadığı, daha yakın tarihlerde Çallı Kuşağı'ndan başlayarak modern sanatın ilk örneklerinin oluşturulduğu söylenebilir. Bu durumun en belirgin göstergesi, 1930'lu ve 50'li yıllar arasında faaliyet gösteren D Grubu sanatçılarıdır. D Grubu sanatçıları, Batı sanatının en son trendlerini takip etmeyi amaçladılar ve Kübizm ve Konstrüktivizm tarzında eserler ürettirler. Ancak bu yaklaşımlar, Türk resim sanatının geleneksel ölçütlerinden oldukça farklıydı ve halk tarafından yeterince anlaşılamadı. Hatta bazıları tarafından değersiz bulundu. Ulusal sanat ve kültürel yapıya bağlılık eksikliği nedeniyle D Grubu sanatçıları, Hitit Sanatı,

minyatür ve Geleneksel Türk El Sanatları gibi yerel unsurları araştırmakta buldular (İskender, 1992: 23).

Türk resim sanatında görülen Batı kaynaklı modern sanat akımlarının halk arasında beklenen ilgiyi görmemesinin sebepleri arasında, bu akımların hangi ihtiyaçlardan doğduğu yer almaktadır. Modern sanat akımlarının ortaya çıkmasını sağlayan sebepler, sosyo-kültürel yapı ile sıkı bir ilişki içinde olduğundan kaynaklanmaktadır. Bu bağ, siyasi, ekonomik ve toplumsal kaygılarla ilgili olabileceği gibi, ideolojik ve sanatsal nedenlerle de açıklanabilir. Sanatın yapılma amaçları, içinde yaşanılan toplumun ya da belirli bir grubun ihtiyaçlarına karşılık gelmelidir ve sanatsal amaçlarla kullanılan dil ve biçim, belirli bir kültürel birikim ve fikir üzerine inşa edilmektedir. Bu nedenle, modern sanat akımlarını sadece biçimsel değerleriyle ele almak ve benimsetmeye çalışmak, amacına ulaşamayan bir çabadan öteye gidememektedir. Türk resim sanatı ile modern sanat anlayışı arasında yaşanan tüm bu çelişkili durumlara rağmen, Sürrealizm akımı Türkiye'de diğer sanat akımları gibi örneğin; Kübizm sanat akımı gibi görmezden gelinmemiştir. Ancak, sürrealizmin anti-sanat geleneğinden kaynaklanması nedeniyle, 20. yüzyılın başlarında Batı'daki sanat eğitimi veren kurumlarda akademik olarak kabul edilmediği için, Türk sanatçıların Batı'ya eğitim amacıyla gönderilmesi sürrealizmin tanınmasını daha geç hale getirmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında, Türk sanatçılarında sürrealizm akımının tesirleri fark edilmeye başlandı, ancak bu etki Breton'un manifestolarından esinlenerek değil, Türk sanatçıların kendi kişisel tarzlarını yaratmalarıyla gerçekleşti. Sürrealizmin hayal gücüne dayalı fantastik unsurlarını kendi sanatlarına adapte eden Türk sanatçılar, iç dünyalarına odaklanarak daha orijinal eserler ürettiler. Dolayısıyla, bir sanat akımı olarak sürrealizm yerine, kişisel tarzların ortaya çıktığı fantastik kurgulara dayalı bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Fantastik sanat da sürrealizm gibi düşlerden ilham alıyor, ancak en büyük farkı, fantastik eğilimin her zaman bir iletiyi ele alması ve okunabilir özelliklere sahip olmasıdır. Sürrealist sanat, anti-sanat kökenleri taşıdığı için mantıksızlığa dayanırken, fantastik eğilimde herhangi bir gruplaşma veya ideoloji söz konusu değildir. Türk resim sanatında sürrealizmin kökleri olmadığı için, Türk sanatçıları Anadolu masallarından ve efsanelerinden ilham alarak fantastik sahneler yaratmışlardır. Fantastik içerikli resimlerin oluşturulmasında hayal gücü ve fantezi sınırları olmadığından, sanatta geniş bir anlatım dili sağlamıştır (Karaalioğlu, 2017:785-786).

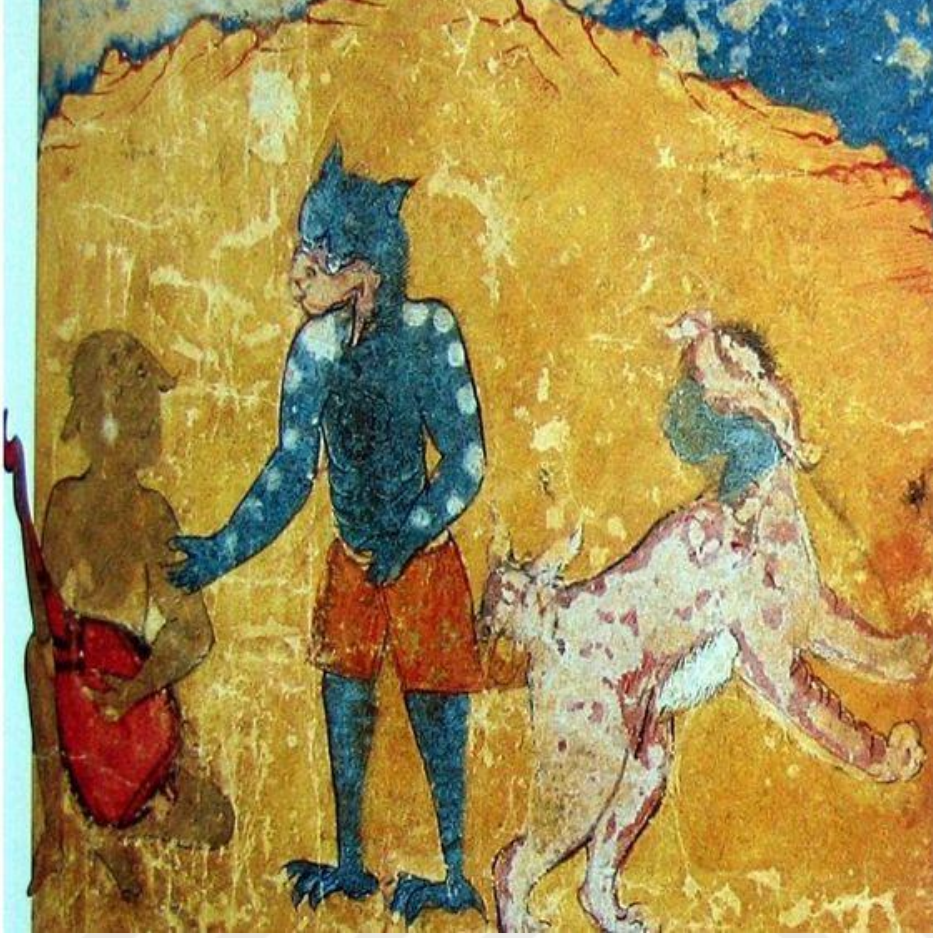
Türk resim sanatında gerçeküstü öğelerin kullanıldığı resimlerin geçmişi, Gerçeküstücülük akımının Avrupa'da ortaya çıktığı 20. yüzyıla kadar uzanmasına rağmen, bu öğelerin Selçuklu-Osmanlı dönemlerindeki minyatürlerde bulunduğu bilinmektedir (Gögebakan, 2014).

Osmanlı döneminde, inanca dayalı olarak gerçeküstü yaklaşımli minyatürler yapılmıştır ve Batı'da gerçeküstücü resimler, nesnelerin yanılsaması olarak ortaya çıkmıştır. Gerçeküstü öğelerin Türk resminde kullanımı, Selçuklu dönemine kadar uzanmaktadır. Anadolu Selçukluları, mimari yapılarında gerçeküstü unsurlar olarak çift başlı kartal, kanatlı melek ve ejder figürlerini kullanmışlardır (Aslanapa, 2011).

Resim 3.16. Şeytanlar, cinler, tılsımlar (Metin And), (Taş ve Öztürk,2015:919)

Osmanlı minyatürlerinde 15 ile 17. yüzyıl arasında kıyamet günleri ve kıyamet günü sonrası konuları ele alınmış ve gerçeküstücülük akımıyla bağlantılı eserler yapılmıştır. Nakkaşlar, kutsal kitapta yer alan ayetlerden ilham alarak ölüm sonrası yaşamı tasvir eden resimler çizmeye başlamıştır. Nakkaşlar, kendi bilinçaltılarında oluşturdukları gerçeküstü varlıkların şeklinde bu minyatürleri sergilemiştir. Osmanlı minyatür sanatı hem Doğu sanatının mistisizmi hem de Batı sanatının gerçekçiliğiyle beslenerek iki kültürün birleşimini yansıtmıştır (İlden, 2011). Osmanlı kültüründe, dinî konulara odaklanan Acaibü'l Mahlûkat, Fal-ı Kuran, Ahval-ı Kıyamet, Falname, Metaliü'l Saade ve Dav-etname gibi el yazmalarında birçok Gerçeküstücü resimlemelere rastlanabilir. Bu eserler farklı sanatçıların farklı çizgi ve algıları ile işlendiği anlaşılmaktadır (Suci,2017).

Resim 3.17. Acaibû'l Mahlûkat adlı yazmada yer alan ve Gerçeküstücü tasvirler (<https://tr.pinterest.com/pin/660410732850517268/>) (Erişim Tarihi:10.05.2023)

Mehmet Siyah Kalem'in de 14-15. yüzyıllarda Gerçeküstücülük yaklaşımıyla benzerlik gösteren resimler yaptığı görülmüştür. Sanat eserlerinde belirsiz kökenli ve nasıl bir varlık olduğu anlaşılmayan yaratıkları resimlerine konu etmiştir (Gögebakan, 2014). Osmanlı sarayında çalışan ressam Mehmet Siyah Kalem'in kitap resimlerinde sürrealist öğelerin bulunduğu dikkat çekicidir. Mehmet Siyah Kalem, yapıtlarında olağan dışı bir dünya resmetmiştir (Acar,2011:43).

Resim 3.18. Mehmet Siyah Kalem, Topkapı Sarayı'nda

(https://tr.wikipedia.org/wiki/Mehmed_Siyah_Kalem) (Erişim Tarihi:01.05.2023).

Mehmet Siyah Kalem'den sonra resim sanatında gerçeküstü dünyaların yansıtılması, Yüksel Arslan'ın 1955'teki çalışmalarıyla başlamıştır ve Ergin İnanc, Utku Varlık, Ekrem Kahraman, Alaaddin Aksoy, Erol Akyavaş, Balkan Ali İslimyeli, Ömer Uluç ve Komet (Gürkan Coşkun) gibi sanatçılarla devam etmiştir. (Acar, 2011:43) Bu tarz çalışmaların ilk örneklerini Paris'te yaşayan Yüksel Arslan'ın 1961 yılından itibaren verdiği ifade edilebilir (Karaalioğlu, 2017:785-786).

Resim 3.19. Yüksel ARSLAN Arture 156, Kapital VI (Sınıflar)

(https://tr.wikipedia.org/wiki/Y%C3%BCksel_Arslan) (Erişim Tarihi: 01.05.2023).

Arslan, Anadolu'nun eski hat geleneği ve Karagöz imajlarını kullanarak kendine özgü bir tarz yaratmıştır ve yaptığı fallik-erotik resimlerle birçok psikoloğun ilgisini çekmeyi başarmıştır. Kültürel ve sosyal yaşantısında rastladığı maceraları ve izleri fantastik bir tarzda ele alan resim serilerinde, günün siyasi yorumları da yer almaktadır (Tansuğ, 2008: 258-59). Yüksel Arslan, 1959'da Andre Breton tarafından sürrealistler arasına katılma teklifi aldı ve "Sürrealizmin Kökenleri, Tarihi ve İlişkileri" başlıklı sergiye katılarak sürrealist akımın sergilerine katılan tek ve ilk Türk sanatçı oldu. Bu sergi, sürrealizm tarihinin en önemli sergilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Sönmez, 2009).

Resim 3.20. Yüksel Arslan, Arture 28, Sürrealizm, Kökenleri - Tarihi - İlişkileri Sergisi, 1963

(<https://www.e-skop.com/skopbulten/surrealizm-her-yerde/1432>)(Erişim Tarihi:01.05.2023).

Komet (Gürkan Çoşkun), gerçeküstücü unsurları da resimlerinde kullanan figüratif resimleriyle tanınan Türk bir ressam ve şairdir. 1941 yılında Çorum'da doğmuştur. Sanat eğitimini İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde

Zeki Faik İzer ve Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyelerinde almıştır. 1960'ların başında karmaşık halde insan görünümünü, psikoloji, toplumsal eleştiri ve gerçekçilikle harmanlayarak resmetmiştir. Sanatçı bu dönemde özellikle siyah rengi kullanmış, ölüm ve acı temalarını kırmızı, pembe ve sarı tonlamalarla dikkatleri çekmiştir (Kahraman & Akay, 2000).

Resim 3.21. Gürkan Çoşkun (Komet), Tuval üzeri yağlı boya imzalı 50x60 cm

(<https://www.anatoliamuzayede.com/urun/1238614/komet-tuval-uzeri-yagli-boya-imzali-50x60-cm>) (Erişim Tarihi:10.05.2023)

Göze çarpan bir Goya hayranlığı, Alaattin Aksoy'un eserlerinde gözle görülür bir şekildedir. Ayrıca, Güzel Sanatlar Akademisi'nin kurucularının katkısıyla düzenlenen "Viyana Fantastik Sanatçıları" sergisi, sürrealist ve hayalperest anlamda öğrenciler üzerinde etkili oldu. Bu etki, sanatçıların kendilerini ifade edebilecekleri yeni bir dil arayışından kaynaklanmıştır. 1960 ve 1970'lerde Türk resim sanatında dikkat çeken bir husus, sanatçıların çalışmalarında ülkedeki toplumsal ve siyasal değişimlere pek yer vermemiş olmalarıdır. Bununla birlikte, fantastik eğilimler politik değil, eleştirel ve uluslararası bir tutum sergilemiştir (Germaner, 2000: 91).

Resim 3.22. Alaattin Aksoy, "Arınmışlık", 1942

(<https://artam.com/muzayede/339-degerli-tablolar/alaattin-aksoy-1942-arinmislik>) (Erişim Tarihi:10.05.2023)

Resim 3.23. Alaattin Aksoy, İlâhi komedi, 1984

(<https://www.artnet.com/artists/alaattin-aksoy/%C4%B0%C3%A2hi-komedi-ZvzJj3YS28LDivLXRudTYA2>) (Erişim Tarihi: 01.05.2023).

Mehmet Güleriyüz, Utku Varlık, Neşe Erdok, Alaattin Aksoy gibi sanatçıların eserlerinde, toplumsal sorunlara ve geleneksel yapıya karşı eleştirel bir bakış açısı bulunmaktadır. Bu sanatçılar, yerleşik değerlere karşı bir başkaldırı ile başkaldıran, cinsellik, özeleştir, ölüm gibi temaları da çalışmalarına dahil ederek, toplumsal sorunlar kadar içsel sorunları da ele almışlardır. Bu şekilde, belirli bir farkındalık yaratarak, Türk Resim Sanatı için 1960'ların başında biçimsel öğelerden farklı bir devrim niteliği taşıyan bir başkaldırı gerçekleştirmişlerdir (Germaner, 2000: 94).

Alaattin Aksoy'dan önce, Mehmet Uygun'un çalışmalarında fantastik figürleri gerçek dünyayla yüzleştirdiği görülmektedir. Eğlenceli ve rengarenk bir dünya yaratmakla birlikte, kompozisyonlarında savaş, politika ve gündemimizle ilgili konular da ima edilmektedir (Şanlıer, 2003).

Resim 3.24. Mehmet Uygun Figürlü Kompozisyon,2000

(<https://www.artnet.com/artists/mehmet-uygun/3>) (Erişim Tarihi: 01.05.2023).

Ülkemizde sürrealizm etkisinde illüstrasyon sanatının gelişmesinde Nazan Erkmen'in büyük bir rolü vardır denebilir. "Regretand Illusion" ve "Scream" gibi eserleriyle Bungei Özel Ödülü kazanan Erkmen, kadınları konu alan resimleriyle tanınmaktadır. Bu eserler, her gün öldürülen kadınların acısını ve üzüntüsünü ifade etmektedir. Erkmen'in illüstrasyon çalışmaları, kendine has tarz, renk ve çizgileri ile öne çıkmaktadır (Baldaş ve İpek, 2017: 234).

Resim 3.25. Nazan Erkmen, Regretand Illusion, (Baldaş ve İpek, 2017)

1920 ve 1930'lar arasındaki dönemde, Sürrealist hareket, özellikle edebiyat, heykel, resim ve fotoğraf gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. Sürrealizm akımının başlarında, tasarım alanında erken dönem örnekleri olarak kabul edilebilecek şeyler arasında, yayınlanan sürrealist dergilerin tasarımları yer almaktadır. Fransız illüstratörler Max Ernst, J.J.Grandville, Salvador Dali, Rene Magritte, gibi 20. yüzyıl sürrealistlerinden çok önce, gerçeklik algısını kıran düşsel ve antropomorfik yaklaşımlarla işler yaratmışlardır. Sürrealizm, sanat akımı olarak ortaya çıktıktan ve geliştikten sonra, tasarım alanını da etkilemiştir. Kısa bir süre sonra, reklam ve tasarım ajansları, gizemli ve rüyamsı tasarım anlayışlarına odaklanmışlardır (Büyüктаşçıyan, 2016).

4. SÜRREALİZM AKIMININ TÜRK EDITORYAL İLLÜSTRASYONUNA ETKİSİ

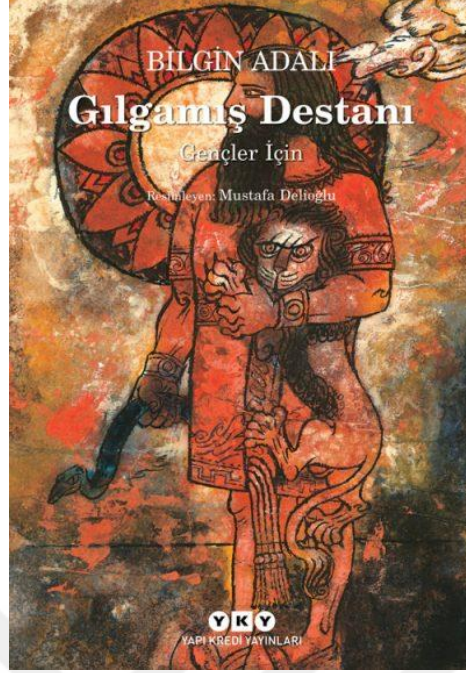
Bugün, sürreal anlamda yapılan illüstrasyon sanatının, teknolojik imkanlar sayesinde çok daha farklı bir boyuta taşındığı söylenebilir. Sürrealist biçim ve anlamlar içeren resimleme çalışmaları, özellikle izleyicinin zihin dünyasında ve hayal gücünde derin etkiler bırakarak, sanatçının vermek istediği mesajın daha yaratıcı ve etkili bir şekilde iletilmesini sağlar. 21. yüzyılın teknolojik gelişmeleri ve ortaya çıkan fantastik yenilikler, illüstrasyon sanatında sürrealist etkilerin sıkça kullanılmasını izah etmektedir. Bu durum, izleyicisi ve yaratıcısı açısından sürrealist etkilerin illüstrasyon sanatında bu kadar sıkça tercih edilmesine neden olmaktadır (Topaklı ve Küpeli,2021: 3629).

4.1. Sürrealizm Etkisinde Çağdaş Türk Sanatçıları

Dünya üzerindeki teknolojik gelişmeler ile ve sanat akımlarının sanatın her dalını etkilemesiyle ülkemizde de illüstrasyon gelişim göstermiş ve değişmiştir. Fotoğrafın gerçekliğinden ayrıştırılan çizerinin de hayal dünyasının yansıması olan illüstrasyonlar metinlerin de yaratıcılığından faydalanarak editoryal illüstrasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez çalışmasının bu bölümünde çağdaş Türk editoryal illüstratörlerinin illüstrasyonlarında sürrealizm etkisi incelenmiştir. İncelemeye 2000-2023 tarih aralığı dahil edilmiştir. Mustafa Delioğlu, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Selçuk Demirel, Mustafa Kutlukhan Perker, Sedat Girgin, Kaan Bağcı, Ethem Onur Bilgiç, Lurfu Er, Burak Dak, Mert Tügen isimli sürreal etkide olan illüstratörlerin illüstrasyonları üzerinden inceleme gerçekleştirilmiştir.

4.1.1. Mustafa Delioğlu

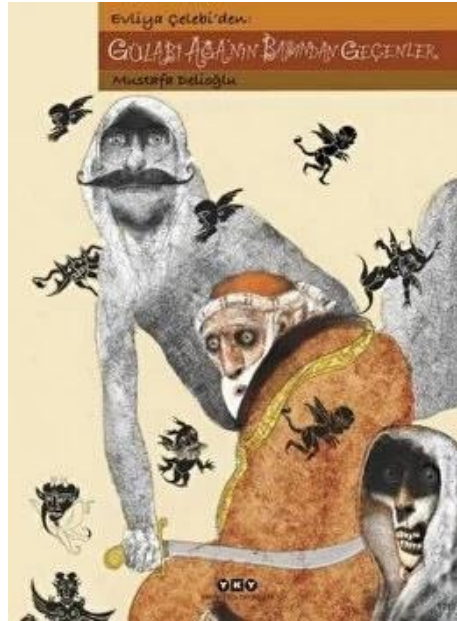
Mustafa Delioğlu, günümüzün en üretken sanatçılarından biridir ve Erzincan'da 1946 yılında doğmuştur. İllüstratörlük kariyerine çocuk kitapları çizerek başlamıştır ve Hans Christian Andersen Ödülü'nde Türk çizer adayı olan ilk kişidir. İllüstrasyon alanında binin üzerinde kitaba imza atarak birçok ödül kazanmıştır. Ayrıca, çocuk ve gençlik edebiyatı alanındaki en prestijli ödül olan ALMA'da Türkiye'yi temsil etmek üzere İsveç Hükümeti tarafından çizer adayı olarak seçilmiştir. Sanatçı, çalışmalarını İstanbul'daki atölyesinde sürdürmektedir (İllustrators Platform, n.d.).

Resim 4.1. Mustafa Delioğlu, Gılgamış Destanı kitap kapağı illüstrasyonu, 16. Baskı / 01.2023

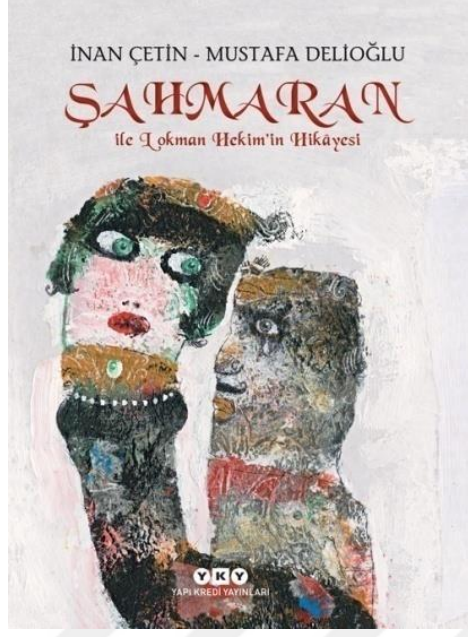
(<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/mustafa-delioglu>)(ErişimTarihi:13.05.2023)

Mustafa Delioğlu masal ve destanlar üzerine çalışır diyebiliriz. Aynı zamanda yazar ve çizerliğini yaptığını bir çok eseri vardır. Gılgamış Evliya Çelebi'den: Gülabi Ağa'nın Başından Geçenler kitabının hem yazarlığını hem çizerliğini yapmıştır.

Resim 4.2. Mustafa Delioğlu, Gılgamış Evliya Çelebi'den: Gülabi Ağa'nın Başından Geçenler kapağı illüstrasyonu, 2023

(<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/mustafa-delioglu>)(ErişimTarihi:13.05.2023)

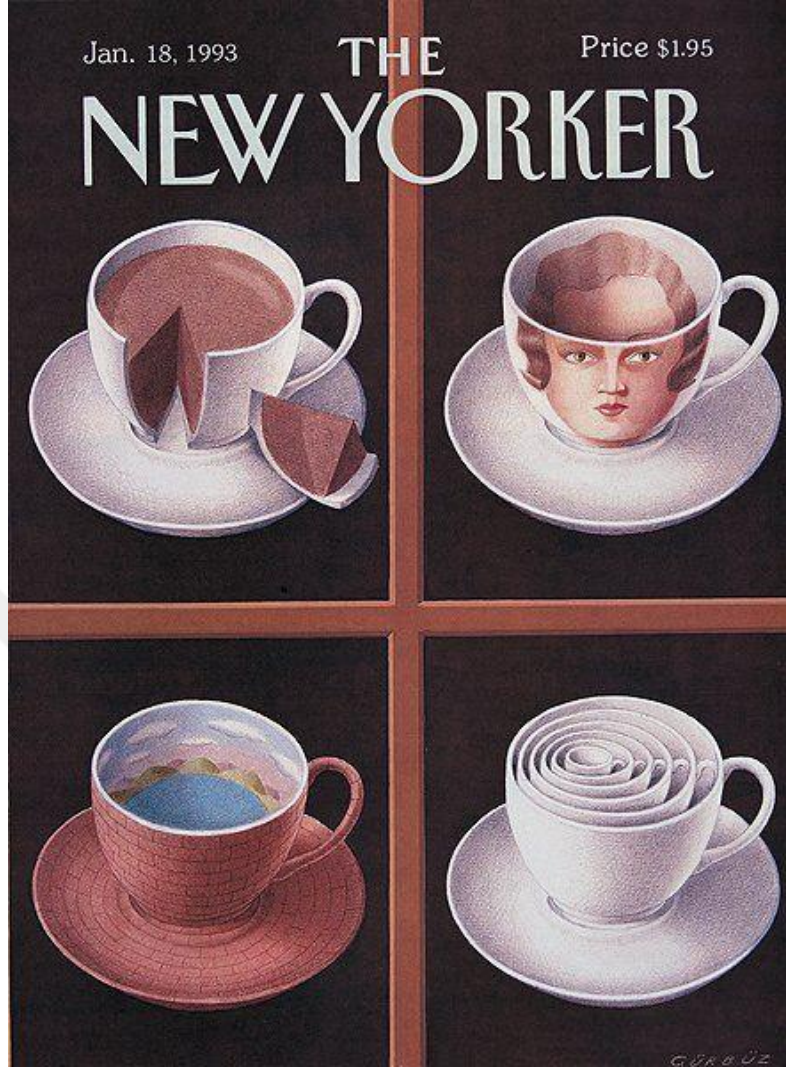
Resim 4.3. Mustafa Delioğlu Şahmaran ile Lokman Hekim'in Hikâyesi kitap kapağı illüstrasyonu, 2015

(<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/mustafa-delioglu>)(ErişimTarihi:13.05.2023)

Sanatçı gerçeküstü hikayeleri yine aynı tarzda illüstre etmiştir. İllüstrasyonlarında hikâye, masal ve destanların Türk edebiyatına ait olması nedeniyle Türk motiflerini de iyi bir şekilde yansıtır diyebiliriz.

4.1.2. Gürbüz Doğan Ekşioğlu

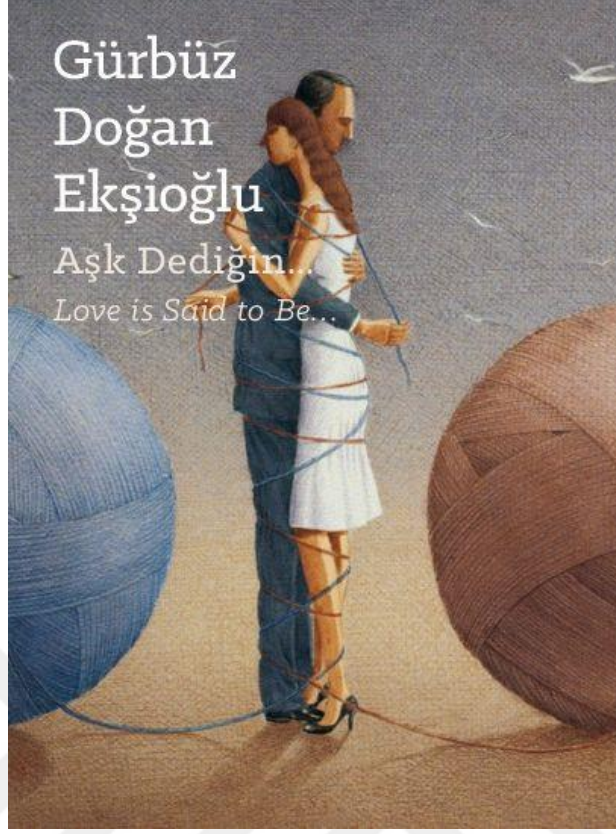
Türk karikatür ve grafik sanatının uluslararası alanda tanınmış isimlerinden biri olan Gürbüz Doğan Ekşioğlu, doğum yeri olarak Mesudiye'dir. Sanatçı, 1977'den bu yana karikatür çalışmalarına aktif bir şekilde devam etmektedir ve bu süre içinde toplamda 72 ödül kazanmıştır, bunlardan 27 tanesi uluslararası alanda elde edilmiştir. Ekşioğlu hem Türkiye'de hem de yurt dışında birçok karma sergiye katılmış ve 39 kişisel sergi düzenlemiştir. Sergilerinden biri, New York'ta gerçekleştirilmiştir. Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun eserleri, Atlantic Monthly, New York Times gibi saygın gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Ayrıca üç kez New Yorker dergisinin kapağında ve bir kez de Forbes dergisinin kapağında yer almıştır. Şu anda, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. (İllustrators Platform, n.d.).

Resim 4.4. Gurbüz Doğan Ekşioğlu, The New Yorker Dergisi Kitap Kapağı İllüstrasyonu, 1993

(<https://phebusmuzayede.com/56369-karikatur-ve-grafik-sanatcisi-gurbuz-dogan-eksioglu-ndan-ithafli-ve-imzali-gurbuz-dogan-eksioglu-cafe-city-yayinlari-birinci-baski-2003-istanbul-190-sayfa-25x34-cm.html>) (Erişim Tarihi: 13.05.2023)

Ekşioğlu çizimleri için, kavramsal illüstrasyonla ilgilendiğini ve izleyiciyi düşündürmeye yönelttiğini belirtmiştir (Özsan, 2022). Hayal gücünü başarılı bir şekilde yansıtan Gurbüz günümüz illüstratörlerin yoluna ışık tutan sanatçıların önemli bir isimdir denebilir.

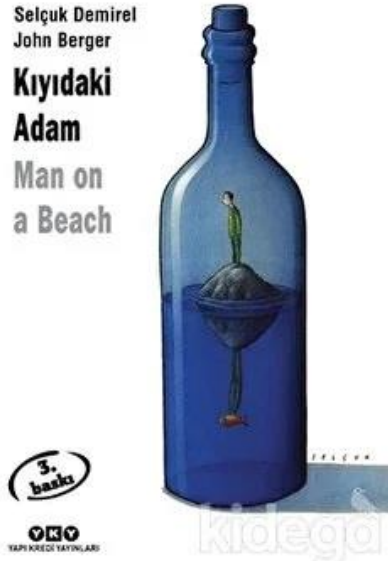
Resim 4.5. Gülbüz Doğan Ekşioğlu, Cafe City Yayınları, Birinci Baskı: 2003 - İstanbul, 190 sayfa, 25x34 cm

(<https://phebusmuzayede.com/56369-karikatur-ve-grafik-sanatcisi-gurbuz-dogan-eksioglu-ndan-ithafli-ve-imzali-gurbuz-dogan-eksioglu-cafe-city-yayinlari-birinci-baski-2003-istanbul-190-sayfa-25x34-cm.html>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.3. Selçuk Demirel

Selçuk Demirel, 1954'te Artvin'de doğdu ve Ankara'da ilkokul ve ortaokulu tamamladı. Amatör sanat dergisinde çizdiği karikatürlerle tanındı ve daha sonra mimarlık eğitimine başladı. 1975'te yeraltı Maden İş sendikasında çalışmaya başladı ve Politika, Cumhuriyet, Yeni Ulus gibi gazetelere karikatür çizimleri gerçekleştirdi. Ayrıca birçok siyasal içerikli afiş hazırladı ve çok sayıda karikatürü bulunmaktadır. Eğitimini tamamlamadan 1978'de Fransa'da Güzel Sanatlar Okulu'nda eğitim almaya gitmiştir (Kidega, n.d.).

Aynı zamanda yazarlık unvanına da sahip olan Demirel, John Berger'in metinlerini resimlediği kitabı Kıyıdaki Adam eseri 2019 yılında yayınlanmıştır.

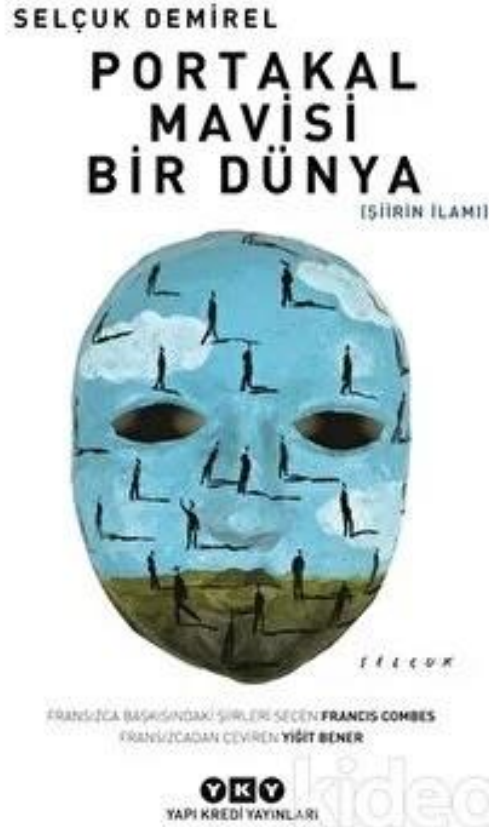

Resim 4.6. Selçuk Demirel Kıyıdaki Adam kitap kapağı illüstrasyonu, 2019
(<https://kidega.com/yazar/selcuk-demirel-160205/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Selçuk Demirel, sanatçılar arasında kendine özgü çizgisinin sürekli olarak yazıyla kesiştiği bir isimdir. Desen ve resimleriyle insanlık durumuna dair bilinçaltı ile yalın gerçeklik arasında referanslar yapmıştır. Bu bağlamda PSİ- Bilinçaltından Gerçeküstüne eserin de Freud'un açtığı kapının eşiğinde bulunmaktadır. Kendi varoluş sorunlarını ve insanların varoluş sorunlarını anlamaya çalışırken çizgiyi kullanmaktadır (Kitap Yurdu, n.d.).

Resim 4.7. Selçuk Demirel PSİ Bilinçaltından Gerçeküstüne kitap kapağı illüstrasyonu, 2019
(<https://kidega.com/yazar/selcuk-demirel-160205/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

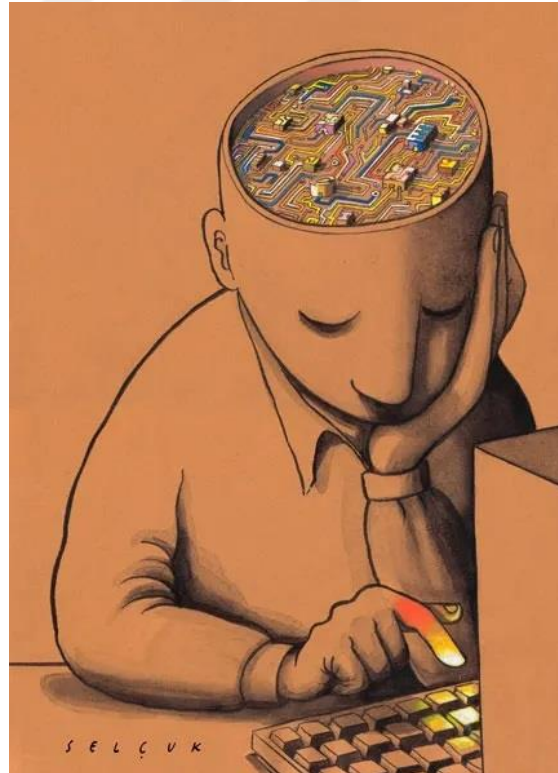

Resim 4.8. Selçuk Demirel kitap kapağı illüstrasyonları örnekleri
(<https://kidega.com/yazar/selcuk-demirel-160205/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Selçuk Demirel, uluslararası alanda tanınan bir illüstratördür ve kültür, medya, ekonomi, politika ve doğa gibi küresel konulara eleştirel ve mizahi bir perspektifle yaklaşmaktadır. Çalışma alanı kitap illüstrasyonları, dergi ve kitap kapakları, albüm, çocuk kitaplarıdır. Çizimlerinde grafik, resim, fotoğraf, heykelin üç boyutlu etkisi görülmüştür ve mesajlarını doğrudan vermek yerine çeşitli çağrışımlar yapmıştır. Sanatçının çizimleri, fotoğrafta ifade edilemeyen meseleleri kendine has çizgisi ve bilinçaltını aktararak ele alır. Demirel, çizimlerinin kendi kendini eleştiren bir noktaya varmaya çalıştığını belirtmiştir (Galeri Nev, n.d.).

Resim 4.9. Selçuk Demirel evde kal sloganı illüstrasyonu ,2020
(<https://t24.com.tr/yazarlar/selcuk-demirel/selcuk-demirel-ciziyor,26015>)
(Erişim Tarihi: 13.05.2023)

Resim 4.10. Selçuk Demirel, COMPUTER, 1996, 33x23 cm
(<https://www.galerinevistanbul.com/artists/48-selcuk-demirel/works/9660-selcuk-demirel-computer-1996/>) (Erişim Tarihi: 13.05.2023)

4.1.4. Mustafa Kutlukhan Perker

M.K. Perker, çizgi roman sanatçısı, karikatürist ve illüstratör olarak faaliyet göstermektedir. 1972 yılında doğan Perker, ilk karikatürünü 1988 yılında Gırgır dergisinde yayınlamıştır. ABD'ye yerleşen sanatçı, The New York Times, The Washington Post, The Wall Street Journal, The New Yorker, The Progressive, MAD ve Heavy Metal gibi yayın organlarında çizimler yapmıştır. DC Comics / Vertigo tarafından yayınlanan Cairo ve dört albümlük Air serisi, Image Comics tarafından yayınlanan iki albümlük Todd serisi ve Dark Horse tarafından yayınlanan Insomnia Cafe gibi birçok çizgi romanı vardır. Society of Illustrators üyesi olarak, Türkiye'den tek üye olarak yer almaktadır. 2016 yılında, Yelda Cumalıoğlu ile birlikte Kara Karga Yayınları'nı kurmuştur. Hürriyet gazetesinde günlük karikatürleri ve Ece karakterini çizmeye devam etmektedir (Illustrators Platform, n.d.).

M.K. Perker, kendi tarzında nostaljik ve çağdaş elementleri bir araya getirerek hayal gücünü serbest bırakan özgün bir sanat alanı yaratmıştır. Çalışmaları, filmlerden müziğe, reklamlardan tarihe kadar birçok alandan beslenen popüler kültür vurgusundan etkilenmiştir. Özellikle Amerika'da popüler olan LowBrow Art akımına dahil edebileceğimiz yapıtları, gerçekçi ve abartılı anlatımı sürreal bir atmosferle birleştirerek klasik figüratif unsurları yeniden yorumlamıştır. Perker'in yaklaşık 30 yıllık sürekli üretimi sonucunda oluşan çalışmaları, seçtiği konular ve bağlama göre farklılık göstermiştir. Çizgi roman sanatçısı olarak çalışması, gerçek dünyadan esinlenerek kendi tarzı ve mizahıyla tasarladığı editoryal illüstrasyonlara imkân sağlamıştır. Tekniği olgunlaşmış olan Perker, farklı türlerdeki çalışmaları için sağlam bir temel oluşturur. Çalışmalarında disiplinli bir tarz geliştirerek kendine özgü ve tanınabilir bir stil yaratmıştır. Bu nitelikleri sayesinde Uluslararası İllüstratörler Derneği'nin ilk ve tek Türk üyesi olarak birçok ödül kazanmıştır (Pilot, n.d.).

Newsweek dergisi, 2009 yılında Mustafa Kutlukhan Perker'i Türkiye'nin en etkili 100 kişisinden biri olarak seçmiştir. Sanatçı, Society of Illustrators ve Print dergisi tarafından birçok ödülle ödüllendirildiği çalışmalarıyla tanınmaktadır. Özellikle çizgi roman ve illüstrasyon alanındaki çalışmaları, yaratıcılık ve tekniği bir araya getiren özgün bir tarzı yansıtmaktadır. Bu tarz, ona uluslararası alanda birçok takdir kazandırmıştır ve sanat dünyasında tanınan bir isim haline getirmiştir. Perker'in başarıları, sanatçının tutkusu ve özverisiyle birleşen yeteneği sayesinde ortaya çıkmıştır (Çakaloğlu, 2022).

Resim 4.11. Kutlukhan Perker, Gece Vardiyası,2020, Kâğıt üzerine mürekkep 40 x 51 cm, Pilot

(<https://www.kolekta.com.tr/sanaticilar/m-k-perker/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

M.K. Peker'in eserleri, Türkiye'de birçok mizah dergisi ve gazete ile yayınlanmanın yanı sıra dünya çapında da tanınmaktadır. Gırgır, Leman, Le-manyak, Fırt, Digil, Avni gibi mizah dergileri ve Milliyet, Sabah ve Radikal gibi gazetelerde sık sık yer alan Perker, sanatıyla birçok ödül kazanmıştır. Sanatçının çizimleri, zamanla Türkiye sınırlarını aşmış, The New York Times, The Wall Street Journal, The Washington Post, The New Yorker, Mad Magazine gibi saygın Amerikan basın kuruluşlarında da yayınlanmıştır. Bu sayede Perker, dünya genelinde geniş bir hayran kitlesine sahip olmuştur (Pilot, n.d.).

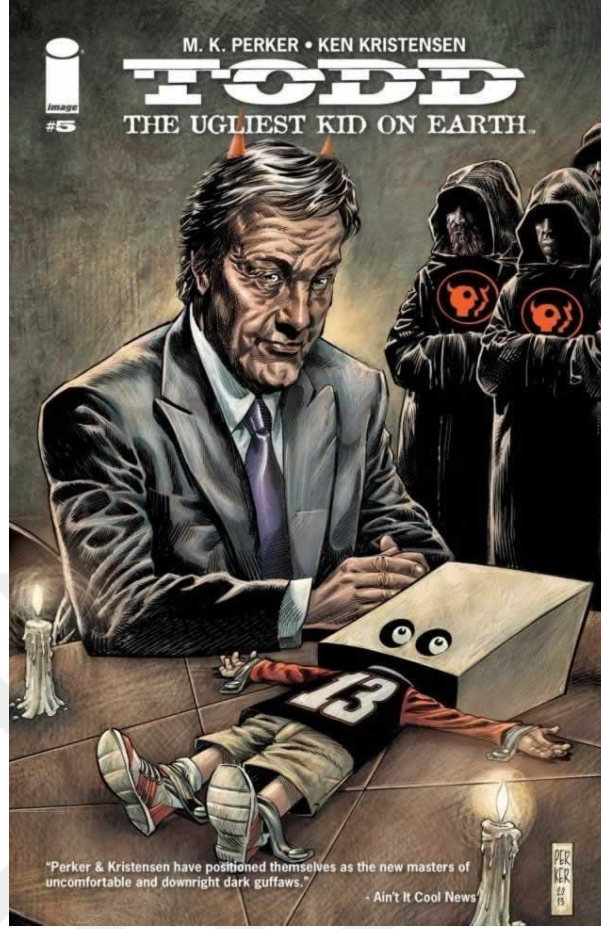
Resim 4.12. Kutlukhan Perker, Gece Vardiyası, 2020, Kâğıt üzerine mürekkep 40 x 51 cm, Pilot

(<https://www.kolekta.com.tr/yapit/gece-vardiyasi-17/>) (Erişim Tarihi: 13.05.2023)

Resim 4.13. Kutlukhan Perker, Kitap illüstrasyonu, Büyüklere Masallar, 2016

(<http://www.znnnetwork.com/portfolyolar/m-k-perker/#/>) (Erişim Tarihi: 13.05.2023)

Resim 4.14. Kutlukhan Perker, TODD kapak tasarımı, 2015

(<http://www.znnnetwork.com/portfolyolar/m-k-perker/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.5. Sedat Girgin

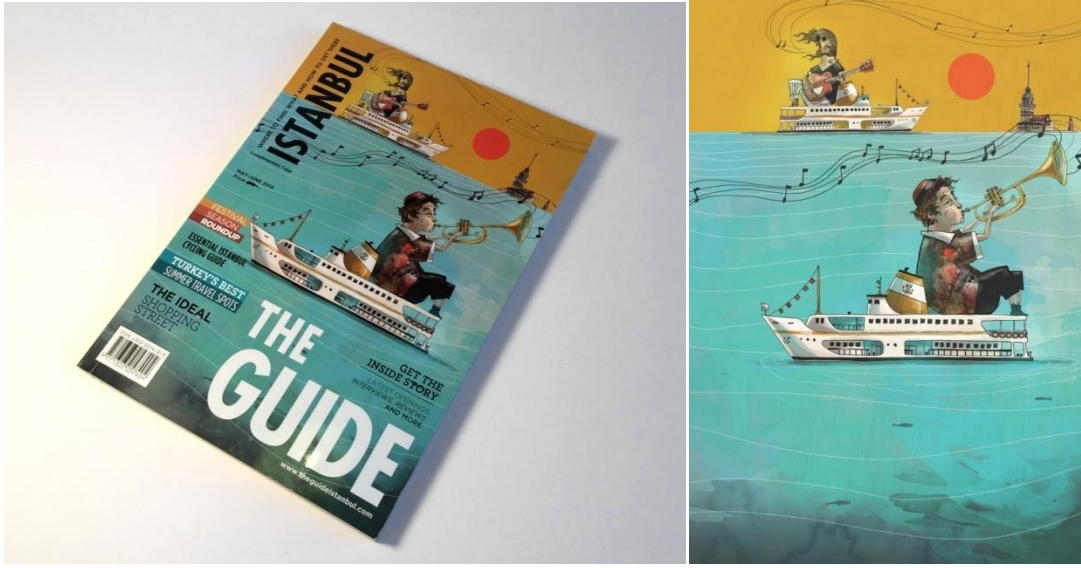
Sedat Girgin, İstanbul'da 1985 yılında doğdu ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü'nden mezun olmuştur. Kariyeri boyunca 90'dan fazla kitap için resimleme işleri yapmıştır ve birçok yayınevi için çalışmıştır. Ayrıca serbest illüstratör olarak birçok dergi ve dijital ajans için çalışmıştır. 2007 yılında, yazar Suna Dölek ile birlikte yazdığı ve resimlediği Karıncanın Kardeşi kitabı Tudem Kitap Yarışması'nda üçüncülük ödülü kazanmış ve Almanca 'ya çevrilmiştir (Bkz.Resim 4.13.). Ayrıca, "Hot Vespa" tasarımı ile Art Vespa Yarışması'nda birincilik ödülü kazanmıştır. Şu anda, The Guide I' in kapak çizimlerini yapmaktadır (Bkz Resim 4.15.). Tülin Kozikoğlu ile birlikte hazırladığı Tembel Balık Sefa adlı kitabı da Internationale Jugend bibliothek tarafından 2015 Beyaz Kuzgunlar Kataloğu'na seçilmiştir (Bkz Resim 4.14.). Girgin, yeteneği ve başarısı ile birçok kişi tarafından takdir edilmektedir (Girgin, 2023).

Resim 4.15. Sedat Girgin, Karıncanın Kardeşi, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2009
([Chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://cogem.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/311/2017/01/Kar%C4%B1ncan%C4%B1n-Karde%C5%9Fi-emine9f46.pdf](http://cogem.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/311/2017/01/Kar%C4%B1ncan%C4%B1n-Karde%C5%9Fi-emine9f46.pdf)) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Resim 4.16. Sedat Girgin, Tembel Balık Sefa, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2015
(<https://www.tirtilkids.com/tembel-balik-sefa-33025>)(Erişim Tarihi:13.05.2023)

Resim 4.17. Sedat Girgin, The3 Guide kapak illüstrasyonu
(<https://sedatgirgin.com/the-guide-istanbul-covers>)(Erişim Tarihi:13.05.2023)

Sanatçı, 2013'te "Hayretler Sirki" adlı ilk kişisel sergisini açmıştır. 2017'de "Keçilerle Kaçarken" adlı ikinci kişisel sergisini gerçekleştirmiştir. 2018'de "Daha Fazlası" ve 2020'de "Overrated Land" adlı üçüncü ve dördüncü kişisel sergilerini de başarıyla tamamlamıştır. Sedat Girgin, şu anda İstanbul'da yaşamakta ve çalışmalarını sürdürmektedir. İllüstrasyonları, özellikle çocuk kitaplarında olmak üzere birçok alanda beğeni toplamaktadır (Girgin, 2023).

Resim 4.18. Sedat Girgin Kitap kapağı illüstrasyonları
(<https://sedatgirgin.com/book-illustrations>)(Erişim Tarihi:13.05.2023)

Sedat Girgin
**KEÇİLERLE
KAÇARKEN**

WHILE GOING NUTS

11 Mayıs/May - 10 Haziran/June
2017

GALERİ 77

Resim 4.19. Sedat Girgin, Keçilerle Kaçarken sergisi, 2017

(<https://sedatgirgin.com/kecilerle-kacarken-while-going-nuts-solo-exhibition>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Sanatçı Sedat Girgin, eserlerinde kendine özgü bir dünya yaratarak karakterlerini özgün ve hafif buruk bir gerçeklik içinde işlemektedir. Tazrını sivri, fakat samimi bir şekilde nitelendiren Girgin, içinden geldiği gibi çizmeyi ve figürleri alabildiğine deforme ederek duyguyu daha doğrudan ifade etmeyi sevmektedir. Deniz metaforuyla açıklamak gerekirse, onun eserleri durgun deniz yerine dalgalı denizlerin sert ve güçlü hissi uyandırması gibi bir etki yaratmaktadır. Sanatçının eserlerinde karakterler, sıradan ve günlük hayatın içinden gelirken, onların hikayeleri de okuyucuyu etkisi altına almaktadır. Girgin, oynak bir gerçeklik yaratırken aynı zamanda karakterlerine sıcak ve samimi bir hava katmaktadır (Kolekta, n.d.).

Resim 4.20. Sedat Girgin, Sabit Fikir Dergisi Kapak İllüstrasyonu

(<https://sedatgirgin.com/sabitfikir-magazine-covers>)(Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.6. Kaan Bağcı

Kaan Bağcı, 1986 yılında İzmir'de doğmuştur ve hala İzmir'de yaşamakta ve çalışmaktadır. Sanatçının eserlerini kesin bir şekilde sınıflandırmak zordur, çünkü çalışmalarında grafiği ve illüstrasyonu, kavramsal unsurlarla birleştirerek kaz, balık, böcek gibi "hayvan" kolajlarını tarafsız ve ayrıntılı bir şekilde görselleştirmektedir. Dikkatle seçtiği ve yerleştirdiği unsurların bütünlüğü ve harmonisi, çizimlerinin detaylarında belirgin hale gelmektedir. Resimler, anatomik olarak bilimsel ve akademik ders kitaplarını andıran bir özenle çizilmiş gibi görünse de çağ ötesi bir his yaratarak yüzyıllar öncesinde de çizilebileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte, her bir parça modern bir huzursuzluk ve neredeyse futuristik derecede ilginç bir birleşim taşımaktadır. Bu sebeple, sanat eleştirmeni Gail Deayton da eserlerini bu şekilde nitelendirmiştir (Ada Modern, n.d.).

Sınavlardan kaçınarak kendini "alaylılık" yoluyla geliştirmeye çalışan bir birey olan Kaan Bağcı, uzun süredir tiyatro ve müzikle ilgilenmiştir. Ancak son yıllarda illüstrasyon konusundaki tutkusu artarak, bu alanda çeşitli işler üretme yoluna girmiştir. Bu süre zarfında, Mercedes Benz, Xerox, Koleksiyon, Digital age, Publicis Modem, Posca, Kaft, Mavi Jeans, Sabit Fikir, Grafik Tasarım Dergisi ve Anadolujet gibi ajanslar, dergiler ve şirketlerle çalışma fırsatları elde etmiştir. Bu çalışmalarını sayesinde, yaratıcılığını ve becerilerini geniş bir kitleye sergileme imkânı bulmuş ve eserleri çeşitli platformlarda tanıtılmıştır. Gelişim sürecinde, sanatını ilerletmek için daima yeni teknikler ve yaklaşımlar araştırmaktadır (Old Mag, n.d.).

Resim 4.21. Kaan Bağcı, Sabit Fikir Dergisi Çizimleri

(<https://www.behance.net/gallery/28630715/Editorial-illustrations>)(ErişimTarihi:13.05.2023)

Resim 4.22. Kaan Bağcı, Digital Age Dergisi Çizimleri

(<https://www.behance.net/gallery/28630715/Editorial-illustrations>)(ErişimTarihi:13.05.2023)

Kaan Bağcı tarafından üretilen Nanostructure illüstrasyon serisi, hayvan portrelerinden oluşan ve sanatçının en ünlü çalışmalarını içeren bir koleksiyonu olmuştur. Bu serinin ünü, Kaft tişörtleri de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda tanınmaktadır. Nanostructure serisi, hayvan portrelerini sembolize eden veya kopyalayan desenlerle birlikte varlığımızı oluşturan yapı taşlarının biçim ve yapılarını yansıtan illüstrasyonlardan oluşur. Bu serinin tasarımı 2011-2012 yılları arasında gerçekleştirilmiş ve kristal yapılar, trigonal ağlar, haritalar, daireler ve çizgiler gibi unsurlar hayvan portreleriyle birlikte görsel olarak sunulmuştur. Kaan Bağcı, Kaft

markasının tasarım grubunda yer almaktadır ve Nanostructure ve Trigonal Meshes & Animals gibi koleksiyonları ve diğer illüstrasyonları, tişört tasarımı olarak kullanılmaktadır (Uğur, 2020).

Kaft tişörtlerindeki illüstrasyonlar bir hikâyeye karşılık gelmektedir. Bu hikayeler genelde sürrealist bir temada olması nedeniyle araştırmada Kaan Bağcı'nın Kaft tişörtleri illüstrasyonlarına da yer verilmiştir (Bkz. Resim 4.23).

Resim 4.23. Kaan Bağcı, Kaft tişörtleri için kullanılan illüstrasyonlar

(<https://www.gzt.com/arkitekt/kaan-bagcidan-unlu-illustrasyon-serisi-nanostructure-3549948>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.7. Ethem Onur Bilgiç

Etem Onur Bilgiç, 1986 yılında İnebolu'da dünyaya gelmiştir. 2007 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde grafik tasarım okumaya başlayarak, kapak çizimleri, dergiler için illüstrasyonlar ve kitap kapakları gibi çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca, birçok festival için poster tasarımı da yapmaktadır. Yurt içi ve yurt dışındaki birçok sergiye katılan Bilgiç, 2013 yılında Milky Galeride "Tatlı Kabuslar" adlı kendi sergisini açmıştır. Kendisinin hazırladığı "Salkım Söğüt" adlı kısa animasyon filmi birçok festivalde ödül kazanmıştır (Illustrators Platform, n.d.).

Sanatçının ilgisini illüstrasyon ve grafik tasarımı alanları oluşturmuştur, çeşitli görevler üstlenerek reklam ajansları, dergiler, gazeteler ve yayınevleri için illüstrasyonlar ve tasarımlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda, NTV Tarih, GQ Türkiye, Notos, Sabit fikir, Bant Mag., Skylife, Zero İstanbul, Mediacat ve Tempo gibi birçok dergi için kapak ve içerik çizimleri gerçekleştirmektedir. Ayrıca, Radikal Gazetesi Kitap ekinde değişik illüstrasyonlar hazırlarken, yayınevleri için kitap kapağı tasarımı ve kitap içi illüstrasyonları da üretmektedir. Uzun yıllar boyunca mesleğini sürdüren bu kişi, müşterilerin farklı taleplerine uygun tasarımlar oluşturmakta ve kendi yaratıcı dokunuşlarını işlerine katmaya çalışmaktadır (Old Mag Net, n.d.).

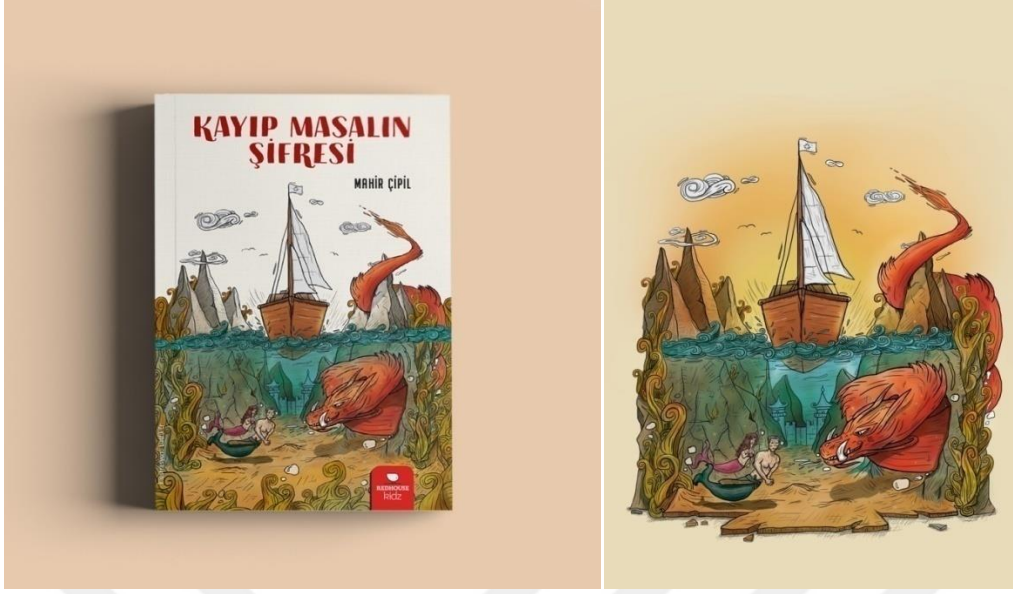
Resim 4.24. Ethem Onur Bilgiç, Sabit Fikir dergisi illüstrasyon çalışmaları

(<https://www.behance.net/gallery/21819585/Editorial-Illustrations-3>)

(Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.8. Lutfu Er

1988 yılında Kaman'da doğan Lutfu Er, çocukluğunda ressam olacağı söylendiği halde, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi mezunu olmuştur. Ancak, hayallerinden vazgeçmeyen ve çizim yapmaya devam eden bu kişi, kişisel projelerin yanı sıra üç yıl boyunca kitap ve posterler için freelance illüstratörlük yapmıştır. Ayrıca, bir reklam ajansında sanat yönetmeni olarak görev yapmaktadır (Illustrators Platform, n.d.).

Resim 4.25. Lutfu Er, Kayıp Masalın Şifresi, Çocuk Kitabı İllüstrasyonu, 2019
(<https://www.lutfuer.com/portfolio/kayip-masalin-sifresi-childrens-book/>)
(Erişim Tarihi:13.05.2023)

Resim 4.26. Lutfu Er, Ölü Kadınlar Memleketi, Kitap İllüstrasyonu, 2022
(<https://www.lutfuer.com/portfolio/olu-kadinlar-memleketi/>)(Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.9. Burak Dak

2009 yılında İstanbul Avni Akyol Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü'nden mezun olan Burak Dak, sanat eğitimine Mimar Sinan Üniversitesi Resim Bölümü'nde devam etmiştir. İlk Gösterimler (2013), Zamanın İşaretleri Dış / Düş (2014), Başı Balkonda Dünyaya Ters (2015), Kutlama & Anılar (2015), Kendime Yolculuk (2015), İllüstrasyon (2016), Bir Maniniz Yoksa (2019) sergilerinde eserleri

sergilenmiştir. Ayrıca 2014'te Contemporary İstanbul'da Zamanın İşaretleri adlı eseriyle yer almıştır. 14. İstanbul Bienali kapsamında gerçekleşen paralel etkinliklerden biri olan "40 Metre, 4 Duvar, 8 Küp" adlı etkinlikte, Açık Sergi'nin 1. ve 2. edisyonunda eserleri sergilenmiştir. Burak Dak, farklı imgelerin birleşerek yeni bir form oluşturması üzerine kurulu olan metaforik bir dille konuşmaktadır. Sanatçının sembolik imgeleri, mitler ve folklorik öğelerden esinlenerek oluşturulmuş amorf bedenlerde kendini göstermiştir ve yarı insan-yarı hayvan mitolojik figürlerden ilham almıştır. Dak'ın resimlerinde, geçmişle ve gerçekliğiyle yüzleşmekte zorlanan insanların iç huzuru arayışında maneviyatın en büyük engel olduğu temel sorunu ele alınmaktadır. Burak Dak, farklı teknikler kullanarak (örneğin kurşunkalem, akrilik, guaj, toz pastel ve kuru boya gibi), eserlerini ortaya çıkarmak için çeşitli malzemeleri kullanırken, gerçeküstü dekorlar kompozisyonun arka planını oluşturmaktadır (X İst, n.d.).

Resim 4.27. Burak Dak, Sabit Fikir Dergisi Kapağı İllüstrasyonu, Egypt, 2013
(<https://www.behance.net/gallery/10804537/Sabit-Fikir-Magazine-Cover-for-September>)
(Erişim Tarihi:13.05.2023)

4.1.10. Mert Tügen

Mert Tügen, 1992 yılında Gaziantep'te doğmuş ve günümüzde İstanbul'da yaşamakta ve çalışmaktadır. Sanat eğitimini Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar

Fakültesi Animasyon Bölümü'nde almıştır. Kendisi serbest bir illüstratördür ve pek çok çocuk kitabı için resimlemeler yapmış, Yapı Kredi Yayınları, Can Kids, Redhouse, Doğan Egmont Yayıncılık, Nesin Yayınevi gibi yayınevleriyle, ajanslarla, markalarla ve dergilerle çeşitli illüstrasyon projeleri gerçekleştirmiştir. James Joyce'un "Kedi ile Şeytan" kitabının illüstrasyonlarıyla 2019'da İmge Yayınevi tarafından yayınlanan kitabı, Aydın Doğan Vakfı tarafından Çocuk Kitabı İllüstrasyon Ödülü'ne layık görülmüştür. Tügen, yurt içi ve yurt dışındaki sergilere katılmış ve bağımsız dergilerle, alternatif müzisyenlerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çalışmalarını sürdürmektedir. Kendi çalışmaları illüstrasyonların yanı sıra animasyonlar, gifler ve duvar resimleri de içermektedir. Sanatçı, Mart 2020'de ilk kişisel sergisi olan "First Date"i Portekiz'in Porto şehrinde açmıştır. Sergisi, fobiler, kaygılar, ergenlik, modern insan sorunları ve kişilerarası ilişkiler gibi konulara değinen çizgi roman ve portrelerden oluşmaktadır. Ayrıca aynı yıl, bu hikayeleri "First Date with Me" adı altında bir mini kitap haline getirmiştir (Gru Art Gallery, n.d.).

Resim 4.28. Mert Tügen, Sabit fikir, Freedom of Opinion

(<https://www.behance.net/gallery/12931677/Editorial-Illustrations>)
(Erişim Tarihi:13.05.2023)

Resim 4.29. Mert Tügen, Yalnızlar Mektebi

(<https://www.behance.net/gallery/12931677/Editorial-Illustrations>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Resim 4.30. Mert Tügen, Bant Mag İllüstrasyon çalışması

(<https://bantmag.com/dergi/no-52/kucuk-hayatlarimizin-kucuk-kaygilari-merttugen/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Resim 4.31. Mert Tügen, İllüstrasyon çalışması örneği, 2014

(<https://oldmag.net/2014/12/16/mert-tugen-roportaj/>) (Erişim Tarihi:13.05.2023)

Çizgileri ile ön plana çıkan illüstrasyon sanatçısı Mert Tügen, Sedat Girgin hayranlığını dile getirmiştir. Dönemin illüstrasyon sanatçılarının birbirini etkilediği gibi Tügen'in de Sedat Girgine benzer ama aynı zamanda kendi çizgisini de olgunlaştırdığı ve tarzını ortaya koyduğu görülmüştür (Old Mag Net, n.d.).

5. SÜRREALİZM ETKİSİNDE EDITORYAL İLLÜSTRASYON UYGULAMASI

Araştırmanın bu bölümün de Modern İran edebiyatının kurucusu olan Sadık Hidayet'in 1936 yılında yayımladığı Kör Baykuş eserinin kapak ve iç sayfalarından konu ile bağlantılı olarak illüstrasyon çizimleri yapılmıştır. Bu çizimlerin detaylarına ve eskizlerine yer verilmiştir. Kör Baykuş kitabı sürreal etki de bir kitap olması nedeniyle uygulama çalışması için uygun olacağı düşünülmüştür. İllüstrasyon çalışmaları metinler ile harmanlanmıştır. Bir masal kitabı olmaması, dünya klasiği bir roman olması sebebiyle illüstrasyonlar bir tam sayfa olarak çalışılmıştır.

Romanın kahramanı kalemdanlık yaparak geçimini sağlayan sosyal hayattan uzak depresyonda bir kişiliktir. Ruh halinin etkisiyle bir gün evinin duvarından açılan bir delikte güzel bir kız görür ve roman bu şekilde başlar. Bunalımda olan kişilik yalnızlık betimlemeleri ile gördüğü serapları anlatır. Yazar real ile sürreal öğeleri iç içe kullanmıştır. Öfke, hırs, bunalım ve ölümü anlatan kitap karakterlerin birbirlerine dönüşümleri, olay örgülerinin tekrarlanmasıyla devam etmiş ve bir sonuca bağlanmadan bitmiştir.

Uygulama çalışmasında romanın kimliğine bağlı kalınarak siyah-beyaz ve ruhsal olarak bunalımı yansıtan tarz ve çizgiler benimsenmiştir. Kitap kapağı çalışmasında kahramanın “gözümü kan bürümüştü” deyiminden faydalanarak kendi gölgesini bir baykuşa benzetmesi betimlemelerinden faydalanılarak çalışılmıştır. İç sayfa çizimlerin de kahramanın gördüğü halüsinasyon bölümleri yaşadığı bunalımı temsil edecek şekilde betimlenmiştir. Çizimler ipad tablet üzerinden Procreate uygulaması kullanılarak gerçekleştirilmiş olup sonrasında Photoshop uygulamasından faydalanılarak düzenlemeler yapılmış ve metinler eklenmiştir. Çalışmaların eskizlerine de yer verilmiştir.

Resim 5.1. Kör Baykuş, kitap kapağı illüstrasyon çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Bütün gün
işim gücüm
kalemciyanlar
yapmak,
boyamaktı
benim.

İyi bir raslantı, evim şehrin dışındaydı, sessiz sakin bir yer, hayatın gürültüsünden uzak. Çevre tamamen terk edilmiş, yıkıntı yerleri. Ancak hendeğin öbür tarafında basık, toprak kulübeler görülüyor ve şehir başlıyordu.

Resim 5.2. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.3. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Odamin arkasındaki arsada, servi ağacının altında kamburu çıkmış bir ihtiyar oturuyordu.

Genç bir kız,

Hayır!

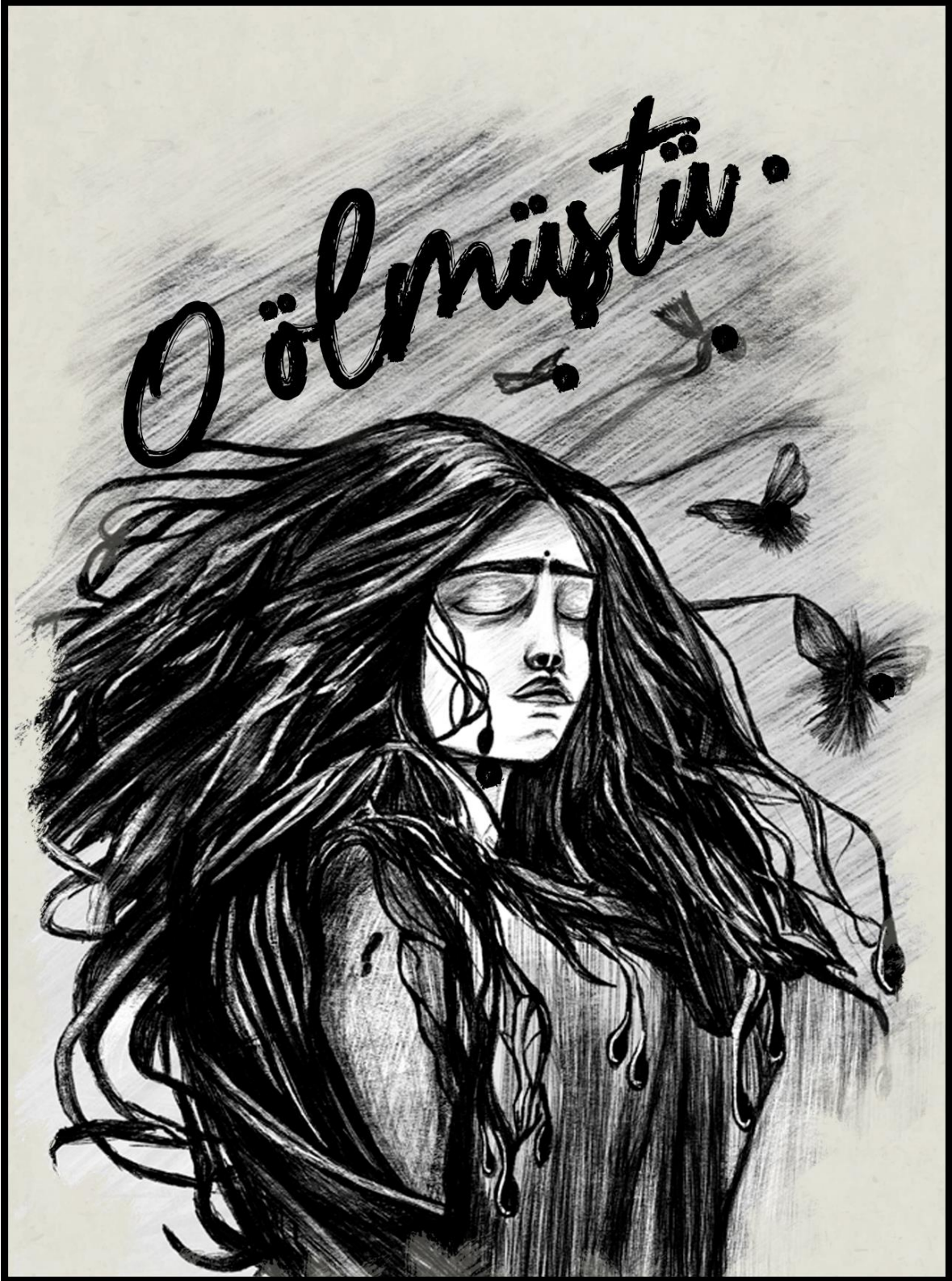
Gökten inmiş bir melek, ihtiyarın karşısında eğilmiş, sağ eliyle ona mavi bir gündüz sefası çiçeği sunuyordu.

Ñarin nazik endamı; omuzlarının, kollarının, göğüslerinin ince çizgileri sırtından bacaklarına kadar...

Kıvrımlı, siyah entarisi bedenine yapışmış, hatlarını meydana çıkarmıştı. Ben baktığım sırada o, kendisini ihtiyardan ayıran dereden atlayacaktı heralde.

Resim 5.4. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.5. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.6. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.7. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

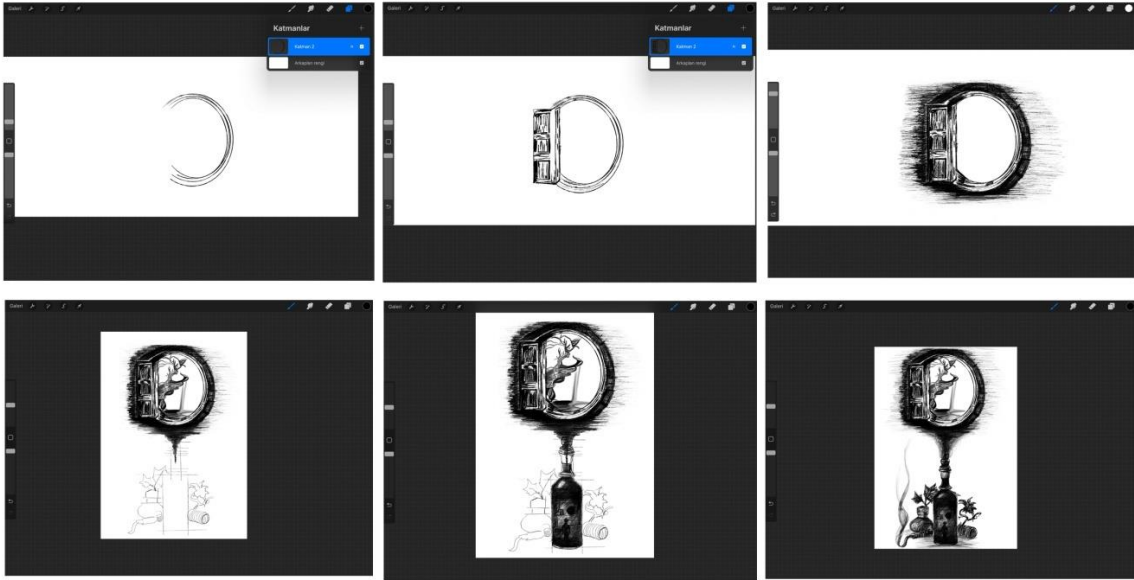
Resim 5.8. Kör Baykuş, kitap illüstrasyonu çalışması, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

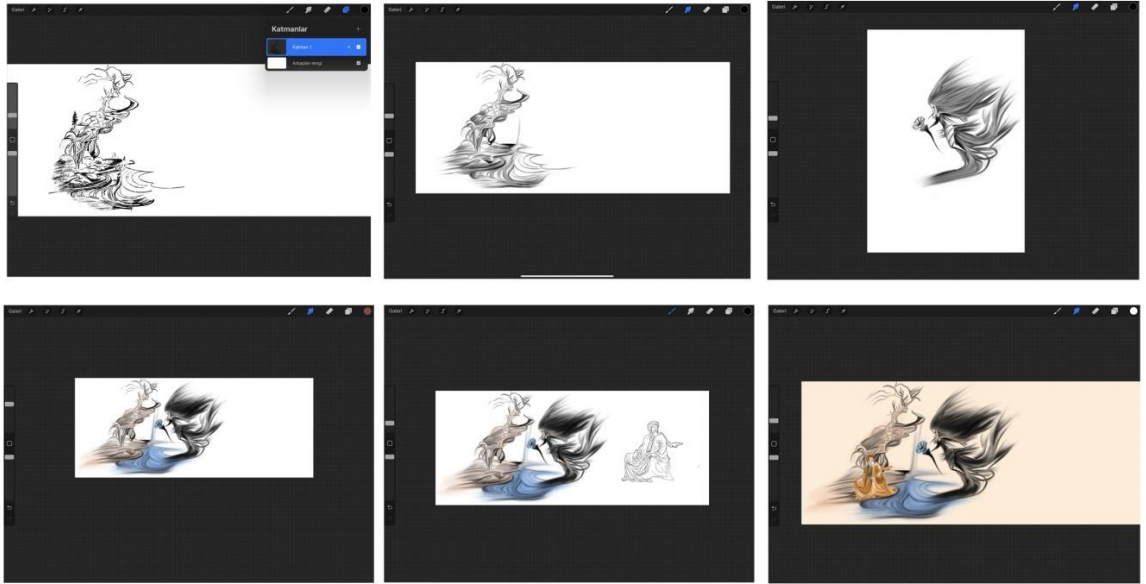
Resim 5.9. Kör Baykuş, kitap kapağı mock-up ve detay, Funda Kaya, 2023

Resim 5.10. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

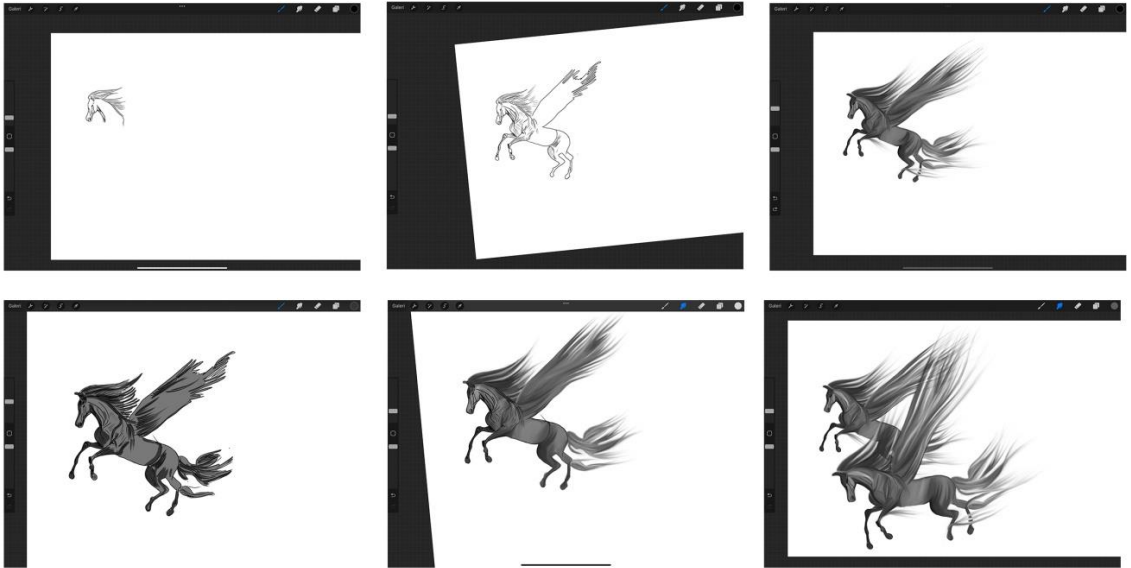
Resim 5.11. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital illüstrasyon, 2023

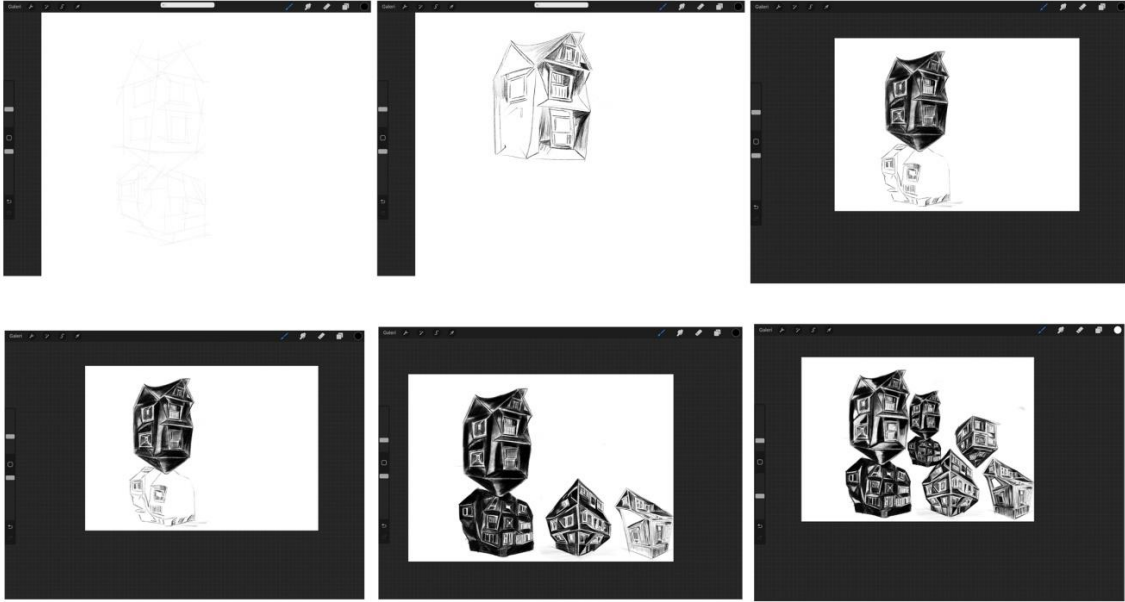
Resim 5.12. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

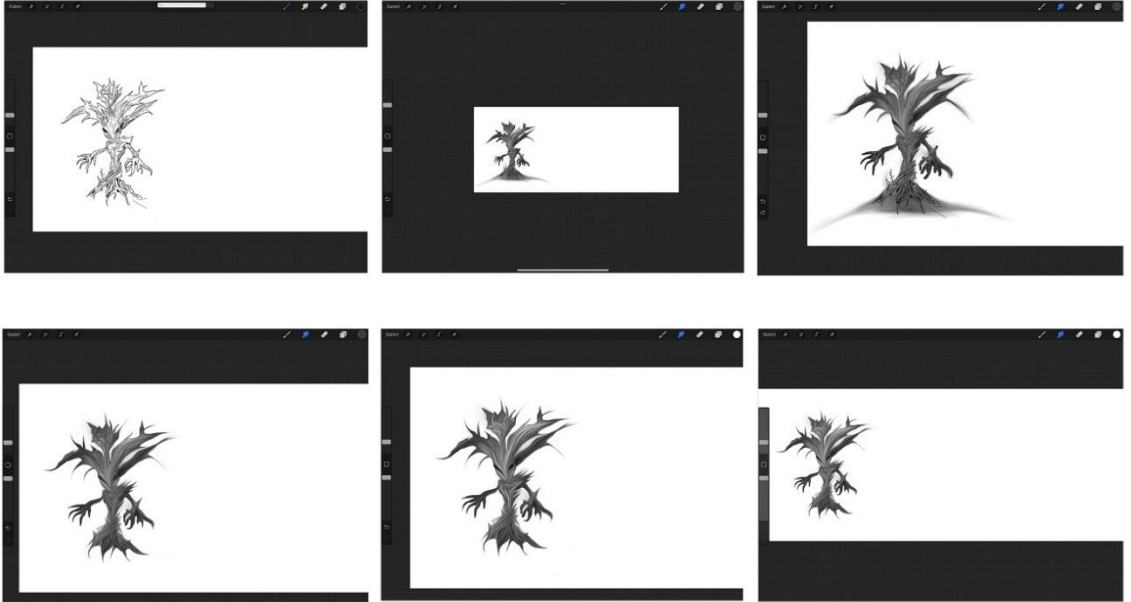
Resim 5.13. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.14. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.15. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

Resim 5.16. Kör Baykuş, illüstrasyon çalışması detay, Funda Kaya, Dijital İllüstrasyon, 2023

6. SONUÇ

Çağımızda sürrealizm anlayışına dayanan sanatsal ifade olanakları oldukça çeşitlenmiş olduğu gözlemlenmiştir. Sanat anlayışlarından olan illüstrasyon, sürrealizm anlamında ifade olanaklarına oldukça uygun bir ifade alanıdır denilebilir. Bu bağlamda mesajların iletilmesinde dikkat çekiciliğin önemli olması unsuru neden gösterebilir. Sanat akımları ve teknolojik gelişmeler tarihsel süreç içerisinde illüstrasyonu güncel haline getirmiştir. Artık sadece mesajı iletmenin yanı sıra dikkat çeken, üzerine düşünülmesi gereken, izleyicide duygu oluşturmak ve diğer sanatçılardan ayrılmak adına illüstrasyon sanat dalı özgün ve özgür bir alana doğru yola çıkmıştır denilebilir. Çalışmanın asıl konusu olan ve illüstrasyon çeşidi olan editoryal illüstrasyon izleyicinin zihninde ve hayal gücünde derin etkiler bıraktığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda sanatçının iletmek istediği mesajı daha etkili kıldığı söylenebilir. Bu bağlamlarda günümüz illüstrasyon sanatçıları tarafından sürreal etki de illüstrasyon anlayışının benimsendiği söylenebilir. İllüstrasyonlarda yaratıcılığın ve bilinç altının özgürce kullanımı dikkat çekiciliği, mesajı iletme başarısı sağladığı ve bu nedenlerle günümüz de sıklıkla bu etkiden faydalandığı gözlemlenmiştir.

Teknolojik gelişmelerin de editoryal illüstrasyonların gelişimini etkilediği gözlemlenmiştir. Fotoğrafın icadından sonra belgeleme amacını da yitiren editoryal illüstrasyonların realistlik çalışmalarından daha hayal gücüne dayalı sürrealist anlayışı zaman içerisinde benimsemiştir diyebiliriz. 21. Yüzyılda teknolojik gelişmeler ile beraber yaratım sürecinin ve çalışılan eserleri sergileme şekli de hız kazanmıştır denilebilir.

Editoryal illüstrasyon türünün günümüz sanatçı ve eserleri incelenmiş olup dönem sanatçılarının çizgilerinin birbirlerini etkilemiş olduğu gözlemlenmiş aynı zamanda kendi dünyalarını yansıtırken bu konuda önemli noktalarda ayrıldıkları da görülmüştür denebilir. Sanatçı ve eser incelemelerinden yola çıkılarak söylenebilir ki kavramsal illüstrasyon gücünden faydalanarak objelerin deforme edilmesi yoluyla hayal güçlerini ve metinlerin anlamsal olarak karşılığını ifade ettikleri görülmüştür. Sanatçılar hem birbirinden etkilenmiş hem de birbirlerinden ayrılmak amacıyla sürrealizm akımından faydalanmışlar denilebilir.

Araştırmayı oluşturan veriler, yazılı ve görsel farklı disiplinlerdeki akademik, basılı ve internet üzerindeki kaynakların taranması ile gerçekleştirilmiştir. Yöntem

olarak betimsel araştırma ve metin analizinden faydalanılmıştır. Faydalanılan bu yöntemler, editoryal illüstrasyonun gelişiminin ve sürrealizm akımının üzerindeki etkisinin incelenmesine imkân sağlamıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda çağdaş editoryal illüstratörlerin sürrealizm akımından direkt ya da dolaylı olarak faydalandıkları gözlemlenmiştir. Bu sebeple uygulama çalışmasında “sürrealizm” kavramı, uygulama çalışmasının sınırlılıklarını oluşturmakta olup araştırma sonunda üretilen illüstrasyonların sürrealizm etkide yorumlanıp betimlenmesi gerçekleştirilmiştir. Uygulama çalışmaları sırasında editoryal illüstratörlerin betimleyecekleri metni doğru bir süzgeçten geçirerek betimlemeleri gerekliliği sonucuna varılmış ve deneyimlenmiştir. Uygulama da dijital illüstrasyon tekniği kullanılmıştır. Çizimler İpad tablet kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Procreate çizim uygulaması kullanılmıştır. Masaüstü yayıncılık ve illüstrasyon alanı ile ilgili yazılımlardan faydalanılmış olup teknolojinin getirdiği yeniliklerin editoryal illüstrasyon alanına hız ve kolaylık sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Alan, S. (2019). *Tanzimat Dönemi (1831-1876) Osmanlı Basını ve Vakayii Mısriyye*, Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi, (3), 48.
- Acar, L. (2011). *Gerçeküstücülük (Sürrealizm) ve Türk Resim Sanatına Yansıması*, (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Açıkgöz, S. (2007). *Sanat Eğitiminde İllüstrasyon*, Konya.
- Akbayar, N. (1985). *Osmanlı'da Basın, Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul.
- Akdağ, Ç.T. (2009). "Gazete Tasarımında Bilinmeyenler", Erciyes İletişim Dergisi, 1 (1), 28-40.
- Aktaş, E., Özdemir E., Eyüp, B., Karagöz, B., Stebler, M., Şimşek, T., Yakar, Y., Yılmaz, O.ve Uzuner Yurt, S., (2016). *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya El Kitabı*. Ankara.
- Alexandrian, S. (2007). *Surrealist Art*, Londra.
- Ambrose, G., Harris, P. (2005). *Yaratıcı Tasarımın Temelleri*, İstanbul.
- Antmen, A. (2010), 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul.
- Arslan, Ş. (2008). İlköğretim Birinci Kademe Birinci Sınıf Matematik – Türkçe ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Grafikselsel Açıldan İncelenmesi, İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu.
- Artaud, B., Eluard, N., Soupault, A., Ernst, M. vd. (2010). *Avangard Sanat ve Direniş*, İstanbul.
- Aslanapa, O. (2011), *Türk Sanatı*, İstanbul.
- Aydın, H. (2012). *Çocuk Kitaplarında Kültürün İllüstrasyona Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bahar, E.B. (2021). *Ukiyo-E'nin İllüstrasyona Etkisi ve Çağdaş Bir Uygulama Çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- Baldaş, B., İpek, M. (2017). "Bir İllüstrasyon Sanatçısı: Nazan Erkmen", *KSBD*, 9 (9), 225-238.
- Bare, C. P. (2009). Achilles and The Roman Aristocrat: The Ambrosian Iliad as a Social Statement in The Late AntiquePeriod, Florida.
- Barthes, R. (1990). *Çağdaş Söylenler*, İstanbul.
- Başbuğ, Ö. (2007). Türk İllüstrasyon Sanatının Tarihsel Süreç İçerisinde Teknik ve Anlatım Olarak İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bayram, Y. (2015). "Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz (1869-1870)", *Hece*,0 (104-105), 484-500.
- Becer, E. (1997). *İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara.

- Becer, E. (2011). İletişim ve Grafik Tasarım, Ankara.
- Bektaş, D. (1992). Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi, İstanbul.
- Bland, D. (1969). A History of Book Illustration: The Illuminated Manuscript and the Printed Book, Berkeley.
- Boztepe, D. (2015). *İllüstrasyonun Tarihsel Süreci ve Gelişimi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüktaşçıyan, L. (2016), *Fantastik ve Sürrealizmin Görsel İletişimle İllüstrasyona Yansımaları*, Işık Üniversitesi Görsel İletişim Tasarımı, (Yüksek Lisans), İstanbul.
- Carleson, E. (1979). İbrahim Müteferrika Basımevi ve Bastığı İlk Eserler, Ankara.
- Çakmak, S. (2010). İki Boyutlu Eğitici Animasyonlar ile Eğitici Yayın İllüstrasyonlarının Karşılaştırılması ve 10-12 yaş Öğrencilerinin Öğrenmelerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Çeviker, T. (1991). Modern Türk Grafik Sanatının Öncüsü İhap Hulusi Görey, Sanat Dünyamız, İstanbul.
- Çıtav, N. (2015). *Kültürler Arası İletişim ve Afişte İllüstrasyon Kullanımı*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Daldaban, H. K., (2006). *Gerçeküstü Resmin Oluşumunun Nesnenin Dönüşümüne Bağlı Olarak İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim – İş Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.
- Demir, H. (2019). “Türkiye’de İllüstrasyon Tasarımını Dönem Farkı ve Teknolojik Gelişmelerin Etkileri Üzerinden İncelemek”, Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs (36), 389-397.
- Dursun, N. (2013). *Evrimselen Grafik ile İllüstrasyon ve Animasyon İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elden, M. ve Özdem, Ö. O. (2015). *Reklamda Görsel Tasarım*, İstanbul.
- Erarslan, B. A. (2019). *Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonda Görsel İletişim Tasarımının Önemi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilime Giriş*, İstanbul.
- Ertan, G. ve Sansarcı, E. (2017). *Görsel Sanatlarda Anlam ve Algı*, İstanbul.
- Eroğlu, Ö. (2015) Modern Sanat, Tekhne, İstanbul, 222
- Evran, U. (2000). *Fotoğraf ve İllüstrasyonun Görsel Medyadaki Etkileşimli Fonksiyonları*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Farting, S. (2014). *Sanatın Tüm Öyküsü*, Çin.
- Fiske, J. (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş, Ankara.
- Fleishman, M. (2007). *How to Grow as an Illustrator*, New York.
- Garofalo, K. M. (1988). “Typographic Cues As Aid To Learning From Textbooks”, *Visible Language*, 22 (2), 273-297.

- Gevgilili, A. (1983). *Türkiye Basını*, İstanbul.
- Gikovn, J. (1991). *Graphic Illustration in Black And White*, New York.
- Gill, W.R. (1984). *Rendering With Pen and Ink*, Londra.
- Gombrich, E. H. (2019). *Sanatın Öyküsü*, İstanbul.
- Göğebakan, Y. (2014), “Çağdaş Türk Resim Sanatındaki Sürrealist Yaklaşımların Kaynağı Olarak Mehmet Siyah Kalem Resimleri”, *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 0 (30), 107 – 128.
- Gönen, M. (1989). “Beş Ve Altı Yaş Anaokulu Çocuklarının Resimli Çocuk Kitaplarındaki Değişik Resimleme Tarzlarına Tepkileri”, *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 32-35.
- Gülpınar, F. (2010). *Görsel Kavramlar, İllüstrasyon ve Çocuk Kitapları*, İstanbul.
- Grafik ve Fotoğraf Eğitimi Modülü, Dergi Sayfası Hazırlama. (2013). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Grafik ve Fotoğraf Eğitimi Modülü, Gazete Sayfası Tasarlama-1. (2013). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Güngör, A. (2011). “Andre Breton ve Sürrealist Resim İlişkisi”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), *Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Çakır, E.M. (2019) “Fantastik Edebiyat Resimlemeleri Ve Bir Etkileşimli Kitap Uygulaması”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara
- Çeken, B., Ersan, M. (2019). “Günümüz İllüstrasyon Sanatı ve Geleneksel İllüstrasyonda Sıra Dışı Yaklaşımlar”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ekim (97), 318.
- Hiçyılmaz, E. (2015). *Basın İlanlı Asr-ı Hayat*, İstanbul.
- Hidayetoğlu, T.F. (2008). *Güzel Sanatlar Fakülteleri Lisans Programlarında Yer Alan İllüstrasyon Derslerinin Eleştirel Bir İncelemesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hodge, S. (2013) *Gerçekten Bilmeniz Gereken 50 Sanat Fikri*, 8.baskı, Domingo Yayınevi, İstanbul, 72.
- Hladíková, H. (2014). “Children's Book Illustrations: Visual Language Of Picture Books”, *Cris - Bulletin of the Centre for Research and Interdisciplinary Study*, 1(13), 19-31.
- İpşiroğlu, N. (2011). *Sanatta Devrim*, İstanbul.
- İskender, K. (1992). “Modernizm Ve Türk Resmi-1. Türkiye’de Sanat”, *Plastik Sanatlar Dergisi*, Mart, Nisan (3), İstanbul.
- Kahraman, H. B., Akay, A. (2000), *Komet Kitabı*, İstanbul.
- Karaalioglu, O. (2017). “Sürrealizmin Modern Türk Resim Sanatına Etkileri”, *ulakbilge*, 5 (12), s.781-793.
- Kaya, İ. (2003). *Çocuk Kitabı Resimlerinde Klise Yaklaşımlar*, Ankara.
- Ketenci H. F. ve Bilgili C. (2006). *Yongaların 1000 Yıllık Gizemli Dansı Görsel İletişim ve Grafik Tasarımı*, Ankara.

- Kılıç, L., Alper, S., Durmaz, B. (2014). *Görsel Estetik*, Eskişehir.
- Kılıç, A. (2021). “Çocuk Kitabı İllüstrasyonları ve Dijital Kolaj İllüstrasyon Tekniği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Journal of Arts*, 4 (2), 79-85.
- Kınık, M. (2012). “Xylografie’nin İllüstrasyonda ve İllüstratif Kitap Tasarımlarında Kullanımı Üzerine Tarihsel Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (0), 1-13.
- Kınık, M. (2012). “Xylografie’nin İllüstrasyonda ve İllüstratif Kitap Tasarımlarında Kullanımı Üzerine Tarihsel Bir Araştırma”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (0), 1-13.
- Kınık, M. Topaklı, A. (2012). “Levni Minyatürlerinde İllüstrasyon”, *Akdeniz Sanat 81 Dergisi*, 5 (10), 73-74.
- Kızılsağak, E. (2014). “Minyatürden İllüstrasyona Tarihsel ve Güncel Bir Bakış”, *E-Journal of New World Sciences Academy*, 9 (4), 162-174.
- Kirişcan B., Taşdemir B., Tonguç Yağcılar G., (2020). “Tipografinin Gazetelerin Görsel Kimliği ve Güvenilirliği Üzerine Etkisi: Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 13 (25), 102-137.
- Klingsöhr, L.C. (2006), *Gerçeküstücülük (Surrealizm)*, İstanbul.
- Koloğlu, O. (2005). *Türkiye Karikatür Tarihi*, İstanbul.
- Lewis, B. (1987). *An Introduction to Illustration*, London.
- Little, S. (2016) *İzmler Sanatı Anlamak*, 5. baskı, Yem Yayın, 118.
- Lynton, N. (2009), *Modern Sanatın Öyküsü*, İstanbul.
- Maddox, C. (1997) . Only chaos within one gives birth to a Dancing Star, Surrealism: Surrealist Visuality, Staffordshire.
- Male, A. (2007). *Illustration: A Theoretical & Contextual Perspective*, New York.
- Male, A. (2019). *A Companion to Illustration*, Hoboken.
- Mazlum, Özge ve Mazlum F. Soner (2016). “İlköğretim 4. Sınıf Ders Kitaplarının Görsel Tasarımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, *Sanat Eğitimi Dergisi*, 4 (1) 1-18.
- Nuhoğlu, H. (1999). “Müteferrika Matbaası ve Bazı Mülahazalar”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 0 (7), 221-229.
- Onursoy, S. (2017). “Türk Gazetecilik Kültüründe İllüstrasyon: Dersaadet Gazetesi İllüstrasyonlarına Göstergebilimsel Bir Yaklaşım”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5 (2), 902-920.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara.
- Öcal, O. (1971). *Kitabın Evrimi*, Ankara.
- Özkoyuncu, M. M. (1999). *Bilgisayar Ortamında İllüstrasyon*, (Yüksek lisans (MFA) Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Passeron, R. (2000). *Surrealizm Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul.
- Parsa, S. (1999). “Televizyon Göstergebilimi”, *Kurgu Dergisi*, (16), 15-28.
- Raven, J. (2020). *The Oxford Illustrated History of the Book*, Oxford.

- Rezzio, T. (1997). *Un Foucon et un Vrai, Surrealism: Surrealist Visuality*, Staffordshire.
- Sarikaya, R. (2010). Sayısal Ortamda Yapılan İllüstrasyonların Güzel Sanatlar Eğitimi Grafik Anasanat Atölye Dersi Eğitimine Katkısı, (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Serttaş, E. A. ve Yılmaz, R. (2011). *Reklamcılığın Anahtar Kavramları*, İstanbul.
- İskit, S.R. (1939). *Türkiyede Neşriyat Hareketleri Tarihine Genel Bir Bakış*, İstanbul.
- Songür Dağ, E. (2015). *İllüstrasyonun İkinci Altın Çağı*. Ankara.
- Songür Dağ, E. (2012). *Basın Yayın İllüstrasyonu (Editorial)*, Kırıbs.
- Soydan, K. (2014). *Türk Kültürüne Göre Çocuk Hikâye Kitaplarında İllüstrasyon*, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Sözen, M., Tanyeli, U. (2009). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul.
- Streeter, L. B. (2010). *Essential Fashion Illustration: Digital*, Beverly.
- Suci, M. (2017) *Türk Resim Sanatında Gerçeküstücü Ressamlar*, (Yüksek Lisans Tezi), Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, M. (2014). “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1) 31-46.
- Şahin, E. (2018) “Geçmişten Günümüze Kadın Süreli Yayınlarına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(16), 86-105.
- Şentürk, L. (2004), "Toplumsal Değişimlerin Sanata Yansıması", *International Gazimagusa Symposium*, Nisan, 298-302.
- Tansuğ, S. (1995). *Türk Resminde Yeni Dönem*, İstanbul.
- Tansuğ, S. (1997). *Çağdaş Türk Sanatına Temel Yaklaşımlar*, Ankara.
- Tejwani, S. F. (2015). *The Art of Fashion Illustration*, Beverly.
- Tepecik, A. (2002). *Grafik Sanatlar*, Ankara.
- Topraklı, A., Küpeli A. (2021). “Sürrealist Etkilerin Günümüz İllüstrasyon Sanatına Yansımaları” *International Social Sciences Studies Journal*, 7(87), 3619-3630.
- Tuna, S. (1997). *İlk okuma ve Yazma Öğretiminde İllüstrasyon’dan Faydalanma*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anasanat Dalı, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul.
- Uğur, E. (2019). “Ulusal Gazete Manşetlerinin Tipografik Tasarım Teknikleri Açısından Yorumlanması”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim (20), 147-168.
- Vilaseca, E. (2008). *Essential Fashion Illustration: Color and Medium*, Gloucester.
- Waldberg, P. (1997). *Surrealism*, London.
- Wieldon, C. (2005). *Type & Layout Are You Communicating or Just Making Pretty Shapes*, Hastings.
- Wigan, M. (2012). *Görsel İllüstrasyon Sözlüğü*. İstanbul.

- Yazır, R. (1978). Sanat Tarihi Ansiklopedisi I., Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat.
- Yılmaz, M. (2005), Modernizmden Postmodernizme Sanat, Ankara.
- Yurdayüksel, M. (2006), “Sürrealist Rene Magritte”, rh + Sanart, sayı 30, İstanbul.
- Zeegen, L. (2005). The Fundamentals of Illustration, London.
- Zelzele, F. (2019). “Yayın (Editöryal) İllüstrasyonlarında Gerçeküstü Yaklaşımlar: Halikarnas Balıkçısı - Gülen Ada Öyküsünün Editöryal İllüstrasyonu ve E-Dergi Sayfa Tasarımı”, *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

İnternet Kaynakları

- Ada Modern, (n.d.) *Kaan Bağcı* Erişim Tarihi 30.05.2023
<https://adamodern.com/sanatci/kaan-bagci>
- Cargo Collective, (n.d.) *Roland Topor* Erişim Tarihi 30.04.2023
<http://cargocollective.com/Kunstkabinett/Roland-Topor>
- Çakaloğlu Ş. (2022, Aralık 28) *Dünyaca Ünlü 10 İllüstrasyon Sanatçısı*
<https://www.soylentidergi.com/dunyaca-unlu-10-illustrasyon-sanatcisi/>
- Dünya Bizim (n.d). *Taşra basınının öncüsü: Tuna Gazetesi* Erişim Tarihi: 20.04.2023
<https://www.dunyabizim.com/mercek-alti/tasra-basininin-oncusu-tuna-gazetesi-h44758.html>
- En Wikipedia, (n.d.) *Karel Teige* https://en.wikipedia.org/wiki/Karel_Teige
- En Wikipedia, n.d. *Realism (arts)* Erişim tarihi 24.04.2023
[https://en.wikipedia.org/wiki/Realism_\(arts\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Realism_(arts))
- Galeri Nev, (n.d.) *Selçuk Demirel* Erişim tarihi 30.05.2023
<https://www.galerinevistanbul.com/tr/artists/48-selcuk-demirel/biography/>
- Genç Ö. (2020, Ekim 14) *Orta Çağ Avrupası'nda Kitap – 2*
<https://www.akademiktarihtr.com/ortacagdakitap2/>
- Gru Art Gallery, (n.d.) *Mert Tügen* Erişim Tarihi 15.05.2023
<https://gruartgallery.com/tr/portfolio-item/mert-tugen-2>
- Heffner A. (2011, Nisan 1). *What istypographic illustration*
<http://www.printmag.com/design-education/what-is-typographic-illustration/>
- Illustration History(n.d.). *Tarih.* Erişim Tarihi 14.04.2023
<https://www.illustrationhistory.org/history>
- İllüstrators Platform, (n.d.) *Ethem Onur Bilgiç* Erişim Tarihi 10.05.2023
<https://www.illustratorsplatform.net/tr/onursal-illustratorler/ethem-onur-bilgic/>
- İllüstrators Platform, (n.d.) *Gürbüz Doğan Ekşioğlu* Erişim Tarihi 10.05.2023
<https://www.illustratorsplatform.net/tr/?s=g%C3%BCrb%C3%BCz+do%C4%9Fan+ek%C5%9Fio%C4%9Flu>
- İllüstrators Platform, (n.d.) *Lutfu Er* Erişim Tarihi 10.05.2023
<https://www.illustratorsplatform.net/en/illustrators/lutfu-er/>

- İllüstrators Platform, (n.d.) M. K.Perker Erişim Tarihi 10.05.2023
<https://www.illustratorsplatform.net/tr/onursal-ve-danisma-kurulu-uyelerimiz/m-k-perker/>
- İllüstrators Platform, (n.d.) Mustafa Delioğlu Erişim Tarihi 10.05.2023
<https://www.illustratorsplatform.net/tr/?s=mustafa+delio%C4%9Flu>
- Kidega, (n.d.) Selçuk Demirel Erişim Tarihi 30.05.2023
<https://kidega.com/yazar/selcuk-demirel-160205/>
- Kitap Yurdu, (n.d.) Selçuk Demirel Erişim tarihi: 30.05.2023
https://www.kitapyurdu.com/index.php?route=product/search&filter_name=sel%C3%A7uk%20demirel&fuzzy=0&filter_manufacturer=668&filter_in_stock=0
- Kolekta, (n.d.) Sedat Girgin Erişim tarihi 30.05.2023
<https://www.kolekta.com.tr/sanatcilar/sedatgirgin/#:~:text=1985%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20%C4%B0stanbul'da%20do%C4%9Fdu,ajanslarda%20serbest%20ill%C3%BCstrat%C3%B6r%20olarak%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1>
- Moffat C. (2011, Ağustos). *Origins of surrealism*
<http://www.arthistoryarchive.com/arthistory/surrealism/Origins-of-Surrealism.html>
- Nesin Vakfı (n.d). *Marko paşa meselesi* Erişim Tarihi: 15.04.2023
http://www.nesinvakfi.org/aziz%20nesin%20-%20marko_pasa_meselesi.html
- Old Mag Net, (n.d.) Kim? Ethem Onur Bilgiç Erişim tarihi 30.05.2023
<https://oldmag.net/2014/10/15/kim-ethem-onur-bilgic/>
- Old Mag Net, (n.d.) Kim? Kaan Bağcı Erişim tarihi 30.05.2023
<https://oldmag.net/2014/11/05/kim-kaan-bagci/>
- Old Mag Net, (n.d.) Kim? Mert Tügen Erişim tarihi 30.05.2023
<https://oldmag.net/2014/12/16/mert-tugen-roportaj/>
- Özsan E. (2022, Kasım 16) Gürbüz Doğan Ekşioglu: “Sanatçılar özgürlüğü seven kişilerdir.”
<https://www.edebiyathaber.net/gurbuz-dogan-eksioglu-sanatcilar-ozgurlugu-seven-kisilerdir/>
- Pilot, (n.d.) M.K. Perker Erişim tarihi 30.05.2023
<http://www.pilotgaleri.com/artists/detail/46>
- Sedat Girgin, *Biography* Erişim tarihi: 30.05.2023
<https://sedatgirgin.com/about-me-contact>
- Thurman, J. (2008, June 16). *First impressions*. The New Yorker
<https://www.newyorker.com/magazine/2008/06/23/first-impressions>
- Uğur Ö. (2020, Eylül 1) Kaan Bağcı'dan ünlü illüstrasyon serisi: Nanostructure
<https://www.gzt.com/arkitekt/kaan-bagcidan-unlu-illustrasyon-serisi-nanostructure-3549948>
- Visual Arts-Cork (n.d.). *Illustration* Erişim Tarihi 14.04.2023 <http://www.visual-arts-cork.com/illustration.htm>

Weimar, (2010, October 12) *Jindrich styrsky*
<http://weimarart.blogspot.com.tr/2010/10/jindrich-styrsky-i-heard-secrets-in.html>

X İst, (n.d.) *Burak Dak* Erişim tarihi 30.05.2023 <https://www.artxist.com/Sanatci-Cv/Burak-Dak/32>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Funda Kaya
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Görsel İletişim Tasarımı	Devam ediyor
Lisans	Erciyes Üniversitesi/Güzel Sanatlar Fakültesi/Grafik Tasarımı	04.07.2018
Lise	Şevket Raşit Hatipoğlu Anadolu Lisesi	18/06/2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
.....		

Yabancı Dil

.....

Yayınlar

.....

Hobiler

.....

